

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901...
234710

ION MINULESCU

Corigent la Limba română

CVLTVRA NAȚIONALĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara.ro/mdrr1901-1932

692286

I. MINULESCU

CORIGENT

LA

LIMBA ROMÂNĂ

ILUSTRAȚII DE

LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201700386

Biblioteca Universității Regele Ferdinand I.
din CLUJ.
№ 594 1929
EXEMPLAR LEGAL.

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

A fost odată ca niciodată...

Pe vremea aceea, lumea basmelor nu fusese încă anexată la rubrica faptelor diverse. Bunicii şi nepoţii păreau aproape de aceeaş vârstă. Anii copilăriei sunt însă ca musafirii din mahala. Îi primeşti cu acelaş surâs pe buze, îi cinsteşti cu dulceaţă şi cafea şi-i petreci până la uşă cu refrenul obişnuit: «când mai poftiţi pe la noi?» Abia târziu de tot, începi să-ţi dai seama că cei cari vin mereu, nu mai sunt cei cari plecaseră odată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe vremea aceea, Impăratul erà totdeauna foarte bătrân, iar unicul fecior al Impăratului, foarte tânăr. Prea marea diferenţă de vârstă dintre tată şi fiu, nu da nimănui încă nimic de bănuit. Astăzi, cărturarii chemaţi să stabilească genealogia familiilor imperiale, ar găsi-o poate suspectă. Pe vremea aceea însă, bătrânii se bucurau la fel cu tinerii, de toate prerogativele fizice ale vieţii normale şi Impăratul erà cu atât mai mare şi mai slăvit, cu cât puteà să aibă copii la o vârstă când muritorilor de rând, nu le mai este îngăduit să aibă decât regrete şi amintiri.

Pe vremea aceea, singurul bulevard al oraşului, porneà din piaţa gării, străbăteà grădina publică drept în două şi se sfârşià în faţa Primăriei. Astăzi, bulevardul a fost prelungit. Capătul lui cel nou, a crescut parcă din mijlocul grădinii publice, ca tija unei zambile liliachii dintr'un ghiveciu de pământ smălţuit cu verde. Privită pe planul oraşului, din clopotniţa cu ceasornic a bisericii sfântul Nicolae sau din aeroplan. grădina publică îţi pare azi, un om tras în ţeapă, un pui de găină la frigare sau o enormă măslină de Vollo, înfiptă într'o scobitoare.

Restul oraşului, nu s'a schimbat aproape deloc. Se târăşte ca o viperă dealungul Argeşului şi din an în an, se întinde ca să pară mai mare. A rămas însă aceeaş reptilă fără picioare, cu coada proptită în cimitirul ovreiesc şi cu capul strivit între spital şi puşcărie.

In schimb, vipera s'a civilizat. Străzile au fost pavate cu asfalt şi luminate cu electricitate. Luna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plină a fost expluzată din grădina publică, tocmai la Trivalea, iar liceenii nu-şi mai dau întâlnire cu modistele şi croitoresele pe maidanele oraşului. Hotelurile au început să închirieze camere, cu luna, cu ziua şi chiar cu ora...

Musafirii de pe vremea aceea, au dispărut odată cu anii din calendarele oficiale. Copiii au luat locul părinţilor cu preciziunea orelor de pe cadranul unui cronometru. Advocaţii, doctorii, inginerii, generalii, dascălii şi negustorii oraşului de pe vremea aceea au fost înlocuiţi, ca nişte înalţi dregători ai Statului după o schimbare de regim.

Dar victoria vârstei, e numai relativă. Tinerii au început să îmbătrânească şi ei, iar bătrânii, după ce au fost binecuvântaţi din pridvorul bisericii sfântul Ion, au fost trecuţi pentru ultima oară prin dosul «Foişorului de foc» şi împământeniţi pe dealul cimitirului Şerban-Vodă...

Din pragul locaşului de veci, oraşul cu locuinţe de închiriat, aproape nici nu se zăreşte. Stă pitit ca un laş între dealuri, gata să treacă Argeşul înnot, la cel mai mic semnal de alarmă şi să lase judeţul fără capitală.

Este oraşul în care mi-am petrecut copilăria, în care am iubit pentru prima oară şi în care am rămas corigent la limba română.

Profesorul meu de pe vremea aceea, nu-şi luase încă licenţa în litere. Mai târziu a murit ca director de şcoală... comercială.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trei colegi de clasă — Eu, Cotan şi Mihăiţă — ne jucăm de-a «căderea Plevnei».

Eu fac pe Regele Carol, Cotan face pe Ţarul Rusiei şi Mihăiţă pe Osman Paşa.

Eu sunt aşa cum nu mai vreau să-mi aduc aminte că am fost.

Cotan este scurt, gras şi gălăgios. Par'că ar fi un dop de sticlă de şampanie, proptit pe două beţe de chibrituri cu gămăliile negre. Cotan are pantofi de lac. Doar este fecior de bani gata. Tatăl său este advocat, mare proprietar şi şeful unui partid politic din localitate. Cotan este dar, când băiatul prefectului, când al primarului, când al deputatului, când al senatorului. De când ne-am pomenit pe bancă, unul lângă altul, Cotan nu e niciodată pe lista promovaţilor. Toamna însă «când se numără bobocii», Cotan devine iar colegul meu în clasa următoare şi aşa mai departe...

Mihăiţă este slab, sfios şi sărac. Mihăiţă este o expresie algebrică — o cătime necunoscută, botezată cu litera «S» la puterea a treia. Cele două cârlige grafice ale triplei sale personalităţi (fizice, sufleteşti şi sociale) răstoarnă totdeauna noţiunea locului în care s'ar găsi la un moment dat în spaţiu. Capătul curbei de bază, cată spre infinit iar cel care s'ar avânta par'că spre cer, se încovoae spre pământ. Mihăiţă este simbolul sacrificiului etern. El face totdeauna pe Osman-Paşa. După sfârşitul jocului, iese bătut, schingiuit, scuipat şi huiduit, iar după sfârşitul fiecărui an şcolar «premiul I cu cunună».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1900-1932

Mihăiţă este băiatul unui cismar de pe Scoroboaia.

Scoroboaia este o mahala a Piteştilor.

Piteştii, de pe vremea aceea, erau o comună urbană cu 17.000 de suflete, trei şcoli primare de băieţi şi două de fete, un liceu, două judecătorii de pace şi un tribunal, un regiment de infanterie, altul de artilerie şi un escadron de călăraşi, poştă şi telegraf, staţie de drum de fier, două spiţerii, trei cofetării şi treisprezece simigerii dintre care una la centru pe strada Şerban-Vodă.

* * *

Plevna a capitulat şi Osman Paşa a fost făcut prizonier.

Bravele armate româno-ruse, scot chiote de bucurie şi fesul nefericitului generalisim turc, este purtat în triumf ca singurul trofeu avuabil al strălucitei victorii creştine.

In clipa aceea, deasupra capetelor noastre, o fereastră se deschide cu sgomot şi o voce ascuţită de femeie, scapă printre geamuri ca un ghiveciu de flori ce s'ar fi spart.

— Ce?... Aţi înnebunit?... Ce înseamnă gălăgia asta, Bucule? Nu ţi-e ruşine?... Tocmai azi v'aţi găsit să faceţi maimuţării, când a murit conu Ştefan?...

Bucul sunt eu.

Vocea, este a Margaretei.

Margareta este croitoreasa noastră «cu ziua» în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grija căreia mă dăduse mama, dimineaţa, când plecase la Slatina.

Tac şi casc gura mare ca şi cum aşi fi vrut să prind din vânt ecoul sbieretelor noastre.

Cotan a tăcut şi el.

Mihăiţă, tăcuse mai de mult.

Ţarul Rusiei, aruncă spre fereastră o privire de mops cu dinţii de lapte şi mă întreabă cu vocea pe jumătate:

— Ce tot trâncăneşte aia? Cine spune c'a murit?

— Tata mare.

— Tatăl mă-tei sau al lui tat-tău?

— Ba al mamei...

Cotan strâmbă din nas şi aruncă cu fesul în capul lui Mihăiţă care fusese ghemuit pe treptele scării de piatră.

— Ei, şi?... Trebuie să fi fost bătrân!... Bine că n'a murit tat-tău...

Eu simt ochii umezindu-mi-se şi cu vocea înnăbuşită îngân ca şi cum n'aşi fi vrut să mă aud decât eu singur:

— Păi tata, Dumnezeu să-l ierte, a murit demult... Ce?... Nu ştiai?...

Cotan se propteşte ţapăn în faţa mea cu ochii holbaţi de voluptatea unei superiorităţi neglijate până atunci.

— Aşa e... că bine zici... Căpitanul e numai bărbatul mă-tei... Nu e tat-tău adevărat...

Şi continuă să mă măsoare cu ochii din creştet până în tălpi ca şi cum în locul meu s'ar fi substituit altă persoană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cei doi cuceritori ai Plevnei, nu mai sunt par'că aceiaşi pravoslavnici creştini aliaţi.

Victoria noastră comună, trebuie să rămână isprava numai a unuia dintre noi. Ţarul Rusiei, caută prilej de ceartă cu Regele Carol.

In anul acela Cotan erà băiatul prefectului. Un prefect este stăpânul unui judeţ întreg. Ori, în Ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânia de pe vremea aceea, județul Argeș ocupă proporțional cam același spațiu ca și fosta Rusie pe suprafața globului. Băiatul prefectului de Argeș, nu putea fi deci decât Țarul Rusiei.

Al cui băiat era însă micul său aliat?

Curiozitatea lui Cotan, explodează ca și bomba dela Vidin, la picioarele Regelui Carol... Mie însă. muzica asta, nu-mi place.

— Dar tat-tău, ce-a fost? Tot căpitan?

— Nu.

— Advocat?

— Nici...

— Doctor?

— Îi...

— Profesor?

— ...

Și Cotan continuă să înșire din ce în ce mai enervat, alte patru-cinci profesiuni fără să nimerească pe cea adevărată.

Cu doi ani în urmă, profesorul de matematici, exasperat că nu pot pricepe o regulă de trei simplă, mă întrebase la fel:

— Dar ce-a fost tat-tău, mă băiete, de te-a făcut așa greoiu de cap?...

Atunci, e adevărat, am răspuns intimidat, numaidecât:

— Negustor.

Și profesorul după ce a râs cu poftă, mi-a făcut următorul raționament:

— Apoi din două, una... Sau tu nu ești feciorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui tat-tău, fiindcă ăla dacă era negustor adevărat, trebuie să se fi priceput şi la socoteli; sau dacă eşti feciorul lui şi-i sameni întru toate, săracul tat-tău trebuie să fi dat faliment...

Deatunci nu mă mai întrebase nimeni ce a fost tata.

Insistenţa diabolică a lui Cotan, se transformă într'un ciocănit de ghionoaie, pe care tăcerea mea îl prelungeşte par'că la infinit.

— Spune ce-a fost tat'tău... Spune ce-a fost tat-tău... Spune ce-a fost tat-tău că-ţi dau cu pumnu 'n fălci...

Speriat, mă trag înapoi, mă împiedec şi cad în braţele lui Mihăiţă care se apropiase tocmai de noi să facă pace între aliaţii învrăjbiţi.

— Ce-ai mă nebunule cu el? Ce-ţi pasă ţie ce-a fost tat'său? Tat'său a fost mai mare ca tat'tău... A fost ministru, nu prefect...

Cotan se umflă rumenindu-şi obrajii ca un cozonac în cuptor. Intervenţia lui Mihăiţă l-a exasperat. Dinamica personalităţii lui fizice, atinge paroxismul. Dopul plesneşte cu sgomot din gâtlejul sticlei de şampanie şi pumnul lui cade ca un ciocan de cismărie în capul lui Mihăiţă care mă ţine în braţe.

O ia apoi la goană spre poartă şi odată ajuns în stradă, ne apostrofează cu ură şi satisfacţie:

— O să vă reclam la d-l diriginte, că m'aţi înjurat de tată...

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'am dormit toată noaptea. M'am gândit la tatăl lui Cotan, care era prefect, apoi la tata pe care nu-l cunoscusem, dar care ştiam bine că nu fusese ministru şi în fine, la tata mare pe care n'aveam să-l mai văd niciodată.

Aceeaş noapte învăluia şi Piteştii şi Slatina. Aceeaş noapte pusese stăpânire şi pe nepot şi pe bunic. Pentru mine însă, era prima noapte când nu puteam închide ochii; pentru el, prima noapte, pe care o dormia sub cele şapte palme de pământ, unde şapte ani dearândul n'avea să-l mai supere nimeni.

Pe tata nu-l supărasem niciodată, fiindcă nu-l văzusem decât în portretul cel mare din salon. Pe tata mare însă, îl vedeam par'că şi atunci, cu ochii încremeniţi de groază şi cu braţele ridicate spre crengile nucului din vie, în care mă urcasem fără să mă mai pot coborî.

Primul meu «turn de fildeş» avea peste o sută de ani!..

Trunchiul lui era aşa de gros, că trei oameni abia l-ar fi putut îmbrăţişa, frunzele lui foşniau ca nişte salbe de icosari la gâtul fetelor prinse în horă, iar seara, când soarele se cobora peste Grădişte în Olt, pământul dela rădăcina lui, avea par'că reflexe de aur.

In via noastră dela Slatina, mai erau şi alţi nuci. Unii erau tot aşa de bătrâni şi pe trunchiul lor scorburos, şirurile de furnici roşii, urcau şi coborau neobosite ca şi ascensoarele electrice, ale unui «skyscraper» american. Dar dintre toţi nucii din via

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noastră, unul singur era nucul meu!.. Şi nucul acesta, era nucul meu, fiindcă eu eram cel din urmă vlăstar al celor cari pe vremea Turcilor, îngropaseră la rădăcina lui o comoară.

Tata mare, îmi povestise (ce ştiă şi el dela tatăl său), că într'o noapte de August, două flăcări lungi şi gălbui înlănţuiseră trunchiul nucului ca două braţe de schelet ce-ar fi încercat să se ridice din groapă. Aceasta însemnă că ploile şi zăpezile atâtor ani, topiseră comoara făcând-o una cu pământul cleios şi gălbui.

Dar superstiţiile sunt produsul realităţilor nebănuite. Comoara dispărută, există totuş acolo unde fusese îngropată. Există în aspectul deosebit al nucului acesta, pe care eu îl socoteam unic pe lume şi mai ales în bucuria neexplicabilă cu care îl revedeam în fiecare vacanţă de sfârşit de an. Monezile de aur ce mi s'ar fi cuvenit mie, trebuiam să le moştenesc sub o altă formă. Dar pe vremea aceea, nu trăisem în întregimea lor, primele trei zile biblice. Pentru mine, Dumnezeu nu despărţise încă apele de uscat şi averea strămoşească nu-şi lămurise încă forma definitivă sub care aveam să fiu despăgubit de comoara pe care o crezusem pierdută pentru totdeauna.

De lucrurile acestea însă, abia astăzi îmi dau seama.

Pe vremea aceea, ştiam numai că în vârful nucului mă aşteaptă un pătuiag de scânduri pe care tata mare îl construise anume pentru mine, iar în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

podul caselor noastre dela Slatina, un maldăr de cărţi mucigăite pe care le cetise odată o soră mai mare a mamei.

Când le-am descoperit, am avut impresia că am trecut două clase într'un an.

Tata mare însă, m'a mustrat cu blândeţea lui de om îndurerat:

— Dă-le naibii de hărţoage, că aşa s'a smintit şi biata Lena!..

M'a mângâiat apoi pe amândoi obrajii şi a dat ordin servitoarei să închidă podul cu lacăt.

Podul însă a rămas deschis toată vara şi în pătuiagul din vârful nucului, mi-am urcat rând pe rând: o saltea de paie, o pernă de puf, o scoarţă olteneasca, un pistol cu cremene, un iatagan turcesc şi volumele:

«POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR» adunate şi întocmite de Vasile Alecsandri.

«CÂNTAREA ROMÂNIEI» care pe vremea aceea erà de Nicolae Bălcescu. Alecu Russo

«SOBIESKI ŞI PLĂEŞII» de Costache Negrutzi;

«PATIMELE JUNELUI WERTHER», traducţie din limba germană de B. V. Vermont cu o introducere de Grigorie H. Grandea şi

«ISTORIA MANONI LESCO ŞI A CAVALERULUI DE GRIO» de Decanulu Prevo, tradusă de St. Hr. Bâjesku şi tipărită cu a însăş cheltuială în anul 1857»

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1930/1932

De trei zile, Margareta mănâncă cu mine la masă şi doarme cu mine în aceeaş odaie. Căpitanul a plecat la manevre, iar mama mi-a scris că are să mai întârzie câtva timp la Slatina.

In lipsa ei, Margareta mă îngrijeşte ca pe un frate mai mic. Dealtfel, mama are toată încrederea în croitoreasa noastră, care este fată cuminte şi vrednică.

Nu ştiu ce poate înţelege mama prin cumînţenia unei fete ca Margareta. De vrednicia ei însă, îmi dau seama şi eu. Toată ziua lucrează. Transformă rochiile mamei şi cârpeşte ciorapii întregii familii, deretecă prin odăi, dă bucătăresei bani pentru piaţă, se interesează cum stau cu lecţiile pentru a doua zi, mă scoală dimineaţa la ora şapte şi în fiecare seară, îmi aduce aminte că trebuie să mă închin şi să-mi ung nările cu vaselină mentolată ca să nu capăt guturaiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De când am rămas singur cu ea, par'că noi am fi adevăraţii stăpâni ai casei.

Margareta este cu vreo zece ani mai mare ca mine. Are părul negru şi creţ, ochii verzi, obrajii măslinii şi gura mare... grozav de mare!.. Când am văzut-o pentru prima oară, mi-a venit să râd. Gura ei mi-a amintit cutia mea de compasuri, care pe dinafară e neagră şi pe dinăuntru roşie. Colţurile buzelor îi atârnă par'că de sfârcurile urechilor ca doi cercei de mărgean împreunaţi pe sub bărbie.... Margareta este neagră şi urită ca dracul.....

Aseară, am surprins pe Lina bucătăreasa, vorbind cu Năstase ordonanţa.

— Şi ce zici că erà?.. Ofiţer sau sergent-major?

— Ba erà un dom' sublocotenent, că m'a oprit în poartă şi m'a întrebat de ea... Zicea că-i nepoata conităi.....

— Ei poftim!.. Ai văzut cum şi-a luat cioroaica, nasul la purtare!.. Când oi mai prinde-o dând târcoale prin bucătărie, am să-i svârl cu oala de supă în cap....

In noaptea asta, Margareta n'are deloc astâmpăr. Se uită mereu pe fereastră, îşi pune broboada în cap şi iese în curte, apoi se întoarce încruntată în odaie, se apropie de patul meu să vadă dacă dorm şi din când în când, plesneşte din buze ca şi cum ar fi mânat patru cai înaintaşi.

Eu m'am înghemuit sub plapomă şi aştept nerăbdător să văd sfârşitul acestei atitudini neobişnuite.

Margareta simte că nu dorm. Oricât m'aşi încercà,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu mă pot preface. Margareta ştie că deobiceiu, încep să sforăi, de îndată ce închid ochii.

Se apleacă spre mine şi ridică colţul plapumii.

— Ce faci Bucule?.. Nu dormi?

— Ba da... Aştept să te culci şi tu...

In momentul acela, Năstase crapă uşa discret şi cu vocea pe jumătate, întreabă:

— Incui poarta d-ră?

— Ce oră este?

— Bătù la Sfântu' Nicolae mai adineauri, un' spre'ce....

Margareta tace câteva clipe, apoi răspunde plictisită:

— Bine... încui-o că e târziu... '

Micşorează apoi lumina lămpii şi începe să se desbrace.

Ii aud foşnetul fustei şi cele două pocnituri înnăbuşite ale pantofilor aruncaţi pe covor. Aud tot, dar nu văd nimic.

Patul meu este între fereastră şi sobă. Canapeaua Margaretei, între fereastră şi uşă.

Mă întorc cu faţa spre perete şi închid ochii. Până s'adoarmă şi ea, probabil că Margareta stă culcată ca deobiceiu cu ochii în tavan.

In vis, o pisică mare şi neagră, se încrucişează cu mine pe un drum pustiu de ţară, fără case şi fără copaci.

Nu-mi plac nici pisicile, nici câinii... Nu-mi place nici un fel de animal. Caii căpitanului, mai ales când sunt cu şeaua pe ei, mă enervează. Un valtrap

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ofiţeresc par'că ar fi o perdea de doliu, iar un harnaşament de mare ţinută, un adevărat dric de clasa I. La Piteşti mai ales, îmmormântările oamenilor cu dare de mână, sunt foarte apreciate. Se fac cu muzica militară şi cu comentariile întregei populaţii băştinaşe.

Nu-mi plac pisicile, şi mai ales pisicile negre... Diavolul când vrea să te ispitească şi moartea când îţi intră în casă pe nesimţite, iau chipul unei pisici negre.

Dar pisica asta, par'că nu e pisică la fel cu toate pisicile. Prea e frumoasă şi prea e blândă. Se apropie de mine prietenoasă, cu coada ridicată drept în sus ca un plop desfrunzit, şi îşi freacă pântecele cald şi catifelat de picioarele mele, pe care visul mi le-a transformat par'că tot în două labe de pisică.

La un moment dat, chipurile noastre se confundă ca imaginile pe o placă fotografică voalată şi din amestecul celor opt labe comune, ţâşneşte o lumină vie care produce în mine o comoţie bruscă....

Tresar din vis, ca şi cum aş fi ţinut în mână cei doi electrozi ai maşinii Wimrshurst cu care profesorul de fizică, ne demonstra existenţa electricităţii.

Margareta este lângă mine....

Palmele ei fierbinţi, se lipesc de cămaşa mea de borangic ca două stampile de ceară roşie pe plicul unei scrisori de valoare.

Ştiam dela mama că: «pisică de visezi, duşman înseamnă». Pisica asta dar, trebuie să fi fost Margareta. Dar ce rău mi-ar puteà face mie Margareta?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

Imi răsucesc leneș capul pe pernă și o întreb somnoros:

— Tu ești?

Ea se lipește și mai mult de mine. Își plimbă degetele pe pulpele mele goale ca și cum ar fi vrut să liniștească un cal nărăvaș și cu vocea ei de pisică lihnită de foame îmi șoptește:

— Psss... Stai liniștit că eu sunt... Am visat urît... Mi-e frică să mai dorm singură... Lasă-mă să dorm și eu cu tine... Nu vrei să dormim astă-seară împreună?

Eu tac fiindcă deocamdată nu știu ce să răspund. Simt însă un fior rece cum mi se coboară dealungul spinării ca un «tire-bouchon» ce s'ar fi adâncit într'un dop de plută și fără să știu de ce, mă lipesc și mai mult de corpul ei moale și cald.

Pe măsură ce-mi vin în fire, încep să ghicesc cam ce putuse visà Margareta în noaptea aceea.

Cotan aveà o colecție de cărți poștale ilustrate, pe care nu mi le arătà decât prin locuri dosnice și fără prea mulți martori. Nu eram dar cu totul străin de cum s'ar fi putut petrece la fel, așà ceva și în realitate. Apoi sublocotenentul care se interesase de ea cu o seară înainte și neastâmpărul cu care dăduse târcoale pe la fereastră și prin curte, mă tentà să răspund «prezent» și să ies la tablă cu lecția neînvățatà...

Buzele Margaretei îmi gâdelă bărbia și gâtul gol. Eu mă scutur ca un câine după ce a ieșit din apă. Ea râde și-mi precipità în urechi, crâmpeie de fraze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care le aud pentru prima oară. Braţele ei mă strâng în serpentină dela umeri până la genunchi. Oasele mele trosnesc resemnate ca nişte scânduri de brad prinse în minghineaua unui tâmplar şi pe urmă....

. . . . . .

— Să nu care cumva să-i spui coniţii ceva, că nu-i frumos!..

* * *

Ah!.. Ce frumoasă e Margareta!...

Parcă e icoana sfintei Filofteia dela capătul patului meu, pe care maestrul anonim a îmbrăcat-o în argint şi nu i-a lăsat descoperit decât chipul măsliniu cu ochii verzi şi buzele roşii.

* * *

Nu ştiu cine a hotărît ca patronul şcolarilor silitori din România să fie Sfântul Petre. Unul din cei patru Evanghelişti, ar fi fost poate mai nimerit. Sfântul Petre, nu ştia nici măcar să cetească!..

Se pare însă că simbolul cheilor cu care Sfântul Petre te întâmpină din pragul fiecărei biserici, mai are şi altă interpretare decât aceea pe care mi-o dăduse popa Gheorghe, profesorul nostru de religie din cursul inferior. In vieaţă ca şi după moarte, porţile Raiului nu se deschid decât pentru cei «săraci cu duhul». De cele mai multe ori, podoabele minţii şi ale sufletului, sunt bagaje inutile care-ţi îngreuiază drumul spre Impărăţia Cerurilor. Şi dacă ştii să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ceteşti cărţile sfinte şi printre rânduri, înveţi că adevărata fericire pământeană, este să te poţi lepădà la timp, de ai tăi şi de tine însuţi, sau cum s'ar zice în stilul evanghelic: să n'aştepţi niciodată să cânte cocoşul de trei ori!..

Pregăteşte-ţi dar cheile, Sfinte Petre. După cum vezi, îngroparăm încă un an şcolar şi-acum venim să batem din nou la porţile Raiului, Nu ne mai întrebà cine suntem, fiindcă ne cunoşti din anii trecuţi. Suntem tot noi, adică: Eu, Cotan şi Mihăiţă... Cântăreşte-ne bine, mintea şi sufletul în balanţa palmelor tale apostolice şi deschide porţile numai aceluia din noi, care va fi demn să intre....

Şi ecoul predicei de pe munte, răspunde: Fericiţi cei fără nici un fel de bagaj, fiindcă aceia nu vor avea nimic de pierdut!...

* * *

Am trecut în clasa VI-a.

Ca deobiceiu, Mihăiţă este întâiul pe lista promovaţilor, iar Cotan, întâiul pe lista corigenţilor la două obiecte. De data asta, este corigent la limba greacă şi la matematică. Eu am fost clasificat al şaptelea.

In grădina publică, a fost construită o tribună de scânduri albe împodobită cu verdeaţă, covoare şi drapele naţionale.

Dealungul celor trei mese împreunate şi acoperite cu postav verde, stau aşezaţi după importanţa rangului social, la mijloc: Prefectul judeţului, apoi la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1902-1-1-2

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dreapta lui: generalul comandant al garnizoanei, părintele protopop, directoarea şcoalei de fete No. II şi directorii şcoalelor No. I şi III, iar la stânga lui: primarul oraşului, directorul liceului, directoarea şcoalei de fete No. I, directorul şcoalei de băieţi No. II şi poliţaiul.

In jurul tribunei, stau în picioare, profesorii şi elevii premiaţi, părinţii, muzica militară, comandantul gardiştilor care păzeşte ordinea şi restul publicului cu «bilete de intrare».

Fiecare director, ceteşte cu glas tare, numele premiaţilor din şcoala sa. Ceremonia se repetă la fel, lar nu cu acelaş fast, pentru toţi premiaţii. Adevăraţii eroi ai zilei, sunt numai «premianţii întâiu». Numele lor produce senzaţie în public şi prezenţa lor pe tribună, pune în mişcare întreaga ierarhie oficială. Prefectul le pune pe cap câte o coroană de brad, primarul le oferă pachetul de cărţi legat cu panglică tricoloră, protopopul le dă binecuvântarea, iar generalul, după fiecare «premiant întâiu» face un semn către capelmaistru, care la rândul lui, ridică în aer o baghetă albă şi muzica militară, repetă de trei ori: «Sol, si, re, sol, sol, re, si, sol» şi o singură dată: «Sol, la, si, re».

Excepţional în anul acesta, Societatea doamnelor din elita piteşteană pentru ajutorarea elevilor lipsiţi de mijloace, s'a hotărît să-şi manifeste activitatea în mod public. Pe lângă coroana de brad, pachetul de cărţi, binecuvântarea protopopului şi salutul muzicii militare, Mihăiţă căpătă şi un costum de haine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de dril... Dintre toţi premianţii, din anul acesta, Mihăiţă este cel mai jerpelit.

După sfârşitul serbării, muzica militară mai cântă un pot-pourri-u naţional, valsul lui Ivanovici «Dunărea albastră» şi marşul nemţesc după care defilează armata la 10 Maiu. Apoi grădina începe să se golească.

E cald şi e ora mesei.

Părinţii şi copiii grăbesc spre casă, iar muzica militară spre cazarmă. Femeile îşi deschid umbrelele şi îşi fac vânt cu evantaiul, bărbaţii îşi trec batistele pe frunte şi în jurul gâtului, iar Sfântul Petre, îşi sdrângăne cheile dela cingătoare, ca pintenii unui ofiţer de cavalerie şi îşi şopteşte cu melancolie în barbă: «Mulţi chemaţi, puţini aleşi...».

Publicul de proastă condiţie care n'a fost lăsat să intre în grădină, aşteaptă afară în stradă. La un semn al gardistului dela poartă, grupul compact al curioşilor anonimi, se crapă ca o coajă de nucă, în două părţi egale.

Sosesc autorităţile.

Prefectul, primarul şi generalul, trec solemn printre cele două şiruri de capete descoperite şi murmure indescifrabile.

Cotan s'a băgat în grupul persoanelor oficiale, care se despart strângându-şi mâinile cu urări reciproce de:

— Poftă bună...

— Merci... Asemenea...

Trei trăsuri aşteapă lângă trotuar. (Pe vremea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aceea automobilele nu fuseseră încă inventate). E trăsura prefecturei, a primăriei şi a diviziei de infanterie. Protopopul ia loc la dreapta primarului, care nefiind însurat, are un loc liber în trăsură.

La Piteşti, trăsura constitue cel mai elocvent atribut al superiorităţii sociale. Deobiceiu, populaţia de rând, n'o întrebuinţează decât în două cazuri excepţionale: când trece Argeşul ca să ia trenul pentru Câmpulung din gara Gropeni şi când conduce la cimitir, vreo rudă sau vreun cunoscut. E drept că familiile de bună condiţie, obişnuesc să facă în prima zi de Paşti, câte o plimbare cu trăsura la Trivalea. Dar atâta tot. Până la gara din oraş, toată lumea merge pe jos şi cu geamantanul în mână. La Piteşti cufere nu au decât ofiţerii, cari sunt nevoiţi să schimbe garnizoana aproape în fiecare an. Dealtfel o plimbare pe Bulevardul Elisabeta Doamna, e tot ce poate fi mai plăcut. Băştinaşii pretind chiar, că o stradă aşa dreaptă, lungă, largă şi curată, nu există nici la Bucureşti...

Din grupul acestor băştinaşi anonimi, un om cărunt se desprinde brutal ca o ghiulea scăpată din gura unui tun. Emoţia i-a holbat ochii şi i-a încleştat dinţii. In sufletul lui, emoţia trosneşte caldă ca o pâine abia scoasă din cuptor.

Mihăiţă l-a zărit şi s'a îndreptat spre el.

Eu îi fac semn mamei:

— Uite... Ăla e tatăl lui Mihăiţă...

Mama însă abia îşi întoarce capul. Probabil că o interesează mai mult, persoanele oficiale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901_1932

Şi totuş, întâlnirea lui Mihăiţă cu tatăl său, este singurul moment cu adevărat grandios, în această zi de împărţire a premiilor la Piteşti.«Premiantul întâiu» din clasa V-a, dispare în braţele cismarului de pe Scoroboaia, ca râul Doamnei în apele râului Argeş... Îmbrăţişarea lor, contopeşte par'că pe veci, două elemente ale naturei...

După câţiva paşi mama se răsgândeşte şi foarte hotărîtă, mă bate cu oarecare pocăinţă pe umăr:

— Ia ascultă... să-l chemi mâine după masă, la noi... să mergem cu el în târg... să-i cumpărăm şi lui, săracu, o pereche de pantofi galbeni dela Leon...

Un fior de completă revanşă sentimentală, îmi colorează obrajii în purpura pontificală şi privirile-mi alunecă fără voie pe florile pantofilor mei tot galbeni şi cumpăraţi în ajun, tot dela Leon.

Mama nu face parte din societatea doamnelor din elită pentru ajutorarea elevilor lipsiţi de mijloace.

* * *

Năstase ordonanţa, îmi aşează geamantanul în plasa de sfoară ceruită a compartimentului de clasa II-a, în care se mai găsesc încă trei pasageri: un popă bătrân, un domn ceva mai tânăr şi o doamnă între două vârste. Îmi recomandă apoi să nu pierd biletul de tren şi recipisa bicicletei pe care am dat-o la vagonul de bagaje şi după ce mă salută milităreşte, pleacă urîndu-mi:

— Umblaţi sănătos, conaşule...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Popa îşi mângâie cu mâna stângă barba albă şi cu mâna dreaptă, centura vişinie de pe burtă, se uită la mine îngăduitor ca într'o Evanghelie tipărită cu litere chirilice şi mă întreabă:

— Incotro taică?

— La Slatina, părinte.

Domnul cel mai tânăr, tresare din colţul lui de lângă fereastră, închide cartea cu scoarţe roşii în care cetise până atunci şi privindu-mă pe sub ochelari cu un aer plictisit, continuă interogatorul început de popă:

— D-ta eşti din Slatina?

— Ba nu... Eu sunt din Piteşti.

— Şi ce cauţi la Slatina?

— Am rude... Mă duc la vie, la mama mare...

— Dar mama mare a d-tale cine este?

In sfârşit!.. Iată un om bine crescut. Ăsta, cel puţin, se mulţumeşte să ştie numai cine este mama mare. Altul, în locul lui, m'ar fi întrebat cu siguranţă cine este tata. Pe mine însă, curiozitatea necunoscutului mă enervează. In afară de arborele genealogic al familiilor domnitoare şi pedigreul cailor de curse, cercetarea ascendenţilor nu prezintă nici un interes practic. Este o pierdere de timp inutilă şi o îndeletnicire socială vulgară.

Dar domnul cu ochelari mi-aşteaptă răspunsul în aceeaş atitudine fixă de cumpănă de fântână părăsită... Ce-i pot răspunde să scap mai uşor? Dacă l-aşi întrebà la rândul meu, şi eu ceva?..

— Dar d-voastră cunoaşteţi lumea din Slatina?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/ndrr1901-1932

— Cum nu? Doar eu sunt slătinean!..

De data asta, iată însă că tresare doamna între două vârste care până atunci privise pe fereastră cu gândul aiurea, dar cu urechile, probabil la discuţia noastră.

— Cum? D-voastră nu sunteţi profesor la liceul nostru din Craiova?

— Ba da, doamnă... Dar de fel, sunt din Slatina...

Intervenţia doamnei între două vârste, mă scapă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de interogator. Spovedania profesorului, dealfel, este mult mai interesantă decât a mea. După profesor, vine rândul doamnei şi apoi rândul popei. Spovedania popei însă, e foarte scurtă şi aproape nu prezintă nici un interes obştesc. Ea nu cuprinde decât evenimentele cele mai principale din vieaţa şi cariera Sfinţiei sale care se grăbeşte să termine, fiindcă merge la Râmnicul-Vâlcea şi trebuie să schimbe trenul la Piatra-Olt.

Iată-mă dar, fără să vreau, duhovnicul celor trei tovarăşi de drum din acest compartiment al vagonului C. F. R. II B. 7431.

Îi ascult şi îmi vine să râd. Personalitatea fiinţei lor, îmi pare redusă la figurile unui joc de cărţi cu care aşi fi făcut o pasenţă ca să mă distrez. Un «popă», o «damă» şi un «valet»... Probabil că eu sunt un «as». Deşi n'am însă figură omenească, eu sunt totuş, cartea cea mai mare din compartiment.

Până la Slatina, aflu mai mult decât aşi fi cetit toate rubricile de «fapte diverse» din ziarele ce apăreau pe vremea aceea în România.

Popa regretă că trebuie să schimbe trenul la Piatra-Olt. Dama regretă că nu poate merge şi ea la Râmnicul-Vâlcea, fiindcă popa care este văduv, are o pereche de case pe strada Brătianu şi o vie pe rod de 12 pogoane la Drăgăşani. Îi pare totuş bine de cunoştinţa profesorului care a mai luat o gradaţie dela Minister şi a încasat leafa şi pe cele două luni de vacanţă. Valetului înfine, îi pare bine că nu pleacă la Govora decât peste o săptămână şi că până atunci,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va putea vedea zilnic dama care are odaie cu luna la Hotel Geblescu.

Trenul s'a oprit în gara Slatina.

O şapcă soioasă apare pe uşa compartimentului şi o voce răguşită ţipă grăbită:

— Aveţi nevoie de hamal?

Mă ridic, îi arăt geamantanul care sboară din plasa de sfoară ceruită ca un pitpalac dintr'o colivie, mă închin apoi cu respect în faţa tovarăşilor mei de drum şi-i salut cu formula obişnuită:

— Mi-a părut bine de cunoştinţă... Bun voiaj...

Popa îmi răspunde:

— Să trăeşti taică.

Profesorul mormăie:

— Mulţumesc... Umblă sănătos..

Iar doamna între două vârste, mă opreşte cu gestul şi vocea ei de sirenă craioveancă:

— Dar pe la Craiova, n'ai de gând să vii tinere?...

— Ce să caut doamnă, dacă nu cunosc pe nimeni!..

— Vai!.. Cum se poate să spui aşă ceva?.. Dar pe noi nu mai vrei să ne cunoşti?..

In urma mea, popa şi profesorul, îşi încrucişează privirile ca două lăncii de cavaleri medievali, în cinstea castelanei care şi-a concediat pajul...

* * *

In gară, m'aşteaptă Steluţa şi Georgică.

Steluţa este vară-mea, Georgică este bărbatul Steluţei. Acum un an, Steluţa era încă domnişoară. S'a măritat toamna, imediat după plecarea mea şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

abia cu două săptămâni înainte de moartea tatei-mare.

Amintirea mortului mă face să observ că nici Steluţa, nici Georgică nu mai poartă doliu. Şi totuş, tata-mare o înzestrase cu 10 mii de lei şi cu un loc viran de 500 mp.

Deşi vară cu mine, Steluţa nu-mi seamănă cu nimic. Altă figură, alt suflet, altă educaţie, altă poziţie socială. Steluţa este fată de cofetar şi Georgică e profesor de gimnastică la gimnaziul din Slatina. La Slatina nu este liceu cu şapte clase ca la Piteşti.

Sărut întâiu pe Georgică, apoi pe Steluţa. Pe vară-mea însă, o sărut cu mai multă însufleţire. Georgică mă bate cu bastonul pe umăr:

— Ia sfârşiţi mai repede că par'că nu v'aţi văzut de un secol!..

Eu mă desprind din braţele ei şi-l privesc cu oarecare compătimire.

— Aoleo!.. Păi dacă eşti gelos şi de văru-său... am înţeles!..

Georgică râde galben şi schimbă vorba.

— Dar ştii ce mare te-ai făcut?.. Nici nu te-aşi mai fi recunoscut!.. Bravo ţie...

Steluţa mă măsoară cu coada ochiului. Se depărtează apoi de mine şi-l ia de braţ pe bărbatu-său. Nu-şi vorbesc însă nici unul, nici altul. Steluţa pare jenată; Georgică pare enervat.

Nu ştiu cum vor fi fost în luna lor de miere. Nu sunt deasemenea curios să ştiu, nici cum au să sfâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şească primul lor an de căsnicie. Ghicesc însă că în Danemarca, e ceva putred!.. Steluţa e palidă, blondă, cu ochi albaştri şi oftează ca Ofelia. Georgică e oacheş, încovrigat ca un semn de întrebare şi vorbeşte tot în dublu înţeles ca Hamlet.

In trăsură, aceeaş plictiseală. Caii merg ca după mort. Birjarul nu-i poate mână mai repede, fiindcă îmi ţine bicicleta în braţe.

Eu mă opresc la vie, unde mă aşteaptă mama-mare. Steluţa şi Georgică pornesc mai departe în oraş...

Păcat că la Slatina, nu e nici o mănăstire de maici.

* * *

Iată-mă iar la vie!

Iată-mi nucul!..

Iată-mi toate amintirile trecutului cum încep să evadeze din sufletul celui care a devenit bărbat, ca nişte puşcăriaşi printr'o spărtură secretă a zidului!..

Nu ştiu ce s'a întâmplat... Nu ştiu ce nu trebuia să se întâmple ca să mă pot regăsi acelaş din anii trecuţi...

Pătuiagul în care cetiscm pe «Werther» şi pe «Manon Lescaut» îmi pare nacela unui balon captiv, care în loc să mă înalţe, mă coboară spre pământ.

S'a înnoptat...

Pe şoseaua fierbinte încă şi plină de praf, un grup de fete, se întorc în oraş cântând:

«Olteancă din Slatina
Cu ochii cât strachina...» .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In urma lor, alte grupuri de femei mai bătrâne, grăbesc tăcute spre casă. Bărbaţii probabil au rămas la cârciuma din curtea gării.

Le recunosc... Sunt lucrătoarele tocmite cu ziua la încărcatul cerealelor în vagoane. Cineva îmi spune că sunt aceleaşi din anii trecuţi. Le ştiu cântecul pe din afară... Prin întuneric, le deslușesc par'că figura şi din belşugul ochilor mari şi rotunzi ca o strachină rustică, le sorb mândria rassei din care fac parte şi eu...

Eu însă, nu mai sunt acelaş!..

Un pocnet de puşcă, îmi aminteşte pistolul meu cu cremene. Luceafărul care răsare tot acolo, în stânga gării, mă face să-mi întorc capul spre cimitirul oraşului, unde se odihneşte tata-mare... Plecarea lui din lume, coincide cu adevărata mea intrare în vieaţă...

Pe şosea, o siluetă albă de femeie, aleargă să ajungă grupul din care s'a desprins. In urma ei praful fierbinte, se rotunjeşte ca fumul aromat dintr'o cădelniţă de argint. E singură şi totuş, foarte aproape de ea străinul din via de lângă şosea, o urmăreşte cu ochii şi cu sufletul ca să-i ţie de urît până la poarta casei...

La fel, până în poarta casei noastre dela Piteşti, un sublocotenent sau alt străin, trebuie să fi însoţit în seara asta şi pe Margareta!..

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dela vie până în oraş, fac zece minute cu bicicleta. Din oraş până la vie, fac cinsprezece minute. Când mă duc merg tot la vale. Când mă întorc, merg tot la deal.

Bicicleta mea, face admiraţia clienţilor cofetăriei în uşa căreia descalec şi o proptesc de trotuar. Marca bicicletei mele este un «Trifoiu» cu patru foi. La Slatina, nu se cunoaşte decât trifoiul obişnuit şi cântecul:

«Frunză verde de trifoi,
Azi-i Miercuri, mâine-i Joi
Vine Badea, iar la noi...»

Joia şi Dumineca seara, cântă muzica militară, în grădina publică. Steluţa mi-a trimis vorbă printr'un birjar care se ducea la gară, să vin neapărat în oraş, fiindcă n'are cu cine merge seara la grădina publică. Georgică trebuie să plece după amiază la Bucureşti.

Biata Steluţa!.. Ce fată fără noroc!.. S'a măritat din dragoste şi are să divorţeze din plictiseală. Georgică e gelos şi Steluţa nu înţelege să fie bănuită şi terorizată. Vară-mea însă, este o fată discretă. Mie nu mi s'a plâns încă de nimic. Vorbind însă de gineri-său, Tanti Mari, mama Steluţei, mi-a destăinuit mai zilele trecute, un lucru de care m'am îngrozit.

— Iacă, un nebun... maiçă... Curat nebun!.. Se laudă toată ziua cu bătaia. Par'că dacă e profesor de gimnastică, trebuie să schingiuească oamenii!.

Nu cumva Georgică, o fi şi bătut-o?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'am întrebat mai mult, fiindcă soarta Steluţei a început să mă înduioşeze. Nu-i dau dreptate lui Georgică fiindcă Steluţa e vară-mea. Il înţeleg însă perfect, fiindcă de când nu mai am nici o veste dela Margareta, am început să fiu şi eu gelos!..

La plecarea mea din Piteşti, îmi promisese câte o cartă poştală ilustrată la două zile şi o scrisoare mai lungă, odată la săptămână. E drept că Margareta nu prea ştie să scrie ortografic şi poate se jeneză de mine. In două săptămâni însă, de când sunt la Slatina, n'am primit decât trei cărţi poştale şi nici o scrisoare. In schimb, eu îi trimit regulat la «poste-restante» cărţi poştale ilustrate cu vederi din oraş şi împrejurimi. Azi i-am trimis grădina publică cea mică, din faţa palatului administrativ. Slatina are două grădini publice. Cea mare unde cântă muzica militară în fiecare Joi seara, e pe deal, la marginea oraşului...

Steluţa m'aşteaptă la cofetărie.

Clienţii dela mese, ca să poată intra în graţiile fetei patronului, repetă comanda de câte două ori şi chiar de trei ori.

Deobiceiu, vara se consumă îngheţată şi «corăbioare». Corăbioarele mai ales sunt specialitatea casei. Vara prăjiturile nu sunt bune. Se îmmoaie repede şi se acresc. Nu le poţi ţine nici două zile. Corăbioarele însă durează şi câte o săptămână...

Sosirea mea produce oarecare senzaţie. Pentru prima oară îmi dau seama de marea dar singura prerogativă a tinereţii în vieaţă... N'am venit cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

nici un gând ascuns, și totuș de jur împrejurul meu, nu sunt decât ochi cari mă privesc cu ură. In ochii lor, cel puțin, de bine, de rău, pot cetì și eu ceva. Mă întreb însă cu groază ce trebuie să fie în sufletul lor...

Steluța par'că nu mai seamănă cu Ofelia. In seara asta e veselă și rumenă ca o înghețată de smeură. De când am venit la Slatina, n'am văzut-o niciodată

așà de bine dispusă. Probabil din cauza plecării lui Georgică la București.

Grădina publică din Slatina, nu seamănă cu grădina publică din Pitești. Cea din Slatina e lungă și îngustă. Trei alei paralele, ca niște terase cu balustrade de lemn câinesc, răsar timide din coasta unui deal care se sfârșește în șosea. Cum stă proptită în grilajul de fier, grădina publică cea mare din Sla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tina, pare corabia lui Noe eşuată pe muntele Ararat.

Grădina publică a unui oraş de provincie, este ca ograda unei locuinţe de ţară: găini, raţe, gâşte, curcani şi mai ales bibilici — adică publicul obişnuit, cunoştinţele de toate zilele, sau în cel mai rău caz, câte un străin blajin, cu care poţi intrà în vorbă foarte uşor, imediat după îndeplinirea formalităţilor de rigoare. Leii, tigrii şi leoparzii, lipsesc. In România, oraşele de provincie, nu prezintă avantajele pădurilor africane. Animalele sălbatece se trag spre capitala ţării. Din când în când însă, poţi întâlnì rătăcind şi prin provincie, câte o girafă, o cămilă sau un hipopotam. Preşedintele tribunalului, bunăoară, este poreclit «girafă», nevasta colonelului «cămilă» iar administratorul financiar «hipopotam». Cel mai popular dintre toţi însă, este «nenea Ghiţă» berbecul regimentului 3 de infanterie care nu se deslipeşte de capelmaistrul muzicii militare, fie paradă, fie nuntă, fie îmmormântare, fie concert în grădina publică.

Restul publicului, e complet lipsit de orice altă personalitate. Luat în întregime, pare un pachet de cofeturi colorate, cu care la Slatina se presară colivele preparate special pentru pomenirea răposaţilor.

Tineri de ambe sexe, se perindă cu aceeaş monotonie exasperantă, ca enorma curea de transmisiune a unui motor de uzină. Cei mai în vârstă, stau pe băncile vopsite cu verde, unde discută sau trag cu ochii şi urechile la cei care trec prin faţa lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968/1968

Când cântă muzica, nu se mai aude nimic. După ce tace însă, glumele se amestecă cu paşii de pe nisipul aleelor şi în grădina publică cea mare din deal, par'că ar curge Oltul din vale...

De sus, luna plină completează lipsurile de jos!..

De când sunt la Slatina, mi-am dat seama că pe pământ sunt o mulţime de lucruri pe care nu le poţi observà dacă stai pe acelaş nivel cu ele. Noaptea asta de Iulie bunăoară este aşà de frumoasă că par'că ar fi o cromolitografie neînramată. Steluţa însă, pretinde că natura e mai frumoasă ca un tablou, fie chiar semnat de pictorul Grigorescu. Luna plină, mai ales, nu poate fi imitată nici în pictură, nici în poezie. Luna plină nu este frumoasă decât în natură. Restul nu contează, fiindcă nu mai este lună plină...

Părerile Steluţei, încep să mă pună pe gânduri. Steluţa combate utilitatea artei pe care majoritatea profesorilor mei dela liceu (cu excepţia celui de matematică) o socoteau ca singura podoabă a vieţii. Steluţa însă n'a învăţat la liceu, ca mine. A urmat numai câţiva ani de «curs liber» la un pension din Bucureşti. Şi totuş până acum un an, părerile noastre se potriviau ca pantofiorul de mătase albă pe piciorul cenuşeresei...

Probabil că Steluţa şi-a schimbat părerile de când s'a măritat. O femeie măritată, nu mai are timp să cetească poezii...

Mă grăbesc dar, să-i amintesc pe Eminescu, pe care îl cetisem împreună acum un an:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Lună, tu stăpâna mărei
Peste-a lumei boltă, luneci
Şi gândirilor dând viaţă,
Suferinţele întuneci...»

Steluţa însă, mă priveşte ca şi cum i-aşi fi vorbit chinezeşte. Nici un semn de entuziasm... Nici o umbră măcar de sensibilitate...

Incerc să-i recit alta:

«Peste-a nopţii feerie
Se ridică mândra lună...
Totu-i vis şi armonie...
Noapte bună!..

Steluţa îşi arcueşte buzele spre vârful nasului ca un câine ce ar vrea să-şi prindă coada cu dinţii, şi-mi răspunde scurt:

— Mofturi!...

Dacă nici Eminescu nu-i place, zău că nu ştiu ce i-aşi mai putea spune!..

Vară-mea începe să mă exaspereze. Acum un an, eră par'că mai deşteaptă. E drept însă că acum un an, Steluţa nu eră măritată, nici eu nu dormisem încă alături de Margareta, în noaptea când visasem urît şi eu şi ea. Cine dintre noi dar, a mers înainte şi cine a dat înapoi?.. Dispreţul Steluţei pentru poezie, mă ofensează în primul rând pe mine şi în urmă abia, pe ceilalţi poeţi români. Vară-mea uită probabil că eu sunt mai cult decât ea şi nu ştie că deşi mai mic cu trei ani, de zece luni de zile, nu mai sunt nici eu copil... Amândoi intrasem în viaţă, aproape cam la aceeaş dată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din cer, de sus, luna plină par'că-mi face semne:

— Nu te lăsa... Mai spune-i una...

In poarta casei, mă opresc şi o întreb fără nici o altă introducere:

— Dar asta îţi place?

Şi încep să-i recit:

«In lacul trist şi solitar
Tronează mândră, luna plină
Ca o mărgea de chihlibar
Expusă singură 'n vitrină...
Pe malul lacului aştept —
Aştept nebun să te arăţi,
Cu drag să te mai strâng la piept
Ca 'n alte dăţi...»

— Asta de cine e?

— De mine!..

Steluţa mă priveşte uimită ca şi cum i-aşi fi spus că eu am furat «Cloşca cu pui» dela muzeul din Bucureşti.

— E adevărat?

— Sigur... Ce?.. Nu ştiai că fac şi eu poezii?

— Şi aia cine e?..

— Care aia?..

— Aia pe care spui c'o aştepţi... Ori, e numai aşà o vorbă?

Simt cum sângele începe să mi se urce în obraz... Steluţa mă priveşte drept în ochi. Ochii ei sunt un amestec de sirop rece şi vitriol fierbinte... Simt nevoia să mă răsbun... Simt nevoia s'o pedepsesc... Simt nevoia să mă reabilitez ca om, dacă nu ca poet!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răspunsul meu îi stropeşte figura ca un vaporizator de parfum.

— Ba e foarte adevărat... tu crezi că lucrurile astea, se fac numai când te măriţi, ca tine? E, he!.. Eu ştiu, dragă, ceva mai mult decât madam... Georgică...

Steluţa coboară ochii şi tonul, mă ia uşor de braţ şi îmi şopteşte la ureche:

— Spune-mi drept... E adevărat!.. Cum e? Blondă?.. Brună?.. E măritată sau nu? Cum o cheamă?

Par'că ascult Victoria, cum îmi bate în uşă...

— Dragă Steluţo... Înţelegi că lucrurile astea nu se pot spune. Ce-ţi pasă ţie, cine este, dacă n'o cunoşti?.. Ţie ţi-ar plăcea, mâine, poimâine... Cine ştie? să afli că m'am lăudat cu...

Steluţa tresare ca înţepată de o viespe.

— Psss!.. Taci din gură să nu ne audă cineva...

In poarta casei însă, nu e nimeni. Dealungul străzii, deasemenea... Nu-i nici măcar gardistul care deobiceiu stă sub felinarul dela colţ...

Temerea ei nejustificată îmi dă curajul lui Napoleon pe puntea dela Arcole. Imping deci poarta şi intrăm în curte. In stânga, e o grădiniţă cu un pavilion de scânduri.

— Hai în pavilion, că acolo nu ne-aude nimeni.

— Nu se poate, că mi-e frică... Să nu vină cineva...

— Cine să mai vină dragă?.. Nu vezi că doarme toată lumea?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

Geamul dela bucătărie însă e luminat. Steluța se ascunde după mine și amândoi ne lipim de gardul grădiniței.

— Uite, că Lisaveta nu s'a culcat... M'așteaptă să încuie poarta... Să nu ne vadă împreună...

— Ei și?.. Doar îți sunt văr... Nu sunt străin...

Steluța oftează și se strecoară la brațul meu în pavilionul din grădiniță. Acì, chiar că nu ne mai vede și nu ne mai aude nimeni!..

— Spune-mi drept cu cine l-ai înșelat pe Georgică?

Steluța tresare din nou. Probabil că înghețata de smeură s'a schimbat în înghețată de zahăr ars...

— Cine ți-a spus? El?..

— Nu... Dar bănuesc eu...

— Nu-i adevărat... Iți jur că nu l-am înșelat cu nimeni, până azi...

Apoi, după o pauză:

— Dar să știi c'am să-l înșel... Poți să i-o spui chiar...

— Și de ce vrei să-l înșeli?

— Fiindcă m'a bătut...

Steluța își pleacă fruntea pe umărul meu și începe să plângă. In clipa aceea, nu știu unde, cum și cine, dar simt că undeva departe, cineva pe care l-aș cunoaște, își implântă un cuțit în inimă. O mângâi pe păr și-i șoptesc solemn:

— Dacă este așa, îți jur și eu pe mormântul tatei că după ce voiu sfârși liceul, am să-i trag două perechi de palme ca să te răsbun... Acum ești mulțumită?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răspunsul ei se pierde între buzele noastre mute, ce se împreună ca două jghiaburi pe care ar curge apă vie din acelaş izvor.

. . . . . .

In stradă, un ţignal de gardist, într'o curte vecină, un lătrat de câine, mai departe, un orăcăit de broaşte şi departe de tot, un uruit înnăbuşit de roţi... Trenul de pasageri, trece podul de peste Olt. Trebuie să fie ora două, după miezul nopţii.

Steluţa se ridică obosită şi abia îngână:

— Hai de-ţi ia bicicleta şi du-te acasă că-i târziu...

Somnoroasă, Lisaveta se uită la noi chiorâş şi ne întreabă şireată:

— Dar unde fuseraţi până acum diavolilor?..

Eu aprind lanterna de acetilenă, potrivesc ghidonul şi şeaua, încerc apoi cauciucurile şi par'că tot nu-mi vine să plec. Steluţa se preface că-mi ajută ca să nu bănuească ceva Lisaveta şi-mi şopteşte:

— Mâine să nu vii în oraş că vin eu la vie...

— Taman bine... că mâine sunt singur... Mama-mare se duce în târgul din vale şi nu vine decât seara târziu...

Lisaveta continuă să bombăne. Steluţa o ia cu vorbă bună:

— Dă-mi cheile că încui eu poarta... Tu du-te de te culcă...

Şi înainte de a încuia poarta:

— Sfârşeşte liceul mai repede, să merg şi eu cu tine la Bucureşti!..

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Imi place Spania. N'aşi puteà spune pentru ce anume, îmi place Spania mai mult ca alte ţări, pe care nu le cunosc decât tot din cărţile de istorie şi atlasul geografic. Imi place Spania însă mai mult ca Germania, Anglia, Franţa şi chiar Italia, pe care eu cel puţin, o socotesc cea mai apropiată rubedenie a noastră din Europa. Imi place Spania poate, fiindcă este ţara oamenilor cu nume sonore şi fără mustăţi, ţara luptelor cu taurii şi cu morile de vânt şi ţara pandişpanului, care ca şi mămăliga noastră naţională, este hrana de toate zilele a Spaniolilor. Imi place Spania, mai ales de când am aflat că: «Jurămintele femeilor sunt scrise pe nisip» este un proverb spaniol!..

Spaniolii trebuie să cunoască femeile mai bine ca Românii. Noi nu prea avem proverbe în care să fie vorba de femei. Şi totuş femeile din România, se aseamănă foarte mult cu cele din Spania. Margareta mai ales, trebuie să fie neam de Spaniolă.

N'am simţit niciodată nevoia unui cuţit catalan, ca în clipa când, abia întors acasă, Năstase ordonanţa, m'a luat de o parte şi mi-a destăinuit isprava Margaretei:

— Văzurăţi conaşule, ce ruşine ne făcù d-ra Margareta?.. O ştearsă cu d-l sublocotenent Popescu, tocmai la Constanţa!..

Nu ştiu dacă Năstase cunoaşte relaţiunile mele cu fosta noastră croitoreasă cu ziua. Eu cel puţin nu-i dădusem niciodată prilejul să bănuească ceva. E posibil însă că Margareta să se fi lăudat în lipsa mea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca să-i facă sânge rău Linei, bucătăreasa. Lina era geloasă pe Margareta fiindcă din când în când, mânca cu noi la masă, seara sta de vorbă în poartă cu sublocotenentul iar când rămâneam singur acasă, dormia noaptea cu mine în odaie.

Ordonanţa noastră, ţăran ferchez dela Găvana (un sat de lângă Piteşti) încercă s'o mângâie cu câte o vorbă dulce. Câteodată, gestul lui timid îi atingea chiar sfârcul ţâţelor. Lina însă i-o tăia scurt. Ridică lingura de supă, gata să-l plesnească şi-l apostrofă cu răutatea ei de slugă boierească:

— Jos laba, mocârţane, că tu nu eşti de nasul meu!..

La fel socotia Lina că nici Margareta nu era de nasul sublocotenentului de administraţie cu care plecase la Constanţa.

Lipsa Margaretei, mă face să sufăr. E cea dintâiu suferinţă a mea, din cauza unei femei. Şi totuş Margareta fusese cea dintâiu femeie care mă iniţiase în ritul profan al acestei fericiri problematice şi aproximative. Cu alte cuvinte, Margareta îmi luase cu o mână, tot ce-mi dăduse cu alta.

Steluţa îmi dăduse poate ceva mai mult. Imi dăduse voluptatea primei mele victorii sentimentale. Steluţa fusese pentru mine, prima entitate umană a formulei «Vae victis» şi totuş, vară-mea nu era nici croitoreasă, nici o pocitanie neagră şi slută ca Margareta. După vară-mea, oftă trei sferturi din clienţii cofetăriei lui unchiu-meu. Bărbaţii de bună condiţie din Slatina, o bombardau zilnic cu tot felul de pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puneri: vorbe dulci, scrisori de dragoste, flori, şi chiar cadouri mai de preţ. Steluţa îmi arătase un inel cu rubin, o pereche de cercei cu perle şi o întreagă colecţie de agrafe cu pietre verzi, albastre şi roşii. Steluţa însă erà o femeie măritată şi nevasta profesorului de gimnastică deşi primise cadourile dela alţii, preferase totuş pe văru-său care nu erà decât un simplu elev de liceu în clasa VI-a şi nu-i puteà da nimic.

Pe Steluţa dar, o pot vedeà oricând. Steluţa dealtfel, n'aşteaptă decât să sfârşesc liceul din Piteşti, ca să meargă şi ca cu mine la Bucureşti...

Pe Margareta însă, n'am s'o mai văd poate niciodată!..

Gândul acesta mă cutremură ca o nouă pagină din «Cyropedia» lui Xenofon. Pentru prima oară în viaţă simt în suflet un gol rece şi enorm — golul dintr'o sticlă de sifon, în care n'a mai rămas decât melancolia albă a tubului vertical...

Incep să cred că dragostea se măsoară după distanţa depărtării şi durata absenţei... Steluţa e la Slatina şi Margareta, tocmai la Constanţa... Pe Steluţa, la vară, am s'o văd din nou. Pe Margareta însă, cine ştie dacă am s'o mai pot vedeà? Pe Steluţa o iubesc mai mult ca pe Margareta. Dar de Margareta mi-e dor mai mult ca de Steluţa... Pe Steluţa o văd par'că mereu alături de mine... Pe Margareta însă, n'o mai văd deloc...

Imi simt pleoapele umede şi pe buze amărăciunea unui bulin de chinină, ce mi s'ar fi spart în gură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sunt primele mele lacrimi pentru o femeie. Sunt lacrimile de care-mi aduc aminte şi astăzi — primele lacrimi adevărate, lacrimi albe şi grele ca nişte picături de ploaie ce se preling din streaşina ruginită a unei case pustii.

Afară plouă...

La Piteşti, toamna sosise odată cu mine..

* * *

Cotan a trecut ambele corigenţe. Băiatul prefectului o să fie dar şi anul acesta, colegul nostru de bancă — al meu şi al lui Mihăiţă. De data asta însă, Cotan se înţelege cu noi, să-l dăm afară din banca noastră pe Dumitrescu Barbu cu care se certase şi să punem în locul lui pe Ionescu Spiridon, poreclit Chiostec.

Primim propunerea fiindcă Ionescu Spiridon e băiat bun, ştie să cânte cu flautul şi are totdeauna la el, tutun şi foiţă «Job». Porecla de Chiostec i-a rămas deacum doi ani, când l-a prins directorul fumând un muc de ţigară, în privata liceului.

Anul acesta dar, topografia băncii noastre, prezintă următorul aspect: în capul băncii, lângă catedră, stă Mihăiţă, vine apoi Cotan, Eu şi Chiostec.

Noul nostru coleg de bancă, este băiatul unui ţăran chiabur dela Merişani, care şi-a pus în gând să-l facă doctor şi cu timpul să-i clădească chiar un spital în sat, unde deocamdată nu există decât o moaşă comunală şi un «subfirurg» care pune ventuze şi scoate măsele. Chiostec este mai mare ca noi, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trei ani, fiindcă a făcut clasele primare la ţară. La ţară, şcolile primare au câte cinci clase, pe care elevii abiă le sfârşesc în zece ani. Chiostec a fost dar, un elev excelent. La liceu, a fost înscris de proprietarul din sat, un mare advocat dela Bucureşti, care îşi are conacul moşiei chiar pe şoseaua judeţeană în apropierea podului de peste râul Argeş. La oraş, a venit îmbrăcat ţărăneşte şi n'a renunţat la cămaşa albă şi la iţarii de dimie, decât acum un an, când a trecut în cursul superior. Şi-a păstrat însă căciula şi cismele. Pălărie nu poartă niciodată, fiindcă i se pare că-i suflă vântul prin creieri, iar ghetele cu care a defilat la 10 Maiu, le ţine acasă, în ladă, de frică să nu i se scrântească picioarele în ele.

Dintre toţi colegii mei de clasă, Chiostec este cel mai temut, dar şi cel mai iubit. Este încăpăţânat ca un catâr şi mucalit ca un Păcală. Când se ceartă cu câte cineva, este în stare să dea foc oraşului întreg. Dar după ce se împacă, se îmmoaie ca un gogoloi de pâine caldă. Râde ca un castan roşu înflorit şi plânge ca o lumânare de ceară.

Flautul, cuţitul cu prăsele de os şi «Visul Maicii Domnului» sunt cele trei lucruri, de care nu se desparte niciodată. In carâmbul cismei din dreapta, ţine flautul, iar în carâmbul cismei din stânga, cuţitul şi pachetul de tutun cu foiţa şi amnarul. «Visul Maicii Domnului» îl poartă în sân, ca să-l ferească de primejdii şi să-i poarte noroc...

In timpul recreaţiilor, Chiostec ne cântă din flaut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cotan pretinde că «Doina Oltului» şi «Intermezzo» din «Cavaleria Rusticana» le cântă mai bine chiar decât flautistul muzicii militare.

De când stăm alături de el în bancă, ne-am împrietenit şi mai bine. Chiostec este un sentimental exotic cu chip de ibis împăiat şi trup de palmier veritabil, păstrat lângă soba de teracotă a unei sufragerii boiereşti.

Pe mine, mă apreciază mai ales, fiindcă fac cele mai bune teme la limba română. Anul acesta însă ne-au venit patru profesori noui — de limba română, de limba greacă, de matematică şi de geologie. Cei vechi, au fost scoşi la pensie sau mutaţi în alte oraşe. Faptul acesta îl neliniştеşte şi pe el şi pe mine şi pe Mihăiţă chiar. Singur Cotan, nu duce nici o grijă. Profesorii cei vechi ne ştiau pe dinafară, cunoşteau aptitudinile fiecărui din noi şi la examen ne aranjau aşa ca să nu-i facem de râs — nici pe ei, nici liceul «Ion C. Brătianu». La Piteşti nu rămânea aproape nici un repetent. Ce avea să fie însă deacum înainte?.. Profesorii cei noui, nu par deloc încântaţi de noi.

La drept vorbind însă, nici noi nu prea facem haz de ei. Prea sunt tineri, prea sunt par'că şi ei, tot ca şi noi, nişte elevi abia ieşiţi de pe băncile şcoalei. Unora chiar, nici nu le-a crescut bine mustaţa...

Profesorul de limba română, par'că ar fi calfă de frizer. Cel de limba greacă, are ceva din atitudinea cioclilor cari trag cu coada ochiului la coliva clien-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tului, abia coborît în groapă. Col de matematică par'că ar fi o sticlă de cerneală neagră, în care ai stors o lămâie întreagă şi ai presărat şi ceva piper. Singur, profesorul de geologie care este ceva mai în vârstă, pare a-şi fi câştigat încrederea şi dragostea noastră din primele zile. Cele câteva glume noui, cu care şi-a deschis cursul, ne-a făcut să rădem cu poftă şi să ne pară geologia o ştiinţă tot aşă de frumoasă şi interesantă ca şi geografia sau istoria. In schimb, matematica şi limba greacă, ne deschid perspectivele celei mai grozave nenorociri ce-ar fi putut să ne ameninţe. De limba română însă, nu ducem nici o grijă. Afară de trei ovrei, un francez dubios şi un neamţ veritabil, toţi elevii din clasa VI-a suntem români.

* * *

De câteva zile, Chiostec nu mai are astâmpăr. Vrea par'că să-mi destăinuească ceva şi nu îndrăsneşte. Secretele lui Chiostec, sunt ca misterele dela Eleusis — au un tâlc special. Ţăranii noştri parcă sunt copiii zeiţei Ceres...

In cele două recreaţii de azi dimineaţă, Chiostec nu ne-a mai cântat din flaut. A stat tot timpul în bancă cu ochii pironiţi pe filele unui curs de stil şi compoziţie.

In drum spre casă, mă ia de braţ şi mă priveşte locului până ce se scurge tot şirul de elevi. Se scarpină apoi după ceafă, oftează lung, trage o înjură-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tură rustică şi scuipă de pe trotuar, tocmai în mijlocul Bulevardului.

— Vrei să-mi faci un bine?.. că şi eu ţi-oi face la fel, când vei avea nevoie de mine...

— Spune-mi, ce vrei?

— Să-mi faci o ciornă de scrisoare de dragoste, că tu te pricepi mai bine ca mine.

Adevărul erà că până atunci nu scrisesem încă nici o scrisoare de dragoste, nici pentru mine nici pentru altul. Corespondenţa mea sentimentală cu Margareta, nu fusese decât un simplu schimb de salutări şi atâta tot. Curiozitatea însă, mă îndemnă să încerc.

— Şi cui vrei s'o trimiţi?

— Anişoarei.

— Care Anişoară?

— Nu ştii?.. Fata aia blondă dela modistă... lângă farmacia Weinhold...

— Bine. Ţi-o aduc mâine.

Drept mulţumire, Chiostec mă bate cu palma uşor pe umăr şi-mi recomandă să fiu discret, mai ales faţă de Cotan, care cam dă târcoale şi el prin faţa magazinului.

După ce mă despart de el, dau fuga să văd şi eu pe Anişoara asta pe care n'o cunosc încă. Dacă e blondă, cum spune Chiostec, trebuie să fie în genul Steluţei şi dacă e modistă, trebuie să fie oarecum şi în genul Margaretei care este croitoreasă.

Ca şi cum mi-ar fi ghicit gândul, Anişoara sta în uşa magazinului. Anişoara însă nu seamănă nici cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Steluța nici cu Margareta. Nu e nici așă de blondă ca Steluța, nici așă de slută ca Margareta. E mică și subțire ca un ac cu gămălie și tristă ca o copertă de carte, decolorată de soare...

Iată o fată care mie unuia, nu-mi place deloc. Ce-o fi văzut la ea Chiostec și mai ales Cotan?.. Mi-e teamă însă că dacă e vorba de ales, Anișoara o să-l placă mai repede pe Cotan decât pe Chiostec. Cotan e băiatul prefectului, se piaptănă cu cărare la o parte, se îmbracă elegant și-și parfumează batista în fiecare zi. Chiostec e murdar, cu cismele pline de praf sau de noroi, cu părul vâlvoi și miroase a seu de oaie. Singura superioritate a lui Chiostec o să fie probabil, scrisoarea de dragoste pe care am să i-o ticluesc eu.

Scrisoarea asta însă, începe să mă plictisească. Par'că aș fi în ajunul unui examen. Mă întreb ce i-aș putea scrie eu Anișoarei, așă ca să pară scris de Chiostec. Dacă Anișoara, e fată deșteaptă și-și dă seama că frazele din scrisoare, nu se potrivesc cu frazele pe care i le spune Chiostec? Dar fiindcă i-am promis-o, trebuie să i-o fac. Trebuie să-mi dau silința să compun ceva frumos ca și cum aș pleda propria mea cauză .

Amorul meu propriu de cel mai bun elev la limba română, ia proporțiile unui cuirasat englez care a arborat marele pavoz!..

Până seara, scrisoarea e gata. A doua zi, Chiostec o transcrie pe hârtie roză și i-o trimite prin băiatul dela frizeria de peste drum, iar după o săptămână,

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o căruţă dela Merişani, îmi aduce acasă două sedile de brânză dulce, trei kilograme de mere creţeşti şi un săculeţ de nuci, mari cât ouăle de găină.

* * *

Din seara în care ne-am întâlnit la madam Gutuie în «Salonul» din strada Libertăţii, Cotan pare a-mi fi devenit cel mai bun prieten. Colegul meu de bancă nu bănuia că frecventez şi eu asemenea localuri. Destăinuirile reciproce, aveau să ne apropie definitiv unul de altul.

Cotan avusese tot ca şi mine, acum un an, o aventură la fel. Margareta lui însă, nu erà nici românca nici croitoreasă cu ziua. Erà «fräulein» Lori guvernanta surorilor lui, pe care noi o poreclisem «nemţoaica prefectului». Ca şi Margareta însă «fräulein» Lori plecase şi ea din oraş. Numai că nemţoaica prefectului nu plecase de bună voie ca croitoreasa noastră, ci fusese dată afară, fiindcă mama lui Cotan, o prinsese în patul lui după miezul nopţii.

La madam Gutuie îl dusese pentru prima oară văru-său care este sublocotenent la artilerie.

Aici nu-ţi mai e teamă că te prinde nimeni. Cel mult, te simţi oarecum jenat când te întâlneşti cu persoane cunoscute. Jena însă, este reciprocă.

La Madam Gutuie, vin chiar persoane de bună condiţie. Cotan mi-a povestit cum într'o seară, când uitase să încuie odaia în care se găsià cu Olguţa, erà cât p'acì să dea peste el, profesorul de geologie care venià cu Aurica. Olguţa şi Aurica au aceeaş odaie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Astăseară, ne-am hotărît să luăm cu noi şi pe Mihăiţă care până acum n'a cunoscut încă o aventură în felul acesta. Mihăiţă n'a cunoscut nici pe Margareta, nici pe «fräulein» Lori. Graţie nouă însă, în seara asta are să cunoască pe Aurica, pe Olguţa, pe Vetuţa şi pe Didina — cele patru podoabe mai de seamă ale «Salonului» din strada Libertăţii...

Cum trece vremea!.. Şi oamenii, ce repede se schimbă cu vremea!.. Copiii mai ales, se schimbă vertiginos... Acum un an, ne jucam de-a «căderea Plevnei». Anul acesta, aceiaşi trei colegi de bancă, ne jucăm de-a «răpirea Sabinelor»...

Fiindcă e Sâmbătă şi deobiceiu, Sâmbătă «Salonul» din strada Libertăţii e frecventat de lume multă, ne-am hotărît să ne ducem mai de vreme, îndată ce se va înnopta. Întâlnirea ne-am dat-o la mine acasă. Dela mine până la Madam Gutuie, sunt exact două sute de paşi.

Mihăiţă pare emoţionat. Vorbeşte în monosilabe şi dinţii îi tremură ca un aparat Morse...

La poarta cu No. 38 ne oprim. Cele două ferestre dela stradă, sunt căptuşite cu transparente de trestie vopsite cu verde. În jurul casei, nici un semn de vieaţă: nici un sgomot, nici o lumină... Lampagiii Primăriei, n'au ajuns încă până în strada Libertăţii.

Nu-i aprins nici măcar felinarul roşu. Steaua celor «Trei Crai dela Răsărit» nu s'a arătat încă deasupra noului Betleem...

Cotan deschide totuş poarta şi câteşi trei intrăm repede în curte. Madam Gutuie şi fetele sunt la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

masă. Deobiceiu, clienţii încep să vină după ora zece. Până atunci, nu sunt primiţi în local decât «intimii» patroanei şi «prietenii» fetelor. Cotan însă poate intra când vrea. Madam Gutuie, îl stimează ca pe unul din cei mai de seamă clienţi ai localului, deşi nu consumă niciodată nici dulceaţă, nici cafea.

Apariţia noastră, produce o ciocnire bruscă de tacâmuri şi farfurii — un «branle-bas de combat» în miniatură. Un pahar de şpriţ se revarsă pe faţa de masă şi un scaun cu fundul îngăurit se răstoarnă pe scânduri.

Didina care e brună şi exotică, fiindcă a fost şi la Rusciuc şi la Constantinopol, sare de gâtul lui Mihăiţă pe care-l vede pentru prima oară în local.

Madam Gutuie, l-a luat repede pe Cotan de o parte în timp ce Olguţa, mărmăe supărată şi cu gura plină:

— Iar au venit mucoşii ăştia...

Celelalte fete, ne privesc cu zâmbetul lor invariabil: acru şi deplasat. Parcă ar fi chipurile mâzgălite cu creioane colorate pe pereţii privăţilor noastre dela liceu.

Cotan ne face semn să-l aşteptăm şi dispare cu Madam Gutuie pe coridor.

Mihăiţă se sbate neputincios în braţele Didinei care-l mângâie cu formula «Cârlanul Maichii» şi alte fraze tipice.

Din capul mesei, Vetuţa îi strigă răguşită:

— Ia-i banii înainte, fă, să n'o paţi şi tu ca mine...

Aurica fredonează cu ochii în farfurie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Te-am aşteptat să vii... sub caisul înrourat... Te-am aşteptat... te-am aşteptat»...

Olguţa îi răspunde, tot cu gura plină:

— Care-i ăla dragă?.. No fi tot profesorul dela liceu?..

Aurica e favorita profesorului nostru de geologie.

Un gând diabolic, mă urcă par'că în turla cu ceasornic a bisericii Sfântul Nicolae, de unde poţi vedeà întreg oraşul, fără să fii văzut de nimeni. Regret însă că Aurica nu e favorita profesorului de limba greacă sau a celui de matematică. Ăstora aveam să le plătesc o poliţă din săptămâna trecută. Cu profesorul de geologie însă, n'am nimic de împărţit. Fiindcă-l respect şi mi-e drag, renunţ la Aurica şi o las să-l aştepte mai departe până ce va veni sau el, sau... altul!

Madam Gutuie care a apărut din nou, se apropie de mine şi-mi şopteşte misterios la ureche:

— I-am dat prefectului ăl mic, un boboc de fată... Ştii... Pe cinste...

Prefectul cel mic, e Cotan!..

Ce înseamnă să fii într'un oraş de provincie, băiatul prefectului!.. Toată lumea, dela directorul liceului, până la Madam Gutuie, caută să te servească. Nimeni nu îndrăsneşte să te supere, fie chiar cu un lucru de nimic. La Piteşti părinţii şi copiii se confundă ca zarzavaturile într'o oală cu supă. Prestigiul oficialităţii trecătoare, e ca valtrapul de stofă neagră brodată cu argint, al cailor de dric. Transformă toate mârţoagele din oraş în animale apocaliptice...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incerc s'o descos pe Madam Gutuie:

— Eu n'o cunosc?

— De unde!.. Asta e trufanda!..

— Şi mie n'ai de gând să mi-o arăţi?..

— Nu se poate... Asta e fată de condiţie... Nu vine decât pe comandă... D-ta n'ai bani destui pentru aşa ceva...

După un sfert de oră ne regăsim iar câteşi trei în «Salon».

Vetuţa continuă să ne privească cu neîncredere şi să ne apostrofeze cu ură:

— Par'că-aţi fi venit la pomană!.. Nu cumva, azi e Sâmbăta morţilor?..

Madam Gutuie se răsteşte la ea:

— Ia nu mai face pe nebuna... Lasă-mi «bobocii» în pace, că ăştia sunt buni de saftea!..

* * *

In stradă procedăm la inventariarea trofeelor din seara aceea. Mihăiţă însă, nu ne poate comunica nici o impresie. Când îl întrebăm cum a fost, dă din umeri plictisit şi răspunde ca omul prost:

— Cum să fie... Bine!..

Dacă toţi «premianţii întâiu» din România, sunt ca Mihăiţă, păcat de timpul care-l pierd în şcoală!..

In schimb, Cotan e de-o veselie contagioasă. Il face să râdă până şi pe Mihăiţă. Cu mâna stângă ţine par'că pe cineva de chică şi cu dreapta, retează capul unui condamnat la moarte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— L'am tăiat fraților... Să știți că o să moară de necaz... Dar să nu mă spuneți, că nebunul e în stare să mă bată...

— Cine mă?

— Chiostec!..

Curiozitatea noastră, crește pe măsură ce Cotan întârzie par'că anume să ne destăinuească secretul pe care Chiostec nu trebuie să-l afle niciodată.

Nu cumva «bobocul de fată» cu care se lăudase Madam Gutuie, o fi fost vreo rudă de-a lui Chiostec?..

Nu... Afară de el, nimeni altul din familia lui nu părăsise Merișanii. La țară «saloane» ca la Madam Gutuie, se găsesc tocmai unde nu te gândești — în dosul căpițelor de fân, în porumb, în grâu, și chiar prin fundul ogrăzilor, unde înainte de răsăritul lunei, poți fi tot așa de sigur ca și în strada Libertății din Pitești...

Erà altcineva... Erà o persoană însă pentru care Chiostec s'ar fi aruncat în foc, probabil mai repede chiar, ca pentru propria lui soră — erà Anișoara modista pentru care compusesem faimoasa scrisoare de dragoste, dar de care, din clipa aceea chiar, nu mă mai interesasem...

Mihăiță nu poate pricepe bucuria lui Cotan. Pe mine însă victoria lui, începe să mă pasioneze, cu atât mai mult, cu cât o prevăzusem încă din clipa când văzusem pe Anișoara pentru prima oară. Nu mă înșelasem decât asupra locului unde Cotan avea s'o repurteze. Mărturisesc că pentru prestigiul învingătorului, aș fi preferat Trivalea sau alt câmp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de luptă mai onorabil decât «Salonul» din strada Libertăţii.

Aşa ceva nu mi-ar fi trecut niciodată prin gând. Pe vremea aceea însă, nu cunoscusem încă, decât pe Margareta, pe Steluţa şi pe fetele dela Madam Gutuie.

Bietul Chiostec!..

Ce-ar fi să afle unde-a fost Anişoara în seara aceea?

Eu cel puţin, ştiam că Margareta e la Constanţa cu sublocotenentul Popescu, iar Steluţa la Slatina, cu bărbatu-său...

Dar dacă dobitocul de Georgică o fi bătut-o din nou şi în lipsa mea Steluţa îl înşeală acum cu altul?

* * *

La noapte mergem cu Moş-Ajunul.

In corul nostru ne-am ales numai elevi din cursul superior. Şeful corului este Rădulescu Florian, din clasa VII-a, fratele căpitanului de pompieri. Dela noi din clasă, nu mergem decât trei inşi — eu, Mihăiţă şi Ţăpuş Nicolae, băiatul frizerului de sub Hotel Dacia. Ţăpuş e cel mai bun bas din tot liceul. La producţiile artistice dela sfârşitul anului, cântă solo: «Ce te legeni codrule?» şi «Cei doi grenadieri». Eu sunt bariton şi Mihăiţă e sopran. Noi însă nu cântăm niciodată decât în cor. Cotan care n'are ureche muzicală ne aşteaptă acasă, unde suntem invitaţi de prefect să cântăm. Chiostec s'a grăbit să plece cu sania la Merişani de teamă să nu-l apuce noaptea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

şi viscolul pe drum. Păcat că nu e şi el cu noi. Flautul lui ar fi făcut minuni în saloanele prefectului. In schimb, surorile lui Cotan, au să ne cânte poate la pian «Ramages d'oiseaux» şi «La prière d'une vierge» pe care le-am mai auzit şi acum un an, când s'a dat la Teatrul Ucklar serbarea pentru «Crucea Roşie».

Pe fetele prefectului, nu le cunosc decât din vedere. Nu ştiu de ce, dar Cotan n'a vrut să mi le prezinte niciodată. Totuş, eu le salut totdeauna, când mă întâlnesc cu ele pe stradă. La noapte însă, am să le cunosc personal şi la vară, probabil o să ne plimbăm împreună prin grădina publică.

Iată deci o perspectivă care mă încântă. Napoleon Bonaparte spunea că în giberna fiecăruia din grenadirii lui, se găseşte ascuns un baston de mareşal. Nu ştiu dacă este adevărat, tot ce se povesteşte de Napoleon Bonaparte. Dar de când am cunoscut pe Margareta şi pe Steluţa, simt par'că nevoia să intru în constelaţiuni tot mai luminoase.

De fetele dela Madam Gutuie, nu mai vorbesc. Nu-mi poate totuş, ieşi din cap un lucru la care mă gândesc mereu. Cotan mi-a împrumutat «La maison Tellier» o nuvelă de Maupassant tradusă în româneşte. Intr'o singură zi, am cetit-o de trei ori... Grozav mai ştiu să scrie şi franţujii ăştia... Pe noi, dacă am scri aşă ceva, ne-ar da afară din şcoală... Subiectele temelor noastre la limba română, sunt aproape imposibil de tratat. Ni se dă numai teme cu subiecte de care habar n'avem. Ni se cere să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrim despre lucruri abstracte: primăvară, toamnă, ploaie, vânt, adevăr, frumos şi aşa mai departe... Numai despre femeie nu ni se dă să scrim niciodată. Şi totuş, femeia e singurul subiect pe care majoritatea colegilor mei de clasă, sunt sigur că l-ar putea tratà mai bine ca oricare alt anotimp, element al naturii sau sentiment uman...

* * *

Bună dimineaţa la Moş-Ajun!..
Ne daţi ori nu ne daţi?.. (bis)
Neeee... daaaaţi?..

Directorul liceului, nu ne dă nimic. Găsim poarta încuiată şi luminile stinse. Probabil că directorul face Crăciunul la Bucureşti cu secretarul general dela ministerul instrucţiunii publice, care îi este cumnat. Directorul nostru, face politică militantă ca şi tatăl lui Cotan. După ce pleacă liberalii dela putere, rămâne simplu profesor de geografie.

La fel plecaseră din oraş cei patru profesori noui. Două săptămâni de zile dar, Aurica poate cântà în fiecare seară: «Te-am aşteptat să vii...». Profesorul de geologie, n'are să vină decât după Bobotează.

Profesorul de limba latină, se scuză că nu-i pregătit să ne primească. In schimb ne face un mic istoric al colindelor care par a fi de origină păgână şi ne atrage atenţia să nu întârziem prea mult prin mahalale, fiindcă e ger şi putem răcì. Profesorul de limba latină îşi iubeşte foarte mult elevii, dar mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

ales pe cei dela ţară, pe care îi ţine în gazdă la el acasă, cu plată şi cu asigurarea formală că vor trece examenul fără corigenţă.

Profesorul de istorie care este transilvănean, ne dă vin fiert şi covrigi cu susan. Mănâncă şi bea cu noi împreună, bate cu pumnul în masă, înjură pe Unguri, ne sărută şi ne repetă povestea Ardealului pe care o ştim pe dinafară.

— «Că-z apăi iubiţii mei, cujetul nost neîntinat, tăt la drăguţul nost ghe Argheal să hie!.. Că ne-o învrednici Domnul să ajunjem noi acolo şi l-om feşteluì aşà cum o zidit Decebal Sarmiseghetuza... Fişori, nu vă hie teamă, avem har Domnului ghiestui şi merindă din belşug. Şi-apăi mână-i dracu de cătane streine să ne potopească dacă-or cujetà aşà, că de-atâta urcuş s'or betejì cu toţii, că tare-i sus şi mult e fain, din mila Domnului, Arghialul nost...».

Un băcan de pe strada Şerban-Vodă, ne dă o pungă de un kgr. cu smochine, stafide, alune şi năut, pe care le împărţim frăţeşte, iar primarul oraşului, o hârtie de 20 de lei, din care Rădulescu Florian, ia 3 lei şi 50 de bani, iar noi ceilalţi unsprezece, câte 1 leu şi 50 de bani.

După îndelungate parlamentări cu gardistul dela poartă şi cu cei doi mopşi din curte, plecăm încredinţaţi că prefectul s'a răsgândit şi nu ne mai primeşte. Prin dreptul bisericii catolice însă, gardistul ne ajunge din urmă şi ne întoarce înapoi. Prefectul uitase să dea ordinele necesare cerberului cu tesac turcesc şi revolver austriac.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru prima oară în vieaţa mea, intru şi eu într'o casă cu adevărat boierească. Mobilele lustruite, covoarele moi, tablourile cu fazani şi porci mistreţi, oglinzile cu ciucuri de cristal şi lămpile cu acetilenă, îmi iau ochii. La prefect, e cu mult mai frumos ca la noi acasă. Noi ardem lumânări de spermanţetă şi lămpi cu gaz. Mobilele noastre, abia se mai ţin pe picioare şi florile de pe scoarţele oltenești s'au scuturat par'că pe scânduri. Ca lucruri de preţ nu avem decât o oglindă ovală cu o ramă aurită şi tabloul cel mare din salon, în care mama stă cu mâna dreaptă pe umărul tatei...

Familia prefectului se compune din: tată, mamă, un băiat, două fete, o soacră, o cumnată văduvă care deobiceiu stă la Câmpulung, inginerul judeţului care este văr de al doilea cu prefectul, nevasta inginerului care este grecoaică şi vorbeşte prost româneşte şi guvernanta fetelor, Miss Edith care este englezoaică şi nu vorbeşte deloc româneşte.

Cotan zâmbeşte şiret şi ne împinge dela spate ca pe o turmă de oi, spre sufrageria plină cu tot felul de bunătăţi: şuncă de Praga, salam de Sibiu, limbă afumată, schweizer, ştrudel cu mere, baclava cu nucă, fructe şi vin înfundat.

Surorile lui Cotan se amestecă printre noi, mai mult plictisite decât entuziasmate de prezenţa celor doisprezece străini înfometaţi. Cum sunt însă fete bine crescute, amândouă se agită la fel, dar fără spor. Lizica, pare un metronom care bate măsura $^2/_4$ iar Oiţa, pendula unui ceasornic de perete. Lizica

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e mai mare cu doi ani decât Cotan. Are părul roşcat şi sbârlit ca o coadă de viezure. Oiţa îl are lins şi gălbui ca o pălărie de paie, spre sfârşitul verii. Soarele pare a fi avut influenţe deosebite asupra surorilor lui Cotan. Pe Lizica a rumenit-o, pe Oiţa a decolora-to.

Pe noi însă fetele prefectului, ne impresionează la fel. Suntem mai emoţionaţi chiar, de cum ne-ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prins un profesor cu lecţia neînvăţată. Par'că ne-ar fi luat Dumnezeu graiul, la toţi deodată. Unuia singur dintre noi, îi turuie gura. E Columbachis Aristotel, băiatul proprietarului moarei din Târgul din vale. Aristotel însă, vorbeşte greceşte numai cu nevasta inginerului şi noi nu pricepem nimic. Mihăiţă a înţepenit lângă sobă şi nu îndrăsneşte să se aşeze la masă. Lizică îl invită pe scaunul liber dintre ea şi mamă-sa. Mai curajos decât noi, Rădulescu Florian, şeful corului, s'a aşezat între Oiţa şi soră-sa. Ţăpuş şi Aristotel stau la dreapta şi la stânga grecoaicii, iar eu am nemerit între guvernanta care vorbeşte numai englezeşte şi văduva dela Câmpulung care nu vorbeşte deloc. Ceilalţi corişti stau proptiţi, ca nişte stâlpi de telegraf între Cotan, prefect, inginer soacra prefectului şi căpitanul dela manutanţa armatei, care sosise mai târziu.

Serbarea Moş-Ajunului ţine până la miezul nopţii. Surorile lui Cotan se scuză că-i pianul dezacordat şi nu ne poate cântà nimic. Ţăpuş care a răguşit din cauza tămâiosului, încearcă să ne cânte ceva, dar nu poate nici el. In schimb, Rădulescu Florian face ca găina când ouă şi imită plecarea trenului din gară iar eu şi cu Mihăiţă declamăm Satira III-a a lui Eminescu. Eu fac pe Baiazid şi Mihăiţă pe Mircea cel Bătrân.

La plecare, limba şi picioarele ni se împleticesc deopotrivă.

In stradă, Ţăpuş îşi mai încearcă odată vocea:

Ne daţi ori nu ne daţi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De data asta însă, răspunsul ni-l dă gardistul dela poartă, care până atunci stătuse în faţa noastră «drepţi» şi cu mâna la căciulă:

— Nu vă este ruşine măi, neam de ţigani ce sunteţi?.. Nu vă îndoparăţi destul?.. Ce să vă mai dea?

* * *

Oraşul pare tava unui bragagiu, garnisită cu alviţă, sugiuc şi zaharache alb. Totu-i alb. Gerul, liniştea şi noaptea, sunt albe. Singură zăpada pare aşi fi pierdut ceva din culoarea ei obişnuită. O recunosc numai după discreţia cu care scârţâie sub picioarele noastre, ca o mână abilă de pungaş ce s'ar furişà într'un buzunar...

Pe cerul spălăcit şi umed ca un cearceaf de pat, abiă scos din ligheanul cu scrobeală albastră, stelele par urme proaspete de ploşniţe, strivite chiar în noaptea Moş-Ajunului. Petele de pe rufăria de casă, a Părintelui ceresc, nu dispar niciodată. La Piteşti dar, Regina Nopţii va petrece sărbătorile Crăciunului într'un hotel de mahala... La Slatina, luna erà găzduită par'că, ceva mai convenabil...

Mi-aduc aminte de noaptea în care m'am întors cu Steluţa dela grădina publică...

Ce noapte!.. Ce lună!.. Ce poezie!.. Incep să cred însă că vară-mea aveà dreptate. Intre luna deatunci şi cea de azi, nu văd nici o rudenie.

La primul colţ de stradă, rămânem şapte inşi. La al doilea, trei; şi aşà mai departe, până ce mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trezesc numai eu singur... Dar singur cu adevărat eu nu mă simt decât în mijlocul alor mei.

De câte ori sunt singur, mi se pare că mai sunt cu cineva. Dealtfel, eu numai cu mine singur, pot vorbì tot ce-mi trece prin minte. Nu mi-e teamă de nimeni şi de nimic. Nu mă controlează nimeni şi nimeni nu mă poate face de râs. In noaptea asta, mai ales, simt c'aşi avea să-mi spun o mulţime de lucruri.

Nu-mi place nici Lizica, nici Oiţa. Văduva dela Câmpulung, e o femeie în vârstă iar guvernanta nu ştie româneşte. Nu m'ar interesa decât grecoaica. Dar tot timpul nevasta inginerului a stat de vorbă numai cu Columbachis Aristotel... Femeile astea par'că n'ar fi în toate minţile lor. Băiatul grecului din Târgul din vale, are picioarele crăcănate, se uită şaşiu şi nu vine niciodată pe la Madam Gutuie.

Nu ştiu cu ce impresie vor fi plecat ceilalţi. Pe mine însă, lumea bună, simt că a început să mă desguste.

In poarta casei, îmi dau seama că in anul acesta, Moş-Ajunul m'a făcut să pierd o noapte de geaba. Numai cu 1 leu şi 50 de bani, nu te poţi aventurà nici măcar până în strada Libertăţii...

Dar geamul dela bucătăria noastră, e încă luminat... La ora asta, un geam luminat, poate fi mai elocvent chiar ca steaua ce se oprise cândva deasupra Bethleemului...

Lina coace cozonacii... In bucătărie e cald şi miroase a ceva proaspăt şi bun. E un miros ciudat...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un amestec de adieri calde şi de şfichiuri reci... ceva ce-mi gâdelă nările nasului şi se prelinge din sfârcul urechilor pe umeri şi dealungul spinării... Ce miros plăcut!.. Nu ştiu ce miroase aşà frumos... Cozonacii din cuptor sau sânii goi ai Linei...

Bucătăresei noastre, îi zicem Lina, fiindcă aşà s'a obişnuit mama să le cheme pe toate bucătăresele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Textatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care le-am avut. Numele ei adevărat însă, este Leucadia. E blondă, înaltă, subţire şi mândră ca o regină detronată. Vorbeşte rar şi se uită tot pe sub gene. Când e supărată însă, bombăne ca o piuliţă de aramă în care ai pisà zahăr cubic...

Prezenţa mea în bucătărie, o pune pe gânduri. E poate pentru prima oară când intru în bucătărie. Lina este o veche rivală a Margaretei. Amintirea fostei noastre croitorese cu ziua, pare a-i fi stricat deodată şi buna dispoziţie şi aluatul cozonacilor ce se rumenesc în cuptor.

— Dacă mai aşteptaţi o leacă, vă dau să gustaţi şi d-voastră... Ia uitaţi-vă la ei... In cinci minute sunt gata.

Şi Lina deschide uşa cuptorului... Ochii mei însă, îi dau să înţeleagă că nu mă interesează cozonacii.

— Unde e Năstase?

— A plecat aseară la Găvana... S'a dus s'aducă deacasă dela el, doi curcani şi un purcel de lapte...

— Bine, bine, dar când are de gând să vină?

— Apoi, coniţa i-a spus că mâine până în douăsprezece, să fie acasă...

In timpul acesta Lina micşorează lumina lămpii, care începuse să fumege. Eu o îndemn cu vorba şi cu gestul:

— Mai bine stinge-o dracului, de tot...

Lina-mi răspunde ca şi cum n'ar fi bănuit nimic:

— Şi eu ce-am să mă fac pe întuneric? Vreţi să mi se ardă cozonacii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901_1932

— Las'c'o aprindem noi pe urmă.

— Poate aveţi d-voastră chibrituri că eu le-am sfârşit...

— O aprindem dela focul din sobă cu o bucăţică de hârtie.

Lina stă câteva clipe la îndoeală, apoi răspunde hotărîtă:

— Aşă da... Se poate...

In clipa aceea, la poartă răsună un cor de voci rebegite:

Ne daţi ori nu ne daţi?

Bag mâna în buzunar şi scot leul de argint şi cei cincizeci de bani de aramă, partea mea din hârtia de douăzeci de lei a primarului:

— Na... Du-te şi dă-le banii ăştia că n'am mai mulţi.

Lina însă, îi vâră sub perna dela pat şi bombăne revoltată:

— la mai bine lasă-i colea, că eu nu sunt ca altele să umblu noaptea pe drumuri...

* * *

Pe Mihăiţă îl iubesc ca pe un frate. Pentru el, sunt gata să trec, la nevoie, prin foc şi apă. Până azi nu l-am jignit niciodată — nici cu fapta, nici cu vorba, nici cu gândul!.. Când am înţeles însă de ce este vorba, nu mi-am putut stăpâni un gest de scârbă... Dacă m'aşi fi mărginit să-l compătimesc numai, ar fi însemnat să nu-i fiu prieten adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dealtfel, de zece ani de zile de când îl cunosc, n'am simţit niciodată ca în clipa aceea, nevoia să-mi bat joc de el.

Un altul în locul meu, şi-ar fi adunat prietenii şi le-ar fi spus: Hai să plângem de mila lui bietul Mihăiţă, că este un nenorocit...

Mie însă, mi-a venit să strig în gura mare: Hai să râdem de prostia lui Mihăiţă, că este un neghiob...

Mihăiţă iubeşte pe Lizica!..

Băiatul cismarului de pe Scoroboaia, iubeşte pe fata prefectului de Argeş.

Mi-am recapitulat escapadele sentimentale şi am ajuns la concluzia că pe Lizica mai ales, n'aşi puteà-o iubì nici eu, dar mi-te Mihăiţă. Pe Margareta, aproape am şi uitat-o. La Steluţa însă, tot mă mai gândesc, din când în când. Margareta a fost un scaete ce ţi se agaţă de pantaloni; Steluţa, o porumbiţă rănită ce-ţi cade întâmplător în braţe. Pentru Lizica însă zadarnic mă trudesc să găsesc o comparaţie nimerită. Nu există. E drept că Mihăiţă o compară cu un luceafăr. Dar Mihăiţă se înşeală... Mihăiţă nu-i măcar poet, ca mine. E un simplu elev silitor şi atâta tot. Ce înseamnă însă, a fi «premiant întâiu» la liceul din Piteşti?.. Ca să poţi iubì pe fata prefectului de Argeş, trebuie să fii ceva mai mult. Or, dintre noi toţi, eu unul, nu văd pe nimeni potrivit pentru lucrul acesta. Nu, nu... Tot eu am dreptate. Mihăiţă este un neghiob. Oricât l-aşi iubì eu, dar suferinţa asta nu i-o pot împărtăşi. Cel mult, îl pot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

încurajă s'o suporte cu bărbăţie până la capăt!..

Cazul lui Mihăiţă începe să mă pasioneze. Nu ştiu de ce, dar pe Mihăiţă, nu l-aşi fi crezut niciodată capabil să iubească. Nu cumva Mihăiţă este numai o victimă a primăverii?.. Aşa iubesc oamenii primăvara!.. Numai că primăvara trece repede... Mihăiţă a aşteptat din Decemvrie până în Aprilie ca să-mi spună că iubeşte pe Lizica. Dacă ar fi mai aşteptat încă trei luni, poate că n'ar mai fi avut nimic să-mi spună. Deocamdată este singurul sfat pe care i-l pot da. Altceva, nu văd ce-aşi putea face pentru fericirea lui.

E drept că lui Chiostec i-am făcut o scrisoare de dragoste. Dar Chiostec este cel mai prost elev la limba română. Scrie ca o ciubotă şi nu ştie să acorde nici predicatul cu subiectul. Mihăiţă însă, ştie să scrie tot aşa de bine ca şi mine. Poate a şi scris-o chiar... Dar de trimis, i-o fi trimis-o?.. Dacă Mihăiţă o fi făcut lucrul acesta, este pierdut. Lizica este în stare să i-o arate prefectului, prefectul să-l reclame directorului şi directorul să-l cheme a doua zi în cancelarie ca să-i facă morală... Dar morala, ca morala... La sfârşitul anului însă, în grădina publică, muzica militară, are să-i cânte altuia de trei ori: «sol, si, re, sol, sol, re, si, sol» şi odată «sol, la, si, re».

Bietul Mihăiţă!.. Mi-e teamă să nu paţă şi el ca Ovidius care şi-a scris «Tristiele» tocmai la Tomis...

Profesorul de limba latină, ne-a spus că la Constanţa se mai văd şi astăzi, ruinele unui templu ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

man, închinat zeului Neptun... Profesorul de limba latină, par'că ar cunoaşte secretele fiecărui din noi. Cum aşi vrea să mă duc şi eu la Constanţa!.. Aşi vedea ruinele templului în care se rugase pe vremuri Ovidiu şi aşi vedea poate şi pe Margareta!..

Ce curioasă coincidenţă!.. Când l-am văzut pe Mihăiţă plângând, mi-am adus aminte că astă toamnă, plânsesem şi eu pentru Margareta. Şi doar pe Margareta n'o pot compara cu Lizica!..

Dar ce înseamnă oare a iubì?.. Cum este când iubeşti cu adevărat?.. Cum a iubit Werther pe Charlota şi Des Grieux pe Manon Lescaut, sau cum iubeşte Chiostec pe Anişoara şi Mihăiţă pe Lizica?..

Mâine am să-l rog pe Cotan să-mi mai împrumute odată «La maison Tellier» a lui Maupassant.

* * *

Primăvara a poposit la Trivalea. Deocamdată, se teme par'că să intre în oraş. Bănueşte probabil că profesorul nostru de limba română i-a pus gând rău. Cum o simţi-o prin grădina publică, ne-o şi dă ca subiect la concursul în scris pentru stil şi compoziţie.

Orice s'ar spune, dar primăvara, se găseşte la Trivalea în mai multă siguranţă decât în oraş. Acolo nu-i caută nimeni gâlceavă. Cei care o întâlnesc, o salută şi o admiră cu aceeaş bună cuviinţă şi sinceritate. In faţa ei, se înclină de o potrivă şi vârsta, şi sexul şi cultura omului. In oraş însă, primăvara riscă să fie tratată mai rău ca în sala de operaţie a unui spital de provincie...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

La Liceul nostru bunăoară, sunt doi profesori de limba română şi peste patru sute de elevi. Dar pericolul cel mare, este că în fiecare din cele şapte clase, limba română se predă de câte trei ori pe săptămână. Imposibil dar, ca primăvara să scape neciorpărţită, mai ales că fiecare anotimp ţine câte trei luni în cap!..

In curtea mănăstirii dela Trivalea, au înflorit cireşii

Călugării şi-au întins par'că la soare, cămăşile pe care nu şi le spală decât odată pe an!..

Eminescu, comparase cireşii în floare cu altceva:

«Atât de fragedă te-asameni
Cu floarea albă de cireşi
Şi ca un înger, printre oameni,
In calea vieţii mele, ieşi...»

La fel o văzuse probabil şi Mihăiţă pe Lizica. Altfel, n'ar fi făcut greşeala să vină la Trivalea în aceeaş după amiază când se găseau şi fetele prefectului cu Miss Edith.

Noi n'avem voie să ne plimbăm la Trivalea decât Dumineca şi în zilele de sărbătoare, când n'avem şcoală. Lumea cealaltă se poate plimbă când vrea. La Piteşti însă, Dumineca şi în zilele de sărbătoare, toată lumea se îmbracă cu alte haine decât cele din cursul săptămânii. Numai noi liceenii, trebuie să umblăm veşnic, în aceeaş uniformă.

Uniforma noastră, e simplă şi gravă ca o cruce de marmoră neagră fără nici o altă inscripţie funerară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât literile L. şi B. cusute cu fir de aur pe gulerul bluzei şi pe coltucul şepcii turtită ca o lipie.

Mihăiţă n'are decât o singură uniformă. Costumul de dril pe care i l-a dat Societatea Doamnelor din înalta societate, nu-l poate purtà decât vara, în timpul vacanţei.

Uniforma lui Mihăiţă par'că ar fi un drapel militar întors plin de glorie şi de găuri de pe un câmp de luptă. Comparaţia «sdrenţuit de gloanţe» e slabă şi banală. Peticile de colori diferite, în loc să i le astupe i le pune şi mai mult în evidenţă. Uniforma lui Mihăiţă a bătut recordul spectrului solar. E mai mult decât un tricolor naţional... E un adevărat curcubeu...

Miss Edith, însă e de altă părere. Englezii pe semne, judecă pe elevi, mai întâiu după haine şi pe urmă abia, după notele din catalog. Pentru ei, Duminecile şi celelalte zile de sărbătoare, sunt ca şedinţele dela Camera Lorzilor. Ori, în Dumineca aceea, surorile lui Cotan, nu mai erau fetele prefectului din noaptea «Moş-Ajunului». La o şedinţă solemnă nu poate luà parte decât publicul cu învitaţiuni speciale. E drept că primăvara, ne convocase pe toţi la Trivalea. Dar în acelaş palat al Parlamentului, Camera Lorzilor este de o parte şi Camera Comunelor, de altă parte...

In clipa în care Mihăiţă se apropie cu mine şi Cotan de fetele prefectului, guvernanta îl apucă furioasă de mâneca uniformei şi-l asvârlă cu scârbă ca pe un lucru murdar, trei paşi înapoi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Băiatul cismarului de pe Scoroboaia, rămâne cu ochii proptiţi în pietrişul şoselei, ca şi cum şi-ar fi căutat singurul lucru de preţ pe care-l pierduse. Dacă întâmplător s'ar fi uitat şi la noi, Mihăiţă ar fi învăţat şi «limbajul colorilor»... Obrajii noştri păreau diferite fructe coapte, în toiul verei. Lizica şi Oiţa erau vişine... Englezoaica era gutuie... Eu şi Cotan eram prune...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iată ce înseamnă să iubeşti aşa după cum e scris în romane!..

O adiere de vânt, începe să scuture floarea cireşilor din curtea mănăstirii... Călugării îşi adună probabil cămăşile pe cari n'au să şi le mai spele decât la anul, tot pe vremea asta!..

* * *

Cotan a mâncat două palme dela profesorul de limba greacă, cu care fusese obraznic. Prefectul a cerut telegrafic la minister un inspector şcolar ca să ancheteze cazul. Inspectorul însă nu s'a grăbit să vină, şi ancheta s'a amânat la «calendele greceşti».

Mai târziu, am aflat că directorul împăcase la timp şi prestigiul corpului didactic şi amorul propriu al şefului său politic. Asta înseamnă că băiatul prefectului şi-a asigurat trecerea clasei fără corigenţă... Dealtfel, erà şi timpul...

Sfârşitul anului şcolar se apropia ameninţător ca şi Smeul din basme, care dela o vreme, începe să dogorească ceafa viteazului Făt-Frumos. Cu noi însă, trebuia să se petreacă altfel decât ca în basme. Cele trei obiecte fermecate, cu care am fi putut împiedecà apropierea Smeului, fuseseră monopolizate numai de Cotan şi Mihăiţă. Cotan le aveà dela tată-său; Mihăiţă dela Dumnezeu!.. Toţi ceilalţi Feţi-Frumoşi din clasa VI-a n'aveau decât piepteni, perii şi oglinzi, sfinţite în strada Libertăţei la Madame Gutue.

Dezastrul erà deci inevitabil... Il simţeam...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Il miroseam chiar... In clasa noastră mai ales, nu miroseà decât a iarbă de puşcă, deşi depozitele de explozibile ale armatei erau la câţiva kilometri depărtare de liceu.

Singura noastră speranţă erà numai o intervenţie supra-umanâ. Aşteptam bunăoară să ne moară profesorii, să ia foc liceul sau să ne trimeată Dumnezeu o molimă generală şi Ministerul instrucţiunii publice, un ordin circular — să se închidă toate şcolile până la toamnă.

* * *

Dintre profesorii noştri cei noui, de doui ne temem mai mult, ca de toţi ceilalţi. De cel de limba greacă şi de cel de matematică.

Pe profesorul de limba greacă, l-am poreclit «Ghiozdan», fiindcă nu se desparte niciodată de mapa de piele galbenă, în care-şi păstrează cu sfinţenie personalitatea lui de ţârcovnic clasic, şi juxta franceză, după care ne traduce în româneşte versurile lui Homer.

Cel mai grozav însă este «Vipera neagră» — profesorul de matematică, pe care nu-l pot mistui nici chiar colegii lui. Amănuntul acesta îl ştim dela Cotan, care trăsese cu urechea când directorul liceului rugase pe prefect să intervină la Bucureşti ca să-l mute în alt oraş. Se pare însă că ministrul instrucţiunii publice de pe vremea aceea refuzase, fiindcă profesorul nostru de matematică erà unul din elevii săi favoriţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Par'că-l aud şi astăzi, şuerând printre dinţi, din vârful catedrei şi în dialectul său moldovenesc:

— Văd c'ai cetit ceva, dar n'am ce-ţi face... N'ai priceput nimic. Situaţia d-tale este: *cinci* la teorie şi *unul* la practică. Total, *şease*. Pe jumătate *trei*... Hai să-ţi dau *patru* din graţie... să nu zici că-s om rău...

Mărinimia profesorului nostru de matematică însă, ne umplea ochii de lacrimi şi sufletul de groază. Pentru noi, sub nota *cinci*, un punct mai mult sau mai puţin era acelaş lucru. Intre *patru* şi *trei*, nu există decât o simplă diferenţă grafică. Inarmaţi cu note ca *patru*, *trei*, *doi* şi chiar cu *unu*, majoritatea elevilor din clasa VI, păşeam victorioşi ca o falangă macedoneană, spre... corigenţă.

Şi totuş, profesorul nostru de matematică este un tânăr frumos cu părul negru şi ochii verzi. Când îl sălutăm, pe stradă, ne surâde blajin şi generos ca Sfântul Stelian, patronul copiilor. In clasă însă când trebuie să-i suportăm ochii, o oră întreagă, par'că seamănă ca două picături de apă cu Smeul din basme, gata să-şi înfigă ghiarele în ceafa fiecărui din noi.

Pe mine însă, avea să mă răpună profesorul de limba română, nevasta căpitanului Ceauşoglu şi... «Umbra lui Mircea la Cozia».

* * *

Pe profesorul meu de limba română, nu mai este nevoie să vi-l prezint. Inchipuiţi-vă pe Lord

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Byron, rătăcit prin Piteşti, cu un briciu Solingen în mână şi cu un pieptene de celuloid în păr.

Deşi tot nevastă de căpitan, Doamna Kety Ceauşoglu este cu mult mai tânără ca mama. Nu este însă de vârsta, nici a Steluţei, nici a Margaretei, şi nu seamănă cu nici una din ele. In schimb, aduce foarte mult la umblet cu Lizica. Numai că fata cea mare a prefectului, nu priveşte niciodată pe om

drept în ochi, pe câte vreme Kety, când se uită la tine, par'că te înfige cu acul în carton ca pe fluturii din colecţia zoologică a liceului. Este aproape tot atât de înaltă ca şi mine şi sveltă ca o fetiţă de pension. Umblă mai totdeauna cu capul gol şi poartă numai rochii scurte — cele mai scurte rochii din oraş — ciorapi de mătase şi pantofi cu tocuri Louis XV, anume par'că să-şi poată plimbă pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deasupra tuturor bărbia albă şi smocul de păr roşcat ce-i cade pe frunte ca un cataif bine rumenit pe o farfurie de porţelan.

Intr'o zi, cum nu eram decât noi singuri în casă, mi-a luat mâna să-mi cetească în palmă. Până atunci, nu-mi proorocise nimeni viitorul. Eu însă, nu ştiu de ce, dar eram sigur că are să-mi spună lucruri plăcute. Aştept, dar nu-mi spune nimic... In schimb o văd cum începe să se încrunte din ce în ce mai mult, şi la un moment dat, îmi simt mâna strânsă cu atâta putere că mă podidesc lacrimile. Cum nu puteam ţipà, fiindcă mi-erà ruşine, mă mulţumesc să scrâşnesc din dinţi şi s'o ciupesc şi eu de pulpă cu mâna ce-mi rămăsese liberă.

Probabil că gestul meu hotărît îi plăcuse, fiindcă mâna ei se desprinse imediat de pe mâna mea. Işi dăduse de sigur seama că cel care se apără în felul acesta, nu mai erà copil, ci om matur. Ceteam surpriza acestei constatări plăcute în ochii ei jucăuşi de veveriţă şi mai ales în zâmbetul mătăsos cu care îmi da par'că să înţeleg că totul nu fusese decât o glumă nevinovată...

Socoteam deci incidentul închis şi aşteptam ca unul din noi să pronunţe primul cuvânt împăciuitor, mai ales că de data asta, Kety mă mângâià pe amândoi obrajii cu calmul celei mai autentice dragoste materne.

Pe vremea aceea însă, nu ştiam încă tot ce trebuie să ştie un bărbat. Nu ştiam bunăoară că o femeie nu riscă să încheie un armistiţiu decât în clipa când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

este sigură că te-a prins într'o nouă capcană. Şi Kety care avusese tot timpul să se răsgândească, îşi înfipse din nou unghiile în fălcile mele...

De data asta chiar că nu mai aveam ce face. Pentru a doua oară mă găseam în ipostasa ridicolă a unui cap de miel jupuit de piele, cu gura căscată şi ochii holbaţi. Pofta cu care Kety îşi băteà joc de mine, mă făceà să plâng de necaz. Cele câteva cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vinte însă pe care mi le şuerà cu ură printre dinţi, mă făceau să surâd de plăcere. Privirea şi cuvintele ei mă răsbunau mai mult decât m'aşi fi putut răsbunà eu. Ele erau mărturia unei victorii sigure, care nu puteà fi decât a mea.

— Canalie mică, ce eşti!.. Cine te-a învăţat, să ciupeşti femeile aşà?

La apariţia mamei, Kety îmi iartă obrajii şi începe să-mi laude dantura, ca şi cum nimic anormal nu s'ar fi întâmplat.

— Vai, dragă... Nu ştiam că băiatul tău are strungăreaţă... Ăsta o să iasă crai mare, nu glumă!..

Mama însă, care probabil nu-şi cunoşteà încă bine prietena, se mulţumi să-i răspundă fără pic de entuziasm.

— Eh!.. Cum i-o fi şi lui norocul... Numai de-ar sta mai multă vreme pe lângă mine să nu-şi bată joc muierile de el!

* * *

Două săptămâni mai târziu, întâmplarea mă aruncà din nou în ghiarele d-nei căpitan Ceauşoglu. De data asta însă, ghiarele ei n'aveau să mă mai înspăimânte. Dealtfel, ghiarele astea nu-mi făcuseră nici prima dată, cine ştie ce mare rău. Dacă apariţia neaşteptată a mamei n'ar fi reclamat o schimbare bruscă a situaţiei şi o cât mai grabnică explicaţie, eu m'aşi fi lăsat torturat de ele încă multă vreme. Le-aşi fi suportat răutatea, cu voluptatea răsplatei pe care o simţi apropiindu-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901_1932

matematic şi m'aşi fi răsbunat apoi, sugându-le lacom pe toate zece la rând, ca pe nişte curmale dulci şi catifelate.

Dealtfel, Kety are în ea ceva din personalitatea fructelor coloniale. Miroase a scorţişoară, se îmbracă în rochii cafenii şi este abonată la «Ziarul Călătoriilor» şi la toate revistele de modă. Ori, mama care vrea să-şi facă o rochie nouă, m'a trimis să-i aduc dela Kety modelul pe care-l alesesceră în ajun.

Soţii Ceauşoglu locuesc un apartament cu chirie în faţa grădinii publice, sau — după cum se spune în limbajul local, stau la «centru». Pe vremea aceea, la Piteşti, în afară de grădina publică, tot «centru» se mai numiă o porţiune din bulevardul Elisabeta Doamna, şi alta din strada Şerban-Vodă, care începeau ceva mai în sus de Primărie şi se sfârşeau în Piaţă sau mai precis la Biserica Sfântul Gheorghe, unde se făceau parăzile militare şi slujba morţilor din lumea bună. Restul oraşului erà considerat ca mahala, fiindcă n'aveà decât străzi pietruite şi trotuare numai pe ici, pe colo, pavate cu asfalt sau piatră cubică. Dar pavate sau nepavate, toate străzile oraşului duceau la «centru» ca şi drumurile de altădată la Roma.

Aci fierbeà ca într'un cazan, în văzul şi controlul tuturor, întreaga energie cotidiană sau nocturnă a oraşului. Aci se vindeau ziarele, se discută politica şi evenimentele dela ordinea zilei se formau opiniile şi se afişeau curentele generoase ce trebuiau pompate în massele populare. Cu un cuvânt, aici erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sediul principal de spiritualizare a întregei activităţi urbane, afară bine înţeles de cea sentimentală, care-şi aveà locurile ei mai discrete ca: Trivalea, Scoroboaia, Târgul din vale sau Mahalaua Sfântului Ilie, patronul cojocarilor.

Vara mai ales, grădina publică din Piteşti erà un fel de staţiune climaterică a oraşului. Cele două sacale stropitoare ale primăriei, dispensau pe cetăţeni de orice alte ingrediente răcoritoare. Elevii dela liceu însă nu aveau voie să treacă prin grădina publică, fiindcă de obiceiu tot aici erà şi locul de întâlnire al profesorilor în orele când n'aveau curs. Elevii trebuiau să se răcorească acasă la cămaşe şi ismene, şi numai cu apă dela fântâna proprie sau cea din curtea vecinului, dacă întâmplător nu erau în ceartă unii cu alţii.

Erà imposibil dar, ca cineva să treacă pe la «centru» fără ca restul oraşului să nu afle imediat. Cu atât mai mult deci, erà semnalată prezenţa unui elev de liceu, deoarece parte din profesorii liceului, jucau aproape în permanenţă table pe terasa din grădina publică.

Kety e singură. Căpitanul e dus la Curtea-de-Argeş ca să ridice nişte puncte topografice, iar soldatul ordonanţă — la poştă ca să ridice pălăria comandată la Bucureşti. Alţi servitori nu mai sunt, fiindcă soţii Ceauşoglu nu fac menajul în casă. Mănâncă la popota ofiţerilor din garnizoană, unde sunt serviţi mai economicos şi chiar mai curat ca în oraş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1933

Când mă vede, în loc de «bună ziua» Kety mă ia, cum se zice, cu zorul chiar din pragul casei.

— Bravo!.. să-ţi fie ruşine... Mi s'a plâns mă-ta că nu mai poate ţine nici o servitoare din cauza ta... Trebuie să le schimbe în fiecare lună aproape...

Eu care ştiam bine că mama nu-i putuse spune asemenea năzdrăvănii, surâd în silă, înghit în sec şi nu răspund.

Atitudinea asta, deşi oarecum jenantă pentru mine, îmi convine de minune. Mă pune la adăpostul emoţiilor unui debut mai elocvent. De când o cunoşteam, nu cred să fi schimbat cu Kety mai mult de zece cuvinte. Nu regret dar deloc faptul, că pentru prima oară când am ocazia să-i vorbesc mai mult, sunt nevoit să fac pe viţelul la poarta nouă. Dealtfel, nici nu prea ştiam ce să vorbesc cu nevasta unui căpitan, care nu seamănă de loc cu mama. Dacă n'aşi fi ştiut cine este, poate că mi-aşi fi dat drumul la gură mai repede. Dar faţă de primirea ce-mi făcuse, mărturisesc că nu ştiam ce trebuie să răspund.

Tăcerea mea începe s'o enerveze.

— De ce taci?.. De ce nu răspunzi?.. Aşa e că ţi-e ruşine?..

Nu. De data asta, trebuiă să-i răspund ca să-i arăt că nu mi-e ruşine.

— De ce să-mi fie ruşine, dacă nu-i adevărat?.. Ţi-o fi spus poate altcineva... nu mama...

Pe măsură ce răspunsul meu se întregeă, gura ei se deschideă par'că anume să mă întrerupă după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiecare cuvânt. Deşi complet şi categoric răspunsul meu n'o mulţumeşte deloc şi Kety mă apostrofează din nou:

— Ce are aface? Mă-ta sau altcineva, tot una e!.. Vorba e c'am aflat... Acum ştiu cine-mi eşti. Foarte frumos... Un băiat de familie, ca tine, nici n'ar trebui să mai dea ochi cu lumea... Zău de nu stau la îndoeală ce să fac... Să te mai primesc în casa mea?

Ultimele ei cuvinte mă fac să roşesc. Oricât de vinovat aşi fi fost, nu înţelegeam să fiu tratat în felul acesta, nici chiar de o femeie mai în vârstă ca mine. Vârsta şi sexul, nu mai au nici o importanţă când cineva iţi caută ceartă cu lumânarea şi te jigneşte chiar din senin. Acum două săptămâni, eră cât p'aci să mă şi bată. Astăzi însă, dacă întârzii mai mult în casa ei, cine ştie ce se mai poate întâmplà?..

Imi simt ochii umezi şi picioarele întorcându-mi-se singure spre uşe. Totuş, o mai privesc odată să-mi dau bine seama dacă este aceeaş bestie cu chip de femeie, de care până atunci nu ştiam decât că este nevastă de căpitan, că ştie să cetească în palmă şi că are unghiile roşii ca nişte petale de trandafir.

Ea îmi surprinde par'că gândurile şi mă opreşte grăbită, mai mult cu fluturarea unei mâneci largi de capot, decât cu gestul mânei.

— Dece nu vrei să mărturiseşti că e adevărat?.. Vezi că n'ai curaj?..

Femeia asta este extraordinară. De câte ori în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901_1932

cerc să fac un pas înainte, ca mă dă cu doi paşi înapoi. Imi dau seama că în momentul de faţă curajul meu este un lucru cu totul de prisos. Nu-mi puteă servì la nimic dacă n'aveà şi ea un pic de bună voinţă. O mai privesc dar câteva clipe mai mult în vârful nasului decât drept în ochi, şi în urmă răspunsul meu gâlgâie sfios ca un orăcăit de brotăcel:

— Ba curaj am, dar d-ta de ce n'ai bună voinţă să crezi ce-ţi spun? Iţi jur că nu e adevărat!..

Simţiam că Isus pe cruce, n'a exclamat cu mai multă duioşie:

«Iartă-le lor, Doamne, că nu ştiu ce fac».

De data asta, dintre amândoi, ea erà cu siguranţă cea mai emoţionată. Fantomatic, cu ochii ţintă în ochii mei, Kety se apropie de mine în vârful picioarelor, şi la rândul ei, îmi şueră şi ea printre dinţi mai mult în gură decât în urechi:

— Nu aşà... Jură-mi pe ceva scump... pe ce ai tu mai scump pe lume.

— Pe mormântul tatei...

O poiană verde, în bătaia lunii pline, n'ar fi părut mai argintată ca figura ei în clipa aceea.

— E adevărat?.. Iartă-mă... Am fost rea... Nu e aşà?

Apoi, după ce-mi întinde mâna:

— Ce mai faci?.. Nu te-am văzut de mult... Ce bine-mi pare c'ai venit pe la mine. De ce-ai venit... Ia spune...

Macazul nedumeririi mele înţepenise cu acul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

direcţiei pe linia moartă. Şi totuş, trenul a trecut prin staţie fără să deraieze. Graţie cui, nu ştiu. In vicaţă însă, sunt şi lucruri pe care nu e bine să le ştii. Ştiu numai că niciodată în jurul meu nu fusese mai multă linişte, linişte multă şi totală ca şi cum totul s'ar fi petrecut numai în vis.

Kety îmi arată papucii ei de casă. Unii, turceşti, sunt de catifea albastră cu ghinde şi frunze de stejar brodate cu fir de argint. Alţii, veneţieni, sunt de marochin roşu imprimat cu arabescuri de aur. Cei «renaissance» sunt de mătase verde «ton sur ton». Cei japonezi sunt împletiţi din papură multicoloră, şi aşa mai departe... Kety are o întreagă colecţie de papuci de casă; pe care dealtfel nu-i poartă niciodată. Papucii dealtfel nu sunt o încălţăminte chiar de prima necesitate. La Piteşti foarte multă lume umblă prin casă cu picioarele goale. Cel care nu-i are, nu le simte lipsa, iar cel care îi are — îi ţine sub pat ca să nu se uzeze. Picioarele femeilor frumoase mai ales, nu au nevoie de papuci. Turcii când se duc să se roage, îşi lasă papucii afară. Or, picioarele femeii nu sunt decât colonadele unui templu de rugăciune.

La un moment dat, Kety mă întreabă:

— De ce nu vii mai des pe la noi?..

Iată o nouă întrebare, la care iar nu pot găsi imediat un răspuns precis. Dar Kety insistă... Vrea să ştie pentru ce n'am venit niciodată până atunci şi dacă am de gând să mai viu deacum încolo...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Noroc însă, că răspunsul mi-l dă tot Kety.

— Vino când nu e bărbatu-meu acasă... să mai stăm de vorbă.

Eu surâd fiindcă mi-aduc aminte de un scandal petrecut câţiva ani în urmă, tot cu nevasta unui căpitan din Piteşti, al cărui bărbat nu erà acasă. Numai că eroul deatunci nu fusese un licean, ci preotul regimentului, un popă tânăr abia hirotonisit, pe care căpitanul, — după ce l-a ras ca în palmă — a pus patru soldaţi călări să-l plimbe pe stradă gol şi cu mâinele legate la spate.

Kety nu cunoaşte întâmplarea, fiindcă pe vremea aceea se găsià cu bărbatu-său în altă garnizoană. Eu însă i-o povestesc cu toate amănuntele proaspete încă în memorie şi mai ales cu toate aluziile galante pe care un bărbat descătuşat în fine de prima emoţie, le poate spune din plin femeii cu care se găseşte singur.

Kety râde cu poftă şi bate din palme ca o nebună. Povestea o amuză, dar lucrurile aşà cum s'au întâmplat, o cam pun pe gânduri. După părerea ei, căpitanul a fost o brută, femeia o uşuratecă iar bietul popă un dobitoc. Un bărbat tânăr, fie el chiar popă, când iubeşte adevărat, nu trebuie să se lase intimidat de ameninţările nimănui. Probabil însă că preotul acesta erà un simplu colivar care credeà că în casa unei femei măritate poate intrà oricine ca în biserică, iar nevasta căpitanului o baccea care nu mai aveà credit decât pe lângă feţele bisericeşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In timpul discuţiei, Kety mă întreabă:

— Tu ce-ai fi făcut dacă erai în locul popei?

Nu ştiu cum, dar Kety par'că nu-mi pune decât întrebări despre lucruri la care nu m'am gândit niciodată în vieaţă.

Tăcerea mea o amuză.

— Să-ţi spun tot eu... Ai fi murit de frică... Nu e aşa?.. Sunt sigură...

Apoi, fără să-mi mai dea timp să mă gândesc ce-aşi mai fi putut face şi altceva, Kety apucă o pernă de pe sofa şi cu un gest de suprem dispreţ, mi-o aruncă în cap. Enervat şi aproape agresiv, eu i-o arunc imediat înapoi. Kety o prinde însă în braţe şi, înarmată cu ea ca cu o platoşe, se repede de astădată furioasă la mine, mă răstoarnă pe sofa şi mă înăbuşe acoperindu-mi întreaga faţă.

A nu!.. De data asta n'are de cine să-mi mai fie teamă, nici ruşine... Mama n'aveà de unde să mai apară pe neaşteptate, ca să-şi pună copilul într'o situaţiune umilitoare, faţă de prietena sa, tot nevastă de căpitan. Acum două săptămâni. când nu mă putusem apăra, mă mulţumisem s'o ciupesc de pulpă şi atâta tot. Acum însă, sunt hotărît s'o şi bat...

Totuşi, idea că trebuie să mă bat cu o femeie, îmi paralizează şi fantezia şi braţele. Până atunci nu mă bătusem decât cu colegii mei dela liceu. Cu femeile n'avusesem încă ocazia. Nu le cunoşteam dar, nici forţa, nici şiretenia, nici rezistenţa... Eram sigur însă, că o femee nu poate fi mai tare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca un bărbat, oricât ar fi ea mai mare ca vârstă. Un bărbat bătut de o femeie mi-se păreă ceva imposibil. Ce dracu!.. Oare dece aşi fi făcut tocmai eu excepţie?.. Ce-ar fi zis Cotan şi Mihăiţă? Ce-ar fi zis mai ales Chiostec care băteă el singur întreaga clasă?.. Lucru curios însă, pe măsură ce 'n mine creşteă încrederea şi siguranţa că pot bate o femeie, puterile mă părăseau şi raţionamentul coteă brusc pe cărări cu alte indicaţiuni de ordin moral şi sentimental.

Nu ştiam care poate fi voluptatea unui bărbat care bate o femeie. Imi închipuiam însă că adevărata voluptate a unui bărbat este să se lase bătut de femeie. O femeie nu bate niciodată din ură. O femeie care bate un alt bărbat, afară de cel legitim, înseamnă că-l iubeşte...

Văzând că nu mă mişc, Kety îmi ridică perna de pe ochi şi mă întrebă cu oarecare îngrijorare.

— Ce?.. Ai murit?

— Ba nu... Dar nu mai pot să respir...

— Aşà-ţi trebuie, fiindcă eşti obraznic... Dece te uiţi la mine?.. Inchide ochii... N'auzi?... Nu vezi că vreau să-mi schimb capotul?..

Fac ce-mi spune ea, deşi până atunci nu ghicisem c'ar fi vrut să facă, ce nu-mi spusese decât în clipa aceea.

— Iată, i-am închis.

— Nu aşà... Intoarce-te cu ochii la perete...

— Iată, m'am întors...

— Aşà... Şi să nu te mişti...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, nu...

Câteva minute în urmă, ceva cald şi moale se lipeşte de bluza mea de dril şi o voce pe care o cunoşteam, îmi porunceşte restit ca de obiceiu...

— Ssst!.. Nu te mişcà... N'auzi?.. Să văd care din noi e mai mare...

Goală toată, din creştet până 'n tălpi, Kety se măsurà cu mine.

. . . . . .

In grădina publică muzica militară cântă ouvertura din «Cavaleria uşoară», iar la fereastra care dă spre curte, cineva bate uşor în geam.

Amândoui tresărim deodată. Cel care tresare cu adevărat însă sunt eu. Kety îmi astupă gura cu palma.

— Psss!.. Nu-ţi fie teamă că nu e bărbatu-meu. Stai pe loc...

Apoi, după o clipă, şi după alte bătăi mai tari:

— Ia să mă duc eu să văd cine este.

Ferestrele sunt căptuşite cu hârtie albastră. Kety încearcă să privească printre ele, dar nu vede nimic. Bătăile în geam se repetă din ce în ce mai des. Parcă ar fi început să plouă. Eu singur continui să visez. Numai că de data asta, visul meu se schimbase în coşmar.

Kety pare că începe să-şi pierdă şi ea sângele rece. Işi aruncă pe corpul gol încă, capotul pe care, câteva minute înainte, îl aruncase pe covor şi hotărîtă dar plină de precauţiune, deschide fereastra.

O voce de afară şopteşte nu ştiu ce. Kety răspunde calm şi fără pic de emoţie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iartă-mă, dar nu te pot primi... Nu sunt singură...

Vocea insistă însă. E o voce pe care parcă o cunoșteam dar nu-mi aduceam aminte de unde.

De data asta Kety ridică tonul:

— Înțelegi odată, că nu se poate... Te rog lasă-mă în pace...

In momentul acela, prin deschizătura ferestrei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un baston negru şi noduros, pătrunde scârţâind cu sgomot ca o cumpănă de fântână, şi după el imediat, un cap de bărbat cu ochii holbaţi de mânie îşi varsă, ca o ciutură par'că, tot conţinutul ei de apă sălcie în odaie.

Erà profesorul meu de limba română.

Kety ţipă de data asta aşà de tare, că nu se mai aude nici muzica militară din grădina publică.

— Domnule!.. Nu-ţi dau voie să te uiţi pe fereastră... Asta e obrăznicie.

Dar cu voie sau fără voie, profesorul meu de limba română se uitase şi văzuse tocmai ce nu ar fi trebuit să vadă niciodată.

Mă văzuse pe mine...

* * *

Am intrat în examene. Am intrat adică la grijă.

Să ne vezi, nu ne mai cunoşti pe nici unul. Şi doar semănăm aşà de bine, unul cu altul că parcă toţi am fi fraţi. Semănăm cu mucurile lumânărelelor de ceară ce-au ars în noaptea învierei. Noi însă nu ne-am stins de loc. Pentru noi Christos n'a înviat încă. Noi ardem mereu... Ardem şi pe zi ce trece ne încovrigăm de căldură şi de teamă că o să ne sfârşim de tot.

Numai Cotan nu s'a schimbat. Băiatul prefectului a rămas acciaş miniatură de filozof cinic pe care n'ai s'o poţi mări, nici cu lupa, nici cu vârsta. De câtva timp am început să admir pe Cotan, mai mult decât pe Mihăiţă. Admiraţia unilaterală obo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968/

seşte spiritul. Şi Cotan este mai divers ca o rubrică de fapte diverse.

Azi dimineaţă, când a intrat în clasă, ne-a întrebat ca şi cum atunci abia ar fi sosit din Patagonia: «Ori, la ce materie dăm examen azi»? Tot aşă ne întreba şi în cursul anului aproape în fiecare zi: «Măi băieţi, ce lecţie avem azi»? Şi din lecţiile noastre de peste an, Cotan a ştiut să-şi facă pentru examen o adevărată colecţie numai de perle, fiindcă scoicile stridiilor bolnave ni le-a lăsat totdeauna, nouă celorlalţi.

Astăzi, avem concurs în scris la limba română. Nu ştiu dece, dar un concurs înscris te emoţionează mai mult ca un examen oral. Când vorbeşti, comunici par'că cu toată lumea din jurul tău, te simţi în familie, între ai tăi, sau — în cel mai rău caz — în mijlocul unor oameni care vorbesc aceiaş limbă ca tine şi cu care te poţi înţelege. Când n'ai voie să vorbeşti însă, decât cu tine însuţi, îţi pare că ai rămas singur pe lume, că nu eşti decât semnul de întrebare al celui care ai fost sau că trăieşti într'o lume de surdomuţi, cu care — ceeace este şi mai trist — nu poţi comunică nici măcar prin semne.

Un examen oral este o petrecere intimă, care — bine sau rău — nu prea are importanţă cum se sfârşeşte. Un concurs încris însă este o adevărată solemnitate. Cel dintâiu este numai abilitate şi suprafaţă; cel de-al doilea, numai precisiune şi adâncime.

De cele mai multe ori, sonoritatea verbală îţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ântă auzul şi minciuna cochetează cu adevărul urîpă dispoziţia urechei nu a raţiunei. Liniştea şi atitudinea statică însă măresc şi mai mult temerea de necunoscut şi faţă de ele decorul realităţii în care continui să trăieşti aevea, se schimbă deodată şi fără să-ţi dai seama, cum şi dece, într'o succesiune de viziuni întunecate cu coridoare de labirint prin care nu te mai poţi regăsi.

Sgomotul este mult mai uman decât liniştea.

Sgomotul este lumină; liniştea este întuneric...

Mai înainte ca Dumnezeu să fi făcut cerul şi pământul, în spaţiu nu era decât linişte şi întuneric. De aceea şi el, în prima zi a zis să fie lumină, iar în zilele următoare a creat diferitele vietăţi ale pământului, care — trebuind să trăiască — au început să facă sgomot.

Un concurs înscris te reîntoarce fatal în haosul inform dinainte de creaţia lumei. In clipele acelea, creatorul trebuie să fii tu, numai tu, tu singur ca şi Dumnezeu care tot singur a făcut tot ce se vede. In clipele acelea, nici Dumnezeu nu-ţi mai poate veni în ajutor, fiindcă un Dumnezeu propriu zis, nu mai există... Adevăratul Dumnezeu sălăşlueşte în tine, iar Satana care de pe catedră poate vedea tot ce se petrece, nu vrea să vadă totuş nimic, mai înainte de a-i fi spus: «gata, domnule profesor»!

* * *

Profesorul de limba română ne-a împărţit pe toţi elevii clasei a VI-a în două părţi egale, numero-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

tându-ne pe fiecare *«cu soț»* și *«fără soț»*, după cum suntem așezați în bănci, patru câte patru. Excepție fac numai cei din ultima bancă, în care nu sunt decât trei elevi.

In banca noastră, Mihăiță, primul și eu al treilea, suntem *«fără soț»*; iar Cotan al doilea și Chiostec, al patrulea, sunt *«cu soț»*.

Elevii din categoria *«cu soț»* trebuie să analizeze poezia «Răsăritul lunii la Tismana», iar cei din categoria *«fără soț»* — poezia «Umbra lui Mircea la Cozia».

Respir adânc ca și cum cineva mi-ar fi întins un pahar cu apă rece, tocmai în clipa când credeam c'am să crăp de sete.

«Umbra lui Mircea la Cozia» o cunoșteam tot așà de bine ca și autorul ei, Grigore Alexandrescu. O cunoșteam din istorie și dela fața locului, de pe zidul mânăstirii în care Voevodul și astăzi încă trăiește îngropat în compania celor morți și în amintirea celor vii.

Poezia lui Grigore Alexandrescu, mă interesă cu atât mai mult, cu cât simțeam că eu însuși aș fi avut ceva de spus despre mânăstirea aceasta, în vecinătatea căreia petrecusem clipe multe și intense de evlavie națională și copilărie scolastică. Vroiam cu alte cuvinte, să insuflețesc mediocritatea inspirației mele, cu pontificalul vers al lui Grigore Alexandrescu, pe faima căruia, mânăstirea Cozia, își legitimează existența în literatura română, așà după cum grație ziditorului ei, se găsește și azi pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

malul drept al Oltului, la o distanţă aproape egală, între Călimăneşti şi Brezoi.

Imi părea chiar că de când am învăţat să ţiu tocul în mână, niciodată n'am scris cu mai multă uşurinţă ca în clipa aceia şi niciodată n'am avut mai multă încredere în ceeace trebuia să-mi iasă din peniţă şi din creier:

«Mircea Vodă a zidit-o ca să-i fie
Adăpost în vremuri grele
Şi locaş de veşnicie!...
Iar Grigore Alexandrescu, a cântat-o...»

Şi mă opresc brusc.

A cântat-o... A cântat-o... Ştiam eu cum a cântat-o... Dar când şi de unde a cântat-o, aşa cum a cântat-o?...

Nedumerirea mea creşte pe măsură ce încep să-mi dau seama cu o vădită jenă sentimentală, că faimoasa poezie a lui Grigore Alexandrescu, nu este decât o foarte reuşită mistificare literară — un fel de uriaş cu picioarele de lut.

Ca după o lungă noapte polară, iată însfârşit că începe să se crape de ziuă şi în capul meu... Pentru prima dată, îmi dau seama că ce învăţasem eu papagaliceşte, nu era de loc Mănăstirea Cozia, ci o mănăstire oarecare, creată de fantezia poetului, pentru care cuvintele: Oltul, Cozia şi Mircea, nu erau decât simple sonorotăţi geografice şi istorice.

Cu cât compar mai mult mánăstirea pe care o cunoşteam, cu poezia pe care o ştiam pe de rost, desosebirea dintre una şi alta, devine tot mai fla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grantă. De data asta, sunt convins definitiv. Grigore Alexandrescu iubise natura mai mult de acasă, dela el din biurou. Mănăstirea Cozia îl inspirase la București, nu pe malul Oltului...

Dovada eră clară ca lumina zilei: Primul vers chiar, «*Ale turnurilor umbre, peste unde stau culcate*» eră fals. De ce? Fiindcă: 1. Mănăstirea are şi a avut totdeauna «*turle*» nu «*turnuri*» şi 2. Fiindcă la nici o oră din zi cu soare sau din noapte cu lună plină, umbrele acestor turle nu ajung, nici măcar până la marginea Oltului, dar să se mai culce şi pe undele lui.

Adevărul este cu totul altul.

Dimineaţa când soarele răsare de pe malul argeşean al Oltului, umbrele turlelor pornesc din şosea şi treptat-treptat, se rotesc după mersul soarelui plimbându-se prin ceardacul chiliilor dinspre munţi până ce spre seară se strâng în poeniţa din dosul mănăstirei şi în faţa arhondaricului, intră în pământ odată cu soarele ce apune peste dealul vâlcean. Oltul, însă, n'a sărutat niciodată umbra adevăratelor turle, sub care doarme Voevodul Mircea.

Eram aşa de sigur c'a m să fac cel mai bun concurs din clasă, că nu mai am răbdare s'aştept. Mă ridic dar, după cum este obiceiul în şcoală, cu degetul arătător dela mâna dreaptă în sus, şi cer cuvântul. Profesorul care de pe catedră observase mai dinainte enervarea mea, mă întreabă — mişcând nedumerit din cap, ce vreau. In jurul meu, câţiva elevi s'au oprit din scris şi curioşi, mă fură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu coada ochiului. Eu nu mai aştept să fiu întrebat a doua oară ce vreau.

— Poezia «Umbra lui Mircea la Cozia» nu este adevărată, domnule profesor...

Profesorul cască gura şi se trage repede cu scaunul înapoi. Parcă i-aşi fi aruncat pe catedră un pietroiu. Ofensiva neaşteptată a unui simplu elev din clasa VI-a contra unui poet clasic român, îl angajà în luptă pe el, cel dintâiu.

In clasă totuş e încă linişte şi, în capetele celor prezenţi, probabil chiar întuneric.

In capul meu însă, clopotele mănăstirei Cozia sună par'că toate laolaltă ca în zilele de sărbătoare. Dar ce folos? Afară de mine, nu le aude nimeni altcineva. Profesorul nu mi-a auzit decât vocea, iar elevii din clasă nu-l mai aud decât pe el, întrebându-mă:

— Ce?.. Ai înebunit?..

De data asta, toţi elevii şi-au ridicat capul din caete, şi ochii lor înspăimântaţi privesc ţintă la mine. Parcă sunt apostolii lui Christos, când l-au văzut umblând pe apă, fără să se scufunde.

— Ba de loc... daţi-mi voie să vă explic.

— Eşi afară, măgarule... Eşi mai repede.

Am ieşit...

Eşirea mea a produs în clasă oarecare sgomot. Dar numai pentru câteva clipe, şi atâta tot. Lumină însă nu s'a făcut. Lumina, lumina cea adevărată, erà numai pe malul Oltului.

Şi clasa VI-a a liceului Ion C. Brătianu din Piteşti s'a cufundat din nou în linişte şi întuneric, până ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

umbra lui Mircea şi-a sfârşit plimbarea didactică prin toate caietele elevilor numerotaţi *«fără soţ»*.

Umbrele Voevozilor noştri sunt mai disciplinate decât mulţi elevi de liceu. Nu supără nici pe autori, nici pe profesori... Trăesc numai în linişte şi întuneric.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mama e disperată. Cauza, bine-înțeles, sunt eu... La drept vorbind, mama știa mai de mult că nu sunt «tobă de carte». Mă socotea în schimb om în toate mințile. Iată însă că profesorii dela liceu i-au dovedit acum că sunt și nebun, nebun adevărat...

De trei zile mama se gândește mereu ce este de făcut cu mine. Acasă nu mă mai poate ține, fiindcă cu timpul pot deveni furios și... doamne ferește... La balamuc, iar nu poate să mă trimeată, fiindcă spitalul dela Pitești n'are nici o secție pentru boale nervoase. Dealtfel, la Pitești, până la mine nu existase încă nici un nebun. Erau numai oameni cum se cade și oameni proști... Noroc numai că mama are soluții repezi și radicale, pentru tot felul de încurcături. După trei zile de gândire, s'a hotărît să mă trimeată, dela toamnă, la București, ca intern într'un pension particular unde puteam fi pus sub observația, nu numai a profesorilor, dar și a unui doctor specialist!

Soluția mamei îmi convine de minune. In primul rând, scap de surâsul fals al celora care aveau aerul că mă compătimesc. Aveam să trăesc apoi, într'un oraș mare, unde nu mă cunoștea nimeni și unde, cu toate că erà să fiu intern, puteam fi totuș cu mult mai liber ca la Pitești. Auzisem că la București există tot felul de locuri, unde nu te mai poate găsi nici dracul. La Pitești, ori unde m'aș fi ascuns, aș fi pățit totdeauna ca struțul care își vârâ numai capul în nisip, iar coada îi rămâne afară. Dar dacă-mi pare bine de ceva, este de Steluța, pe care am de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gând s'o anunţ să nu mai aştepte până la anul şi să vină la Bucureşti, chiar dela toamnă.

Uf!.. Bine că scap, eu de Piteşti şi ea de Slatina...

Numai de n'ar fi aflat şi Steluţa ce mi s'a întâmplat. N'aşi vrea să-şi piardă până şi ea încrederea în mine. Faptul că bărbatu-său este profesor, mă cam pune pe gânduri. Profesorii ăştia sunt un fel de «gură spartă». Povestesc tot ce fac elevii în şcoală şi în oraş. Ba de multe ori, când le convine povestesc câte una boacănă şi de-a lor.

Examenul meu de limba română bunăoară trebuie să fi făcut înconjurul lumii. La Piteşti, timp de o săptămână, el fusese evenimentul zilei. A fost discutat mai întâiu în cancelarie, apoi la «centru» şi de acolo, bineînţeles, în tot oraşul. Kety, mai ales, poate fi mândră de data asta. Chiar că-mi este ruşine să mai dau ochii cu lumea...

Pe mine însă corigenţa asta la limba română nu mă înspăimântă. Mă plictiseşte numai faţă de cei care nu ştiu încă ce înseamnă o corigenţă, un profesor de limba română şi un elev de liceu din Piteşti, care publică poezii în revistele din Bucureşti. Păcat că printre aceştia se găseşte şi Kety care nu citeşte decât «Universul» şi «Ziarul Călătoriilor». De altfel la Piteşti, ziarul lui Cazzavillan este singurul care se cetеşte mai mult. Celelalte ziare circulă numai la «centru» şi în câte un singur exemplar.

Cât despre revistele literare nu mai vorbesc. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot liceul, nu ştiu dacă suntem zece inşi care cetim regulat revistele dela Bucureşti. Ceilalţi, habar nu au că afară de Eminescu, mai sunt şi alţi români care fac poeziii. Şi doar la Bucureşti pe vremea aceea, făcea mare vâlvă polemica dintre cele două tabere literare: «Artă pentru artă» şi «Artă cu tendinţe». Polemica asta ne împărţise în două, şi pe noi, la Piteşti. Numai că noi neavând unde să ne publicăm părerile, le discutam în recreaţie sau pe stradă, până ce ajungeam la ceartă şi chiar la bătaie.

Intr'o zi directorul liceului ne-a interzis cumpărarea revistelor literare şi a rugat pe poliţai să confişte toate exemplarele dela librărie. Din ziua aceea, literatura contemporană n'o mai puteam cetì decât pe furiş. O revistă literară în mâna noastră erà socotită aproape la fel cu o vizită în strada Libertăţii, la Madame Gutue. Profesorii ne îndopau numai cu manualele pentru uzul învăţământului secundar, aprobate de comisia specială a ministerului de instrucţie publică, iar părinţii puşi la curent cu pericolul ce-i ameninţà, ne dojeneau cu aceeaş frază tipică: «Mai daţi-le dracului de fituici, arde-le-ar focul, că cu astea moare omul de foame».

Adevărul este însă că pe vremea aceea nu murià nimeni de foame în ţara românească. Cei mai mulţi mureau de oftică.

Fiindcă nu făcusem nici o bucurie familiei în anul acela, mama mă pedepsise să-mi petrec vacanţa la Piteşti. Lucrul ăsta mă întrista, fiindcă trebuià să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

fie prima mea vacanţă de când mi-aduc aminte, pe cari nu mi-o petreceam la via noastră dela Slatina.

Hotărîrea mamei par'că mi-a rupt ceva din suflet... Şi doar sufletul meu colindase în ultimul an, prin atâtea alte vii ale Domnului, că via noastră dela Slatina nu îmi mai părea decât o amintire îndepărtată a copilăriei. De via asta totuş continuam să mă simt legat ca şi de primul meu «turn de fildeş» care, de o sută de ani şi mai bine, nu-şi schimbase nici locul, nici numele, nici sufletul...

Ce are să zică oare la vară nucul meu, când o să vadă că nu mai vin să-l văd? Cine o să-l cerceteze în locul meu? Cine o să-l salute cu mâna de departe, din trăsură, de pe şoseaua dela gară spre vie? Cine o să se mai urce în pătuiag să descarce pistoalele turceşti în miez de noapte şi în asfinţit să urmărească, cu ochi de lup flămând pe după garduri, femeile cu pulpele goale ce se întorc cântând dela muncă spre casă?

Ce mă leagă oare pe mine de Piteşti, când sulfetul meu, sălăşlueşte par'că în trupul acestui nuc bătrân care a crescut din pământul viei noastre dela Slatina şi tot în pământul acesta o să se prefacă în cenuşă cândva?.. De ce m'o fi pedepsit mama să-mi petrec vara la Piteşti, când vara nu este la fel peste tot locul şi vară mai frumoasă ca la via noastră dela Slatina nu poate fi nicăiri?..

De când n'am mai plâns eu, oare? A, da!.. Din toamna când m'am întors pe ploaie dela vie, la Piteşti şi am aflat că Margareta plecase cu ofiţerul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de administraţie la Constanţa. Dar deatunci şi până azi, de câte ori m'am mai gândit eu la Margareta?.. Dar la vie?.. La via noastră dela Slatina, pe care anul acesta n'am s'o pot vedea?

Vai!.. Ce mult mai este până la vara viitoare!

Şi pentru prima oară de când nu mai sunt copil, plâng şi pentru altceva decât pentru o femeie... Plâng de necaz că am rămas corigent la limba română.

* * *

Dintre toţi prietenii mei buni, n'au rămas cu cine să-mi petrec vara la Piteşti, decât Mihăiţă şi Ţapuş Nicolae, băiatul frizerului de sub hotel «Dacia».

Cotan a plecat cu familia la băi la Govora, Chiostec s'a dus la Merişani, acasă la părinţi; iar Rădulescu Florian, a părăsit oraşul odată cu frate-său care a fost mutat ca comandant de pompieri la Giurgiu.

Pe Mihăiţă îl văd rar de tot. Băiatul cismarului de pe Scoroboaia umblă de câtva timp mai mult singur şi numai prin împrejurimile oraşului. Cum e băiat sărac şi cu bun simţ, nu se aventurează niciodată până la «centru», deşi în timpul vacanţei elevii dela liceu pot şi ei să se plimbe prin grădina publică.

Pe Ţăpuş Nicolae însă îl văd mai des. Ţăpuş îmi place fiindcă e băiat vesel, ştie o mulţime de snoave şi când începe să ţi-le povestească, te rade ca şi tată-său, — cum zice el — în doi timpi şi trei mişcări. Ţăpuş care ştia să cânte din gură a învăţat să cânte şi din ghitară. Vara asta şi-a făcut rost de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

o ghitară siciliană autentică, pe care i-a adus-o un client al prăvăliei care își face stagiul la marina militară. Pe mine însă, ceeace mă interesează mai mult, e faptul că Ţăpuş mai scrie şi versuri şi că amândoi facem parte din tabăra «Artă pentru artă».

Azi dimineaţă, a venit la mine acasă cu ghitara. Ţăpuş își pune singur versurile pe muzică. Nu ştiu cum le combină el, că ies totdeauna bine. Pe mine cântecele lui Ţăpuş mă uimesc şi mă înduioşează.

Astăzi însă, Ţăpuş nu era deloc mulţumit de ele. Când l-am lăudat pentru noua romanţă pe care atunci o improvizase pe ghitară, în loc să-mi sară de gât ca de obiceiu, Ţăpuş s'a întristat, a aruncat plictisit ghitara pe canapea şi mi-a spus mai mult oftând decât vorbind:

— Asta, nu-i nimica, mă!.. S'o auzi tu însă pe ghitarista dela pod... Aia artistă... Nu eu.

Pentru mine, ghitarista dela pod era un lucru cu totul nou. Până atunci nu auzisem încă nici chiar de existenţa ei. Dar fiindcă Ţăpuş insistă, hotărîm să mergem s'o auzim Sâmbătă noaptea după ora zece.

Când ne despărţim, Ţăpuş îmi strânge mâna cu recunoştinţă şi mă trage misterios spre el.

— Ascultă... Tu ai ceva «bălani» mai mulţi?

Am înţeles. Ţăpuş n'avea sfanţ.

— Nu duce nici o grijă... O să fie...

— Nu te supără... Dar, ştii... trebuie să consumăm şi noi ceva... Nu face să ascultăm muzică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe degeaba... Şi eu, stau prost al dracului deocamdată... Porcul ăla de tata... nu vrea să-mi dea nimic... Zice să m'apuc de meserie ca el.

* * *

Nu ştiu dece, dar de câtva timp, de câte ori văd pe Mihăiţă, mi se strânge inima de milă...

Mihăiţă nu mai este om. Este aşa ceva, care nu mai seamănă a nimic... Un fel de fum... O boare caldă... Un cântec de jale... Când vorbeşte par'că geme un bolnav. Când merge, par'că şchioapătă un cal de dric. Când stă pe loc, par'că se topeşte o lumânare de seu. Mihăiţă este cerşetorul nenorocit, căruia în loc să i se dea ceva de pomană, i s'a mai furat şi unica zdreanţă murdară de pe umeri.

Şi totuşi Mihăiţă a luat şi anul acesta premiul întâiu cu cunună.

Doamne, Doamne... Ai milă şi de premianţii din ţara românească, fiindcă de corigenţi ne îngrijim noi ăştia mai mărunţi...

Credeam că premiul are să-l vindece. Mihăiţă însă boleşte mai rău, din zi în zi... Din clipa nenorocită, când ne-am întâlnit la Trivalea cu fetele prefectului, Mihăiţă nu mai este ceeace a fost înainte. Nu e vorbă, nu fusese el nici până atunci, om să-i stai în faţă cu pălăria în mână. Dar de atunci, s'a schimbat aşà, că nu-l mai recunoşti de azi pe mâine.

In noaptea de Moş Ajun, deşi vedeà pe Lizica pentru prima oară, nu păreà totuş decis să pornească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe drumul cimitirului. Dar de când i-a făcut englezoaica ruşinea să-l asvârle din faţa fetelelor ca pe o cârpă murdară, Mihăiţă a rămas par'că şi azi cu ochii pironiţi tot în pietrişul şoselei, în care-şi pierduse demnitatea lui de om sărac, muncitor şi cinstit.

Astăzi când l-am văzut, par'că abia îl sculase Christos din mormânt ca pe Lazăr.

La orice m'aşi fi gândit, fiindcă la drept vorbind, orice lucru este posibil pe lume, dar cu ce venise el în cap, sau mai bine zis, în suflet, n'aşi fi bănuit niciodată. Şi, lucru curios, Mihăiţă ştie lucruri pe care nu le ştiu încă nici eu, deşi eu ies în fiecare zi în oraş şi cu Cotan sunt prieten aşă bun că de multe ori, nu-mi ascunde nici chiar intimităţi de familie.

Mihăiţă a aflat că Lizica se mărită... Ori, Lizica, bine înţeles nu se mărită cu el; se mărită cu altul, cu un om mult mai în vârstă ca ea, un om trecut de 50 de ani, cu fostul prefect de Argeş sub regimul celuilalt partid politic.

Dacă Mihăiţă ar fi trăit toată vieaţa la «centru» şi tot n'ar fi ştiut atâtea lucruri. Mihăiţă ştie chiar ceva şi mai mult. Ştie bunăoară că tatăl lui Cotan o să intre la toamnă în minister şi că în locul lui, are să vie prefect ginerele său, care a trecut în acelaş partid politic cu el. Mai ştie apoi că nunta are să se facă în curând şi că imediat după nuntă, mirii au să plece la Paris.

La mine a venit ca să-mi ceară un sfat. Până atunci, sfaturi îi cerusem numai eu, lui. Mihăiţă mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uimea cu ce ştia din aceleaşi cărţi pe care de altfel le citeam şi noi. Un singur lucru nu ştia doar: ce trebuie să facă pentru ca să împiedice nunta!.. Şi lucrul acesta trebuia să i-l spun eu.

In primul moment am crezut că Mihăiţă a înebunit. Ar fi însemnat că oraşul nostru în câteva zile numai, a progresat mai mult decât în cei două sute cincizeci de ani aproape de când fusese fondat de Vodă Şerban Cantacuzino, fiindcă la o populaţie de 17.000 de locuitori normali, numără acum şi doui nebuni. Unul era el şi altul eram eu. Mihăiţă însă nu era nebun. Nebun eram numai eu, fiindcă pe mine singur mă găsise să-i dau soluţia ce trebuia să facă pentru ca să împiedice nunta sau, în cel mai rău caz, să o poată amână încă trei, patru ani, până ce şi va luà licenţa în drept.

Iată ce înseamnă să rămâi corigent la limba română şi să fii nevoit să stai toată vara la Piteşti în loc să te duci la vie, la Slatina... Iată ce înseamnă să fii prieten bun cu premiantul întâiu din clasă şi, în loc să-l duci cu tine în strada Libertăţii la Madame Gutue, să poftească pe băiatul cismarului de pe Scoroboaia, fără să prevezi consecinţele, în casa prefectului care are două fete mari dintre care una de măritat.

Nu mai ştiu ce i-am spus, cum l-am încântat, cum l-am descântat şi cum l-am făcut în cele din urmă să plece şi să mă lase în pace. A doua zi însă, de dimineaţă şi până seara, până a venit Ţăpuş să ne ducem la ghitarista dela pod, cuvintele lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Mihăiță mi-au torturat urechile ca niște bondari cu aripile de tinichea.

— Ce mă fac, mă...ă...ă... că se mărită Lizica!.. Of, of, of!..

* * *

De când s'a construit linia ferată la Curtea de Argeș, Piteștii au devenit un fel de mic «centru» C. F. R. Pentru acelaș motiv, mahalaua orașului din vale a căpătat și ea oarecare animație oficială.

Cel mai important local de petrecere este o cârciumă de lângă podul de peste râul Argeș pe unde trece șoseaua ce duce la București și la Câmpulung. In cârciuma asta, se face și muzică până noaptea târziu. Țăpuș a descoperit-o astă iarnă, grație melomaniei lui, recunoscută în tot liceul. Ghitarista de care mi-a vorbit însă nu cântă în local decât de trei săptămâni. Patronul a adus-o anume dela Constanța pentru clienții de seamă, fiindcă este o mare artistă și mai ales fiindcă este turcoaică dela Constantinopol.

Dacă m'așî fi mulțumit numai cu explicațiile lui Țăpuș, așî fi trăit cu o iluzie mai mult. Dar mie, așă mi-a fost scris, se vede: să-mi pierd toate iluziile una după alta, și odată cu ele să-mi pierd și puținii prieteni ce-i aveam.

Pe Cotan nu pot să contez, fiindcă băiatul prefectului este ca o haină de sărbătoare, pe care nu o poți purtă în fiecare zi. Pe Mihăiță, mi-e teamă că azi, mâine, am să-l pierd definitiv fiindcă oricâtă bunăvoință așî aveă, n'am să pot totuș împiedică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe fata actualului prefect să se mărite cu viitorul prefect. Pe Ţăpuş însă, sunt sigur că l-am pierdut chiar de azi noapte.

Faimoasa ghitaristă este Margareta.

Când şi-a dat seama că noi ne cunoaştem mai dinainte şi încă bine de tot, Ţăpuş şi-a pierdut cadenţa, cum s'ar zice în limbajul muzical. S'a subţiat ca un gât de ghitară, a sughiţat odată şi bine ca şi cum i-ar fi plesnit toate coardele deodată şi pe urmă a amuţit şi din gură şi din ghitară. Când l-am invitat să mai bea din vinul înfundat pe care dealtfel, tot el îl comandase, a refuzat. Zicea că-l doare măseaua de minte, care-ţi creşte tocmai după ce nu mai ai nevoie de ea... Chiostec, care cântă din flaut, n'ar fi făcut niciodată o figură aşa proastă într'un local de petrecere. Ar fi băut până ce s'ar fi cherchelit şi pe urmă, cu siguranţă, ne-ar fi luat la bătaie pe amândoui, şi pe mine şi pe Margareta. Tristeţea lui Ţăpuş însă, nu m'a impresionat decât pe mine. Margareta ne-a cântat şi a băut până târziu după miezul nopţii.

Ce fată bună şi de încredere e Margareta asta!.. Când făcea pe croitoreasa cu ziua la noi acasă, mama era gata să-şi pună mână în foc pentru ea. Acelaş lucru şi azi. De când face pe ghitarista cu noaptea, prietenul meu Ţăpuş Nicolae jură că Margareta este turcoaică veritabilă şi parcă nu-i vine să creadă că favorita lui a mai avut şi alte aventuri, înaintea lui. Adevărul este, că şi Margareta şi Ţăpuş sunt amândoui ţigani neaoşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Ţăpuş este amorezat de Margareta. Nimic mai firesc, pentru doi artişti în ghitară, ca ei. De Margareta, am fost într'o vreme amorezat şi eu. Ba cevà mai mult, Margareta este prima femeie pentru care am plâns. Ghicesc chiar, că de când este ghitaristă mai ales, Margareta a mai făcut şi pe alţii să plângă. Ţăpuş bunăoară plânge cu hohot dar nu vreà să se dea pe faţă. Păcat de el!.. Margareta n'are să-l poată iubi niciodată. Ţăpuş este adept al formulei «Artă pentru artă», iar Margareta a formulei «Artă cu tendinţe».

Iată un lucru pe care Ţăpuş n'are să-l priceapă niciodată şi vina are să cadă tot pe mine, fiindcă eu am avut norocul să cunosc pe Margareta, înaintea lui. Pe vremea aceea însă, Margareta nu erà ghitaristă. Erà o simplă croitoreasă angajată cu ziua. Acum Margareta nu face decât angajamente cu sezonul. Deosebirea dar, este enormă, între ce-a fost şi ce este. O croitoreasă poate face din când în când şi «artă pentru artă». Unei ghitariste însă, unei mari artiste cum e Margareta azi, formula lui Ţăpuş «artă pentru artă» nu-i poate fi de folos, nici cât una din cele opt coarde ale ghitarei sale.

Margareta s'a «ciupit», cum se spune la Piteşti, când bei mai mult decât trebuie. N'am văzut-o niciodată aşà de veselă, o veselie caldă, lichidă şi comunicativă. In jurul Margaretei, toată lumea e veselă, afară de Ţăpuş, bine înţeles. Mă întreb cam ce anume s'o fi schimbat în Margareta. Ochii? Gura? Coloarea cărnii?.. Aşi!.. Nimic... Margareta a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămas aceeaşi femeie urâtă, sensuală şi generoasă, care acum doui ani aproape, mă înaintase la gradul de «bărbat»... Margareta nici nu bănueşte cât îi datorez pentru actuala şi definitiva mea situaţie umană în ierarhia sensuală. Dacă în locul croitoresii de atunci, aşi fi cunoscut pe ghitarista de azi, cine ştie dacă n'aşi fi fost şi eu tot un fel de Mihăiţă sau chiar Ţăpuş?..

Margareta însă a rămas aceeaşi fată bună. Par'că îmi ghiceşte gândul. Şi fiindcă numai eu singur o înţeleg, Margareta mi se destăinueşte ca şi altădată, tot numai mie. Pentru ea ghitaristă sau croitoreasă, este acelaş lucru. Numai că Margareta vrea să-l facă pe Ţăpuş să înţeleagă că un cântec pe ghitară, costă ceva mai scump ca o pereche de ciorapi cârpiţi în casă.

N'am să-i spun nimic lui Ţăpuş. Dar cu prima ocazie am să mă duc să mai văd pe Margareta, eu singur.

* * *

Cotan îmi scrie dela Govora:

«Dragă Bucule,

«Tu ce mai faci că eu fac bine. M'am împrietenit cu un băiat, tot elev în clasa VII-a ca mine, la liceul din Craiova, cu care petrec de minune. Are şi un aparat fotografic, cu care tragem fetele la maşină. Zilele trecute, am cunoscut pe una, Steluţa dela Slatina, fată nostimă. Zice că este vară cu tine. E ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

vărat?.. Tu nu mi-ai vorbit niciodată de ea... Vezi cum eşti tu?.. Ea îmi place foarte mult. Bărbatu-său însă, ca toţi profesorii de gimnastică, este un om periculos. A făcut până acum trei bătăi la Govora. Noroc însă că nu vine s'o vadă decât Sâmbătă seara şi pleacă Luni dimineaţa. Iţi spun lucrurile astea ca să ştii să te fereşti şi tu de el, că după câte am ghicit eu, vară-ta mai are şi azi «cârlig» la tine. De una însă, mai bine că stai la Piteşti şi nu eşti cu noi aici. O să-ţi spun eu dece, la toamnă, când ne vom întâlni. Vezi de prepară bine examenul să nu care cumva să rămâi repetent. Mihăiţă ce mai face? Spune-i salutări dela mine şi dela toată familia. Dacă ai timp să-mi răspunzi, scrie-mi dacă Chiostec a plecat la Merişani cum erà vorba sau dacă nu cumva a rămas la Piteşti cu Anişoara. Dar să nu-ţi dai în petec să-i spui cevà de chestia noastră, că ăsta este tot aşà de nebun ca şi bărbatul verei tale şi mă omoară când o pune mâna pe mine. Al tău prieten care-ţi urează petrecere frumoasă şi succes la toamnă».

Cotan

Scrisoarea lui Cotan nu-mi spune aproape nimic. Mama îmi spusese mai dinainte că în vara asta, Steluţa se duce la Govora, aşà că tot n'aşi fi găsit-o la Slatina, chiar dacă mă duceam la vie. Dealtfel, nu ştiu dece, dar de când am revăzut pe Margareta, Steluţa par'că nu mă mai interesează. Steluţa este genul femeilor incidentale. E nostimă numai când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o întâlneşti fără să te gândeşti la ea. Altminteri prea este obositoare. Steluţa te oboseşte şi cu vorba şi cu tăcerea. Mă gândesc chiar, să nu-i mai spun să vină la toamnă cu mine la Bucureşti. Până atunci, am eu la cine să mă gândesc. Margareta bunăoară, îmi place şi acum. Numai că mi-e teamă, cu Margareta să n'am încurcături. Din ce am vorbit eu cu ea, mi se pare că nu prea e tocmai aşa cum spunea Ţăpuş. Margareta stă cu chirie într'o cameră mobilată la o proprietăreasă care nu-i dă voie să primească vizite peste zi, iar noaptea când doarme proprietăreasa, prea mulţi clienţi o aşteaptă în stradă după închiderea localului. De altfel Margareta — am observat — nu vorbeşte decât cu clienţii de seamă.

Kety însă e liberă şi continuă să fie cu mine delicioasă. Imi vine să cred că este singura femeie adevărată pe care am cunoscut-o până acum. De când a plecat bărbatu-său la băile militare dela Tekirghiol, mă duc la ea aproape în fiecare seară. Acum, nu-mi mai este teamă că mă prinde nimeni. Profesorul de limba română, care e bucureştean, a plecat şi el din oraş pe timpul vacanţei. Ce om al dracului şi profesorul ăsta!.. Dacă aşi fi bănuit că mă spionează din grădina publică, aşi fi intrat cel puţin pe poarta din strada Egalităţii, fiindcă locuinţa soţilor Ceauşoglu are două intrări separate. Kety a fost foarte afectată de ce mi s'a întâmplat. Dealtfel, afară de mine şi de profesor, numai ea singură mai ştie adevăratul motiv pentru care am rămas corigent la limba română.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca să râdă de mine, de câte ori suntem singuri Kety mă sperie că bate cineva la fereastră. De data asta însă nu se mai prinde. Oare de ce voluptatea apropierii de o femeie cu care te găsești singur, este cu atât mai mare, cu cât te obsedează teama de a fi surprins?.. Lucrul acesta, l-am observat acum când mă duc la Kety fără să-mi mai fie teamă. Asta nu înseamnă că Kety nu-mi mai place. Din contră. Din zi în zi, sau mai bine zis, din noapte în noapte, par'că tot mai bine, ne potrivim unul cu altul. Totuș, când mi-aduc aminte ce a fost și ce ar mai putea să fie, m'apucă mai repede fiorii groazei decât ai dragostei. Și unde mai pui că atunci mă prinsese profesorul de limba română care era un străin. Dar dacă — Doamne ferește — m'ar fi prins căpitanul, bărbatu-său?

Să știe Cotan ce-am pățit și prin câte am trecut s'ar strâmbă de râs. Cotan este mult mai prudent decât mine. Dovadă că se interesează de tot ce face Chiostec, nu cumva să-l prindă, sau măcar să afle ceva despre el. Dar de ce vrea oare Cotan să știe dacă Chiostec a plecat la Merișani sau a rămas la Pitești cu Anișoara? Nu cumva o avea de gând să se mai abată și pe aici?.. Ce dracu... Nu sunt destule fete frumoase la Govora?.. Dacă i-ași răspunde și eu?..

«Dragă Cotane,

«Iți mulțumesc pentru rândurile tale pline de atenție și de dragoste prietenească. Imi pare bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că petreci de minune şi-ţi urez s'o duci aşà mereu toată vacanţa. N'avea nici o grijă. Chiostec n'are să ştie niciodată nimic, dela mine. Acum este la Merişani. A plecat imediat după plecarea ta la Govora. Anişoara este singură aici. Am văzut-o chiar aseară, dar nu i-am vorbit, fiindcă erà la braţ cu cineva străin. Dacă o vezi pe Steluţa spune-i complimente şi din partea mea. Este adevărat că mi-e vară, dar că are «cârlig» la mine — nici gând. Aşa e Steluţa, fată bună. Numai, fereşte-te şi tu să nu care cumva să vorbeşti ceva despre mine de faţă cu bărbatu-său. Mihăiţă este foarte abătut. Nu ştiu dece. Are probabil un mare foc pe suflet, pe care nu-l spune însă nimănui. Ţăpuş Nicolae şi-a cumpărat o ghitară straşnică. Altceva nou, nu mai am ce-ţi spune. Fii pe pace, la toamnă n'am să te fac de ruşine. Al tău prieten care te doreşte».

Bucu

* * *

Acasă la noi, toată lumea a fost mobilizată. Mama, Lina şi Năstase lucrează de zor. Se prepară murăturile familiei pentru iarnă şi bagajele mele pentru Bucureşti.

Când mă gândesc ce prost am să mănânc la pension, m'apucă groaza. Totuş n'am ce face. Trebuie să plec. Profesorul de limba română, m'a trântit şi de data asta!.. Salvarea mea nu e decât pensionul din Bucureşti, unde pot face două clase într'un singur an. Altminteri, îmi ia înainte şi Mihăiţă şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Chiostec și Țăpuș. De Cotan nu mai vorbesc, fiindcă băiatul prefectului nu umblă numai pe picioarele lui ca noi ceilalți.

Iată-mă dar gata de plecare... Curios lucru. Când plecam la Slatina par'că eră altfel. Când pleci, ești totdeauna emoționat. Dar emoțiile pentru plecarea mea la București, sunt cu totul altfel decât cele de până acum. Omul știe când pleacă... Când se întoarce, numai Dumnezeu știe. Când plecam la Slatina, știam cel puțin unde mă duc. Mă duceam la vie, la mama mare, la Steluța. La București însă, n'am mai fost niciodată. Nu știu cum o fi pe-acolo. Nu cunosc pe nimeni, și nu știu dacă cineva o să vrea să mă cunoască și pe mine. La Pitești unde se cunoaște toată lumea, și tot sunt persoane cari când se întâlnesc pe stradă, în loc să-și vorbească își întorc capul în altă parte. Dar la București?.. Bănuesc însă că la pension, trebuie să fie sgomot și lumină multă, nu ca la noi la liceu, liniște și întunerec...

Mama care de câtva timp, e cu mine de o gravitate pontificală, par'că a uitat că sunt copilul ei. A început să-mi zică «Domnule» și să mă facă răspunzător de toate neplăcerile familiei. Eu sunt vinovat de tot ce s'ar întâmplă. De ce oare? Nu știu. Așa vrea mama. Eu sunt vinovat bunăoară, că mama mare a fost bolnavă de reumatism astă iarnă, că în anul acesta n'o să avem recoltă bună la vie și că pe Cioban a trebuit să-l împuște fiindcă turbase. Dar vina mea cea mare este că în vara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asta, Steluţa în loc să stea la Slatina ca de obiceiu, s'a dus la Govora, unde bărbatu-său a prins-o cu Cotan, care este prieten cu mine.

A, nu!.. Până aici. Mie personal nu-mi recunosc decât o singură mare vină: corigenţa la limba română. Atât şi nimic mai mult. Pentru toate celelalte neplăceri familiare, să facă bine să răspundă fiecare autor în parte.

Păţania lui Cotan mă amuză. Aştept să-l văd ca să râd de el. Cotan a mâncat şi bătaie. Pe mine profesorul de limba română m'a lăsat corigent numai. Şi când mă gândesc că numai Kety e vinovată!.. Acelaş lucru trebuie să se fi întâmplat şi cu Cotan. Sunt sigur. Vinovată trebuie să fie numai Steluţa!.. Bine că scap de ea şi nu mai vine cu mine la Bucureşti!.. Să ştie mama că Steluţa l-a înşelat pe Georgică cu mine, încă de astă vară, m'ar da afară din casă. Nu m'ar mai lăsa să urmez liceul. M'ar trimite la cismărie... Acolo nu sunt examene. Faci cum vezi cu ochii, nu cum scrie la carte. Clientul îţi explică ce-i place lui şi tu faci aşa cum îţi spune el. Apoi dacă-i palce, bine — plăteşte şi pleacă mulţumit... Dacă nu, pleacă supărat. Şi atâta tot... Clienţi însă, slavă Domnului, sunt destui în oraş... Până acum, nu am auzit încă să fi murit vreun cismar de foame.

De dragoste însă, poţi muri, oricine ai fi. Mihăiţă bunăoară, o să moară de dragoste. Dar de dragoste sau de foame, este acelaş lucru. Dragostea îţi taie pofta de mâncare. Şi Mihăiţă care abia are ce să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

mănânce, de când iubește pe fata prefectului aproape nu mai mănâncă deloc. Când l-am văzut ultima oară, mi-a destăinuit că dacă Lizica se mărită, el se omoară.

Nu știu cum o fi când iubești ca Mihăiță, dar să te omori din dragoste, trebuie să fie cu adevărat un lucru grozav.

Doamne, Doamne!.. Ai milă de bietul Mihăiță că eu nu mai am ce să-i fac.

* * *

Pensionul nostru este o hardughie lungă de nu se mai sfârșește. Ține dintr'o stradă până 'n alta. Una este calea Moșilor, alta este strada Vântului. Format din mai multe corpuri de clădiri vechi, legate între ele prin coridoare de scânduri cu geamlâc și streșeni late de tinichea, pensionul nostru ferește 147 de elevi (65 interni și 82 externi) de soare, de ploaie și chiar de boalele lumești, pentru care mai există o încăpere numită «infirmerie». De infirmeria pensionului însă nu profită decât internii. Externii se caută în oraș. In mijlocul acestor clădiri, se deschid două curți spațioase, una cu aparatele de gimnastică și alta cu frânghiile pentru uscat rufele și o mulțime de alte colțuri separate, pe unde lumina soarelui n'a pătruns încă. Oficial se intră și se iese prin calea Moșilor pe unde trece și tramvaiul cu cai care duce la gară și la Obor. Prin strada Vântului se trage numai «la fit».

Peste drum de pension este ospiciul de nebuni al doctorului Sutzu. Vecinătatea asta, ne convine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de minune şi nouă elevilor şi celor doi directori — unul de studii şi altul administrativ. Vecinii nu ştiu niciodată cine face gălăgie. Nebunii dela pension, sau nebunii dela doctorul Sutzu.

O lume nouă! O lume pe care n'o cunoşteam încă, pe care o văd pentru întâia oară, dar nu cu ochii mei liberi, ci printr'un ochian de panoramă. Văd lucruri frumoase şi lucruri oribile. Mă întreb însă, dacă ce văd este adevărat. Nu cumva lumea asta nu este decât o simplă senzaţie a mea? Mi-e teamă că ea nu există decât în emoţia exageratelor mele impresii de provincial venit pentru prima dată la Bucureşti. Pe zi ce trece, caut să mă acomodez tot mai mult cu lucrurile din jurul meu, cu oamenii de pe aici şi cu obiceiurile lor de care sunt cu totul străin. Toate sunt noui. Noţiunea exactă a cuvântului «noutate» abia acum o capăt şi eu. Noutatea lor mă umileşte par'că. Incep să mă depreciez eu singur. Noutatea din jurul meu îmi scoate în evidenţă toate petecile vechi, cu cari familia şi profesorii dela liceu, îmi cârpiseră personalitatea fiinţei mele. La Piteşti mă socoteam superior tuturor colegilor, chiar şi lui Mihăiţă. Aici însă, mă simt mic, mic de tot, aşà de mic, că eu însumi am nevoie de un microscop ca să mă pot vedeà exact ce sunt.

Să ştie mama unde m'a adus, şi-ar smulge părul din cap. Sacrificiul ei ar fi inutil. La fel au făcut şi femeile din Cartagina. Şi-au tăiat părul ca să facă arcuri de luptă contra Romanilor. Victoria însă a rămas de partea celor porniţi să cucerească lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toată cu preţul propriei lor înfrângeri. Cei care-şi apărau numai vechimea cetăţii şi averile ei putrede au fost învinşi definitiv pentru totdeauna de către cei cărora li se păreă că n'au destul.

Simt nevoia să mă revărs şi eu ca un fluviu pe toată întinderea ambelor mele maluri, până unde se poate vedeă cu ochii. Imi dau seama însă, că n'am apă suficientă în albie. Deocamdată nu sunt abiă decât un fluviu la izvorul lui. Nu ştiu cât va mai trebui să merg până să mă arunc şi eu în mare. Dar ce trebuie să fie marea, când celelalte fluvii din jurul meu sunt aşă de mari, că mă înspăimântă?..

Toţi colegii mei sunt mai bătrâni decât mine. Chiar şi cei din clase mai inferioare. Majoritatea lor au mustăţi şi unii chiar barbă. Câţiva sunt chiar mai bătrâni decât profesorii. La pension însă poate oricine învăţă carte. Aici nu se cere vârstă. Se cer bani. La liceele Statului se învaţă gratuit. Dealtfel pentru cât învăţasem eu, ar fi fost păcat să mai şi plătesc.

Aici şcoala se confundă cu vieaţa. Pedagogul de filozofie pretinde numai, că una o întregeşte pe cealaltă. Şcoala îţi dă posibilitatea să-ţi trăeşti vieaţa complet. Vieaţa unui analfabet este o simplă existenţă şi atâta tot — un fel de petiţie pe care o pui la dosar după ce ai luat act de ea. Nu-i dai nici un curs oficial. Vieaţa nu-i decât continuarea şcoalei, dar fără profesori. Cărţile sunt de ajuns. O carte bună, după ce ai sfârşit şcoala, o păstrezi ca s'o foloseşti şi în vieaţă. Sunt cărţi, însă în cari filele nu sunt amândouă la fel. Pe una e scris ce trebuie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să înveţi în şcoală, iar pe alta ce se cade să faci în vieaţă. Şi vieaţa este marea în care o să ne vărsăm cu toţii, sub formă de fluvii, apa pe care am pompat-o din fântâna şcoalei. La Piteşti, apa era sălcie, aici este amară. Apa dulce este în altă parte. Dar din apa asta, n'avem încă voie să bem, până ce fiecare din noi, nu vom devenì filtrul propriei noastre băuturi...

Intendentul pensionului care mă priveşte cu milă, fiindcă sunt mai mic şi mai slăbuţ decât alţii, mă ia într'o zi la o parte şi mă întreabă:

— Dumneata trebuie să fii atins la plămâni. Poate că n'ar fi bine să bei apă de fântână... Nu vrei să bei apă minerală la masă?.. Poţi să plăteşti un supliment?..

— Nu ştiu, d-le intendent... Dar să-mi daţi voie să-i scriu mamei.

Mamei însă nu i-am scris, fiindcă nu vream s'o alarmez. Dar nici apă minerală n'am băut, fiindcă începuse să-mi placă apa dela pension.

* * *

Părintele Simion, subdirectorul pensionului, este lung şi subţire, cu obrazii mâncaţi de vărsat negru şi cu barba năclăită şi retezată scurt ca o bidinea de spoit latrinele. Poartă cisme, dantură de aur, ochelari negri pe după urechi şi, în loc de potcap, pălărie moale cu borduri late. Când l'am văzut pentru prima oară, mi-am adus aminte că ţăranii îşi apără semănăturile cu nişte prăjini pe cari le îmbracă în ţoale omeneşti şi de care se sperie până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și ciorile. Nu știu dacă părintele Simion slujește la vreo biserică sau dacă mai este profesor și la alt liceu din București. La noi însă, în afară de funcția sa administrativă, mai predă oficial religia pentru cei câțiva elevi din cursul inferior și facultativ, morala creștină, pentru cei din cursul superior.

Ziua sau noaptea, programul activității sale este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totdeauna acelaş. Părintele Simion veghează, supraveghează şi la nevoie chiar spionează. Ştie tot ce se poate şti. Ştie tot ce s'a făcut, ce erà să se facă sau ce n'are să se mai facă. Ştie chiar lucruri despre cari n'a fost niciodată vorba. Sfinţia Sa însă, lucrează ca în Evanghelie — numai cu ochii şi cu urechile. Inregistrează tot şi nu pierde nimic din ce se poate păstrà. Se ascunde pe după uşile deschise şi priveşte prin gaura celor închise. Se furişează prin colţurile întunecoase ca să poată trage cu urechea la ce nu se poate vedea şi oftează cu lacrămile în ochi, când vede că elevii duc lipsă de câte ceva. Elevii sunt copiii săi adoptivi, iar el părintele spiritual al acestei întregi colecţii de manuscrise nepublicate încă. Contactul cu elevii, nu-l pierde niciodată. Ii cercetează mereu şi cu deamănuntul, fie că sunt în clasă cu profesorii, fie că sunt în recreaţie cu pedagogii, fie că sunt la masă cu intendentul fie că sunt în dormitor cu... «Tatăl nostru, carele eşti în ceruri...».

Părintele Simion este îngerul păzitor al pensionului şi protectorul unei aşà zise Madame Mary, care îngrijeşte de rufăria elevilor interni.

Madame Mary este o femeie între două vârste, brună şi durdulie. Vorbeşte franţuzeşte şi fumează ţigări fără carton, pe cari şi le rulează singură. Amănuntele astea, le ştim dela elevii mai vechi. Noi cari abià am venit, n'o vedem aproape deloc, deşi mănâncă şi doarme în pension ca şi noi. Toată ziua însă lucrează la subsol, îmbrăcată într'o bluză

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lungă şi albă ca infirmierele dela spital. Madame Mary este singura noastră soră de caritate. Ne cârpeşte ciorapii şi ne coase nasturii la cămăşi şi la ismene.

Peste zi însă, Madame Mary, primeşte şi vizite. A merge în vizită la subsol, înseamnă a consumă cu plată o dulceaţă sau o cafea turcească. La pension nu ni se dă la masă decât, Joia compot de prune sau marmeladă, Dumineca prăjituri de casă şi în fiecare dimineaţă cafea cu lapte şi apă. Proviziile cu cari venisem de-acasă, se sfârşiseră; iar în oraş nu erà chip să cumpărăm altele, fiindcă «Banda Neagră» ni le furà, cum prindeà de veste. Deşi se făcuseră cercetări severe în tot pensionul, nu se putuse aflà, cine face parte din această bandă neagră. Unii elevi pretind că şeful bandei este chiar subdirectorul şi că Madame Mary ne vinde, sub formă de consumaţie suplimentară, chiar propriile noastre provizii. Eu însă nu cred nimic din tot ce se spune. Părintele Simion este o cinstită faţă bisericească mai presus de orice bănueală, mai ales în lipsă de probe. Cât despre Madame Mary, să nu mai vorbim. Pe o femeie aşà de drăguţă, ai fi iertat-o chiar dacă ţi-ar fi vândut consumaţiile întreit decum le plătiseşi tu la prăvălie.

De când sunt intern, n'am ieşit în oraş decât de două ori. Nu bănuiam că am să mă obişnuesc aşà repede să trăesc ca pasările în colivie, numai între patru ziduri. La drept vorbind însă, pensionul nostru are vreo sută de ziduri, dacă socoteşti cele şeapte clase pentru cursuri, patru dormitoare, două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săli de mâncare, infirmeria şi toate celelalte încăperi ale întregei clădiri. Dar toate la un loc nu fac nici cât grădina publică din Piteşti.

Am fost să văd şi eu Cişmigiul. Numai lume proastă. Servitoare, soldaţi, covrigari şi bragagii.

La Piteşti, în grădina publică, venià numai lume bună. Fostul meu profesor de limba română trebuie să fie acum pe terasa bufetului. De data asta însă, pe cine o mai spionà?.. Ce obiceiu urît!.. Dar par'că aici nu ne spionează la fel părintele Simion?.. Oare aşà o să fim spionaţi toată vieaţa?.. La Piteşti, cauza erà Kety; aici la Bucureşti, cauza e Madame Mary.

Bibiţă Colţescu, un coleg al meu dela Roşiorii de Vede, care sare gardul din strada Vântului aproape în fiecare noapte, mi-a spus că Madame Mary ar fi amanta părintelui Simion care este văduv. Iată însă un lucru pe care nu-l pot crede. Se poate preot cu amantă? Şi afară de asta, eu ştiu că un om cu oarecare poziţie socială nu trăeşte cu amanta în aceeaş casă; o ţine la mahala. Ce-ar fi bunăoară, dacă un căpitan de vapor ar călători cu amanta lui tot timpul în cabină? După zile întregi de plutire, numai între cer şi apă, marinarii s'ar puteà revoltà şi i-ar luà amanta, dacă nu chiar şi comanda. La noi la pension însă, chiar dacă ar fi aşà, părintele Simion n'are de ce se teme. Cine-ar îndrăsnì să se atingă de amanta subdirectorului?..

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iată prima scrisoare ce-o primesc, de când sunt la București, dela Cotan:

«Dragă Bucule,

«Tu ce mai faci, că eu fac la fel după cum știi și tu. La noi cursurile au început de-acum o lună, dar eu nu m'am dus încă la școală, fiindcă m'a învoit d-l director din cauza nunții Lizichei. Cumnatu-meu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi-a făcut cadou un ceas cu cadranul pătrat care se poartă la mână. Este foarte practic fiindcă poţi vedea ce oră este, fără să te prindă profesorul. Cred c'ai auzit de isprava lui Ţăpuş fiindcă s'a scris şi în ziare. Pe voi vă lasă profesorii să cetiţi ziare?.. Ştii că ghitaristul nostru, săracul, a păţit-o deabinelea. Tată-său, frizerul, l-a dat afară din casă, iar noi l-am dat afară din liceu. Nu se putea altfel. Dar ştii de ce? Ascultă c'ai să mori de râs. A spart tejgheaua frizeriei şi i-a furat lui tată-său 600 de lei pe cari i-a dat unei ghitariste din Târgul din vale, una Margareta cu care se încurcase mai de mult. Tu ştiai lucrul ăsta? O cunoşteai? Se spune c'ar fi fost nostimă. Aşi fi vrut s'o cunosc şi eu, dar acum nu se poate, fiindcă este închisă la penitenciar. Ţăpuş a fost închis şi el, dar lui i-a dat drumul, fiindcă s'a dovedit că autorul principal al furtului a fost ea. Am auzit că Ţăpuş o să vină şi el la Bucureşti, la un frate al mă-sei care ţine birt pe cheiul Dâmboviţei. Vezi dacă te întâlneşti cu el, scrie-mi şi mie. Spune-i că m'am interesat de soarta lui şi să mă ierte că nu i-am putut împrumută 100 de lei, după cum îmi ceruse. Eu însă mi-am cheltuit toţi banii ce-i aveam de acasă, la Govora. Păcat c'ai plecat din Piteşti tocmai acum. Ai fi putut vedea pe vară-ta mai des, fiindcă bărbatu-său a fost mutat la liceul nostru. M'a rugat ea să stăruesc pe lângă tata şi cum l'am găsit într'o zi bine dispus, s'a făcut. Să ştii însă că suntem foarte îngrijoraţi din cauza lui Mihăiţă care a dispărut de câteva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1961-12

zile, şi nu se găseşte nicăiri. Il caută poliţia pe capete, dar de geaba. Şi Chiostec, la fel. N'a mai venit nici el la şcoală de când a plecat din nou la Merişani după scandalul pe care l-a făcut pe strada Şerban Vodă. A prins-o pe Anişoara cu asistentul dela farmacia lui Weinhold. Aşa e că nu ştiai nici lucrul ăsta? Altceva ce vrei să-ţi mai spun, că pela noi, nu mai e nimic nou. Te îmbrăţişează cu drag prietenul tău care nu te uită».

Cotan

Noutăţile astea mă întristează. Le trăesc prin ceaţă şi dela aşa mare depărtare, că par'că aşi fi orbit peste noapte şi acum nu mai pot merge decât dus de mână de cineva. Cotan cel puţin îmi poate spune lucruri de cari mi-aduc aminte cu drag şi astăzi încă. Dar eu?.. Eu ce-i pot spune lui Cotan, care nu cunoaşte nimic din ce este pe-aici?..

Bietul Ţăpuş!.. Bietul Chiostec!.. Bietul Mihăiţă!..

Numai Cotan n'are să pată niciodată nimic. Dacă a reuşit el să se aranjeze şi cu bârbatul Steluţei, nu-i mai poate fi teamă de nimic în vieaţă. Cotan este cel mai fericit om de pe lume. Aşa a fost născut el să fie... Norocul lui!..

* * *

Mama mi-a trimis 50 de lei să am de cheltueală. Fiindcă s'a aflat în tot pensionul că am bani, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frica «Bandei Negre» m'am dus la Madame Mary şi-am rugat-o să mi-i păstreze ea.

Până atunci nu prea stătusem de vorbă cu dânsa. N'avusesem încă ocazie. De data asta însă, vorbim ca şi cum ne-am fi cunoscut de ani de zile. Cu cât o privesc mai deaproape, începe să mă supere faptul că toată lumea îi zice «Madame», ca şi cum ar fi o femeie bătrână.

Madame Mary este încă tânără şi sglobie ca un piţigoi. Are ceva şi din Margareta şi din Kety. Ba dacă mă uit mai bine la ea, aduce din profil, şi cu Steluţa. Atât doar că este brună. Madame Mary este cea mai reuşită combinaţie a celor trei femei pe cari le cunoscusem până atunci mai intim. Par'că este o reţetă medicală pe care farmacistul a preparat-o cu dozele la miligram. Dacă nu mi-ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901_1932

teamă de subdirector, mai c'aşi sorbi-o dintrodată. Se spune că doctoriile dacă nu le bei după prescripţia medicului, te pot omorî. Madame Mary însă, nu cred să fie capabilă să omoare un om ca mine. Prea e drăguţă şi părintele Simion prea e «spaima ciorilor».

Sâmbătă seara toţi elevii cu note bune şi fără pedepse disciplinare avem voie să ieşim în oraş, în compania pedagogului de serviciu. Pedagogul însă nu merge cu noi decât până la primul colţ de stradă. Deacî încolo, fiecare din noi porneşte unde-i place. Deobiceiu mergem la teatru, la galerie, unde avem reducere de preţ. Când avem parale mai multe, mergem la cafenea sau la varieteu. Unii se duc chiar în «Crucea de piatră». Eu însă, n'am fost niciodată până acolo. Bibiţă Colţescu m'a dus la un local mai convenabil de pe calea Victoriei. Îi zice: Lahovary.

Astă seară fiindcă este Sâmbătă, trebuie să ies ca deobiceiu în oraş. Am o poftă de petrecere, cum n'avusesem încă de când eram la Bucureşti. Mi-e dor de ceva nou... în noaptea asta, am de gând să descoper America!..

Mă duc deci la Madame Mary să-i cer un pol din cei 50 de lei pe care-i dădusem să mi-i păstreze. La Bucureşti pe vremea aceea, un pol erà deajuns pentru orice expediţie nocturnă.

Madame Mary e singură. Stă pe marginea patului şi face o pasenţă. Cum mă vede nu mai aşteaptă să-i spun de ce-am venit şi-mi strigă veselă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite şi pe crai de tobă, pe drum de seară, mânca-l'ar maica...

Craiul de tobă, probabil că eram eu. Până atunci nu-mi dăduse nimeni în cărţi ca să ştiu de ce coloare sunt. Numai Kety încercase să-mi ghicească odată în palmă. Ce-a ieşit însă, mai bine nu mai ieşeà. Am rămas corigent la limba română!..

Când aude de ce-am venit, Madame Mary se întristează, şi, de necaz, asvârlă cărţile pe scânduri. Apoi se scoală, se apropie încet de mine, mă priveşte cu compătimire şi-mi vorbeşte cu intonaţii muzicale ca şi cum ar fi învăţat dela părintele Simion să cetească în Evanghelie:

— Bine, maică... şi d-ta?.. Se poate?.. Asta n'aşi fi crezut-o pentru nimic în lume. Ce-o să zică mămiţica d-tale când o auzi că-ţi cheltueşti banii noaptea cu derbedeii?.. Nu te mai luà după ei, că-i păcat de Dumnezeu... Ăştia au să ajungă în puşcărie, cu toţii... Pe ăştia n'ai să-i vezi la universitate, cât o fi lumea...

Apoi după ce se încredinţase că cuvintele ei au făcut oarecare impresie asupra mea, începe să mă mângâie uşor pe sub bărbie şi continuă:

— Nu zic să nu te distrezi şi d-ta ca orice băiat tânăr... Dar cum?.. Mai există, slava Domnului, şi alte distracţii... Uite, dacă vrei, vino mai târziu pe la mine, că nu e nimeni la pension... Să mă crezi că şi mie mi-e urît să stau singură închisă aici la subsol... Bem o cafeluţă cu caimac şi facem un «ecarté» în doi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prăjina îmbrăcată în ţoale omeneşti, se ridică par'că amenințătoare din mijlocul unui lan de grâu... Aveam impresia că subdirectorul trebuie să fie ascuns după dulap sau sub pat.

Madame Mary însă par'că-mi ghicise gândul.

— Nu ţi-e teamă că nu te vede nimeni. Părintele Simion e dus la Bolintinul din Vale, unde are de făcut un parastas mâine dimineaţă.

Madame Mary mă convinsese. Nu i-am mai cerut nici banii, nici alte amănunte asupra vizitei mele nocturne şi secrete. I-am promis numai că vin. Şi am venit.

. . . . . .

După miezul nopţei, când ceilalţi elevi începuseră să sosească la pension, m'am urcat şi eu în dormitor. La despărţire însă Madame Mary nu mi-a dat de cheltuială pentru a doua zi Duminecă, decât 10 lei. Restul îl oprise ea.

* * *

Intr'o dimineaţă, după plecarea profesorului de limba franceză din clasă, un coleg îmi întinde un jurnal pe care până atunci îl cetise pe furiş, sub bancă:

— Mă, tu care eşti din Piteşti, ai citit sinuciderea dela voi?.. Ia te uită şi tu... Un elev dela liceu... Auzi că s'a spânzurat într'o pădure.

Mihăiţă!.. S'a sinucis Mihăiţă!.. A murit Mihăiţă!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mă podideşte plânsul... Plâng cu hohot. Plâng ca niciodată în vieaţă...

Elevii se strâng înduioşaţi în jurul meu şi mă întreabă:

— Il cunoşteai?.. Cine erà?..

— Premiantul întâi din toate clasele.

Şi fiecare începe să comenteze «faptul divers» care — deşi petrecut la Piteşti — devenise de actualitate şi în pensionul nostru din Bucureşti.

— Săracul!.. Dumnezeu să-l ierte.

— Eu credeam că e vreunul care rămăsese repetent...

— Auzi, domnule... Premiant întâi să se sinucidă!...

— Dar tu care l-ai cunoscut, nu bănueşti de ce s'a sinucis?

Nu ştiam dacă de sus din cer, deacolo unde se află în clipa aceia, Mihăiţă îmi da voie să destăinuesc unor necunoscuţi secretul sinuciderei sale. Totuş fără să-mi mai dau seama de gravitatea delaţiunii mele, îngânai cu vocea bâlbâită:

— Din dragoste!..

In clasă se făcu linişte deodată. Toţi elevii încremeniseră pe loc. Par'că erau portretele Suveranilor din părete.

Singur Bibiţă Colţescu îşi agită mânile furios prin aer, ca şi cum ar fi vrut să se scape de o povară inutilă. Apoi strigă în gura mare:

— Auzi motiv!.. Să se sinucidă din dragoste... Dobitocul!..

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Seara primesc altă scrisoare dela Cotan.

«Dragă Bucule,

«Iți anunț o mare nenorocire care ne-a îndurerat [illegible] Mihăiță s'a sinucis. L-au descoperit abia după [illegible]e zile, spânzurat de craca unui copac la [illegible]. Dacă toamna n'ar fi scuturat frunzele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putea poliţia să-l caute mult şi bine, că n'ar fi dat de el nici astăzi. Toată lumea dela noi este dezolată şi revoltată. Inchipueşte-ţi că hoţii îi furaseră hainele şi ghetele, aşa că l-au găsit aproape gol, numai în cămaşă. Pe mine m'a impresionat şi mai mult lucrul ăsta, fiindcă erà o cămaşă pe care i-o dădusem eu, din cele pe cari nu le mai purtam. Tu ştii cât de mult îl iubeam noi şi cum căutam să-l ajutăm pe cât ne erà posibil. Directorul a dat ordin să se scoată în balconul liceului steagul de doliu. La înmormântarea lui a fost foarte multă lume, nu numai elevi dar şi profesori. In ziua aceea nu s'au ţinut cursuri la nici o şcoală din Piteşti. La cimitir a vorbit dirigintele clasei noastre, profesorul de limba greacă şi Chiostec. Profesorul a vorbit puţin şi fără emoţie. N'a spus decât că erà un elev silitor şi atâta tot. Discursul lui n'a plăcut nimănui. Chiostec însă a vorbit mai mult şi foarte frumos. Eu cred că-i făcuse cineva discursul. Prea erâ frumos. Păcat că n'ai fost şi tu aici cu noi. Dacă ai fi vorbit tu, discursul tău ar fi fost cel mai frumos. Acum în bancă, i-am luat eu locul lui Mihăiţă. In locul meu stă Chiostec, în locul tău, Popescu Virgil care s'a întors iar la noi la liceu şi în locul lui Chiostec, Baruch David pe care l-a mutat din fundul clasei noul profesor de limba germană ca să aibă cu cine vorbi nemţeşte la curs. Iartă-mă că nu-ţi scriu mai mult, dar sunt aşa de mâhnit că nu-mi arde să-ţi spun şi alte noutăţi. Apropos. Ştii că Steluţa este acum la Piteşti? Băr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr 1901-1932

batu-său este un om foarte cumsecade. Când ne întâlnim pe stradă, se plimbă cu mine la braţ. Mamă-ta însă, nu ştiu de ce o fi supărată pe mine. Am salutat-o şi nici n'a vrut să-mi răspundă. Al tău prieten care te doreşte şi aşteaptă să te vadă cât mai curând».

Cotan

Aşă dar Werther a existat cu adevărat. Când l-am cetit pentru prima oară la vie, în pătuiagul din vârful nucului, nu-mi dădeam seama ce înseamnă o suferinţă din dragoste. Îl citeam doar cu ochii, după cum noaptea, tot cu ochii numai mă uitam la stele şi nu bănuiam că fiecare din ele este tot aşă de mare ca şi pământul nostru.

Mihăiţă, Mihăiţă!.. Fie-ţi ţărâna uşoară ca şi sufletul tău, pe care Lizica nici nu l-a simţit când i l-ai fluturat prin faţa ochilor.

* * *

Iar am păţit-o. Părintele Simion, m'a prins cu Madame Mary în odaia ei de culcare... Acum sunt dat în consiliul profesoral, ca să fiu eliminat din pension şi din toate liceele din ţară.

Când o auzi mama şi familia s'a sfârşit şi cu mine. Mai bine mă omor mai înainte ca să afle de noua ruşine ce le-am făcut.

Ce gură blestemată a avut şi Kety asta!.. Ea mi-a spus întâia oară: «să-ţi fie ruşine să mai dai ochii cu lumea». Şi iată că aşă s'a şi întâmplat. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot pensionul nu se vorbeşte decât de păţania mea. De geaba protestez eu că nu-i adevărat. Nu vrea nimeni să mă creadă. Şi doar de data asta nu mă dusesem la Madame Mary decât să-i cer o batistă curată. Toţi băeţii îşi bat joc de mine. Fiecare face pe socoteala mea câte o glumă care mă doare. Singur Bibiţă Colţescu îmi spune să n'am nici o grijă, că la fel s'a mai petrecut şi în alţi ani. Au mai fost prinşi şi alţi băieţi în odaie la Madame Mary şi nu i-a dat nimeni afară din şcoală... Nu ştiu dacă este adevărat ce-mi spune Bibiţă. Dar când mă gândesc ce are să fie când o să dau ochii cu directorul, mi se taie picioarele. De m'ar judecà mai repede să ştiu barim şi eu din vreme ce trebuie să fac.

Doamne, Doamne!.. Rău e când îţi plac femeile... Mihăiţă s'a sinucis, fiindcă iubeà pe Lizica. Pe mine mă dă afară din şcoală, fiindcă mă place Madame Mary... Par'că eu sunt vinovat!.. Eu am adus-o în pension?.. Până nu mi-a spus ea, eu habar n'aveam că sunt crai de tobă... Bine-i spuneà Kety, mamei:

— Băiatul ăsta o să iasă crai mare, nu glumă. Are strungăreaţă...

* * *

Uf!.. Am scăpat... Bun e Dumnezeu!.. Minunea asta, numai Dumnezeu o mai puteà face. Dealtfel, tot Dumnezeu m'a făcut şi pe mine. El a vrut să fiu aşà cum sunt... Nu e vina mea că nu sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

altfel. Par'că n'aş vrea să fiu şi eu ca toată lumea? Dar şi aşă cum sunt, nu fac rău nimănui. Mă încurc numai şi eu cu ochii, pe ici, pe colo şi câteodată mă cam ia gura pe dinainte... Dar altminteri, nu cred să aibă cineva să se plângă de mine.

Directorul m'a chemat în cancelarie. Erà singur. Nu ştiu dacă erà directorul de studiu sau cel administrativ. Până atunci nu văzusem pe nici unul din directorii pensionului nostru.

Când am intrat, s'a uitat la mine încruntat, apoi după ce par'că m'ar fi gustat ca pe o prăjitură ce-i da de bănuit că n'ar fi proaspătă, a început să zâmbească şi mi-a zis numai atât:

— D-ta eşti ăla?.. Bravo!.. Să-ţi fie de bine... Dacă aţi fi toţi aşă, mutăm pensionul în «Crucea de Piatră».

Pe urmă s'a uitat în catalog la toate notele dela începutul anului, şi-a mai aruncat ochii prin registrul pensionului unde sunt trecute conturile elevilor şi a tuşit de trei ori.

Asta însemnă că hotărîrea fusese luată şi mai rămânea să pronunţe sentinţa.

— Bine... Să ştii că te-am iertat... Scrie însă mă-tii să mai trimeată încă 500 de lei... Văd că eşti dator pentru nişte cheltueli suplimentare. Acum pleacă şi vezi-ţi de treabă.

Bravo director!.. S'audă fostul meu profesor de limba română n'are să vrea să creadă că există şi astfel de oameni pe lume. Ce-mi pasă mie de cei 500 de lei pe cari trebuiă să-i plătesc pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişte cheltueli suplimentare, pe cari ştiam bine că nu le făcusem?.. Nu băusem nici măcar la masă apă minerală, după cum îmi propusese intendentul. Important însă erà faptul că scăpasem!..

Doamne, Doamne!.. Dă-i zile multe şi fericite directorului care m'a judecat...

Nu ştiu ce i-am scris mamei, că n'a trecut o săptămână, şi mi-a şi trimis banii. Cum i-am primit, m'am dus cu ei la director. De data asta, în cancelarie, erau amândoi directorii. Cel care mă judecase, mi-a luat banii fără să-i mai numere şi i-a băgat direct în buzunarul dela pantaloni.

Celalt director par'că nici nu ştia despre ce este vorba. Când mă arătă cu mâna şi-i spuse cine sunt amândoi pufniră de râs:

— Ăsta e!.. Ăla cu Popa Simion...

Apoi, adresându-se mie, continuă:

— Ei?.. Ce mai e cu Madame Mary?

Eu mă roşesc şi răspund ruşinat:

— Nu e nimic, d-le director... Zău aşa!..

Directorul însă, par'că ştie ceva mai mult decât mine.

— Lasă, lasă, că ce e, nu e rău... Numai că prea sunteţi grăbiţi şi voi... Ce dracu!.. Doar sunteţi băieţi tineri... Ce-o să mai zicem atunci, noi ăştia, oameni bătrâni?..

Şi până la examen, iar n'am mai dat cu ochii de nici unul din cei doi directori. Cu părintele Simion însă, am rămas mai departe în aceiaşi termeni buni. Par'că nu s'ar fi întâmplat nimic. Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/...

nici pe la Madame Mary n'am mai fost deloc, deatunci.

* * *

Am trecut două clase într'un an. Ce ușoare sunt examenele la pension!.. Aproape nici nu-ți vine să crezi că dai examen. La Pitești, par'că intrai într'o sală de operație. La București par'că te plimbi cu muscalul la șosea...

Cotan a trecut și el clasa. La toamnă deci, o să ne regăsim la universitate. Cotan vrea să urmeze dreptul. Eu aș vrea să urmez literele. Dar și «dreptul» și «literele», e acelaș lucru când n'ai tragere de inimă nici pentru unul, nici pentru altele. Corigența la limba română mă plictisea ca cicatricea unei răni vindecate dar vizibile încă. Cicatricele rănilor mari nu dispar niciodată.

Caut s'o conving pe mama, că eu nu mai pot învăța carte în țară. Vreau să mă duc la Paris. Nu știu exact, ce aveam să fac acolo. In orice caz însă, la Paris, orice a-și fi încercat, era să fie mai bine ca la București. Parisul era marea în care fluviul năzuințelor mele trebuia să se verse odată. Azi, mâine, n'aveà nici o importanță. Mai curând însă ar fi fost mai bine. Mai târziu, fluviul s'ar fi revărsat peste maluri și ar fi distrus poate ogoarele din vecinătatea lui. De data asta, simțeam că în albia sufletului meu, curge apă destulă, să pot fi un fluviu adevărat...

Incântată de strălucitul examen pe care-l trecu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sem la Bucureşti, mama pare a începe să se înduioşeze tot mai mult la rugăminţile mele. Până aci, nu ne vorbeam decât în fraze scurte şi exclamaţii de nedumerire şi dintr'o parte şi din alta. Iată însă că într'o bună zi, mama răsuflă cu satisfacţie, dar şi cu o oarecare îngrijorare:

— Bine... Du-te şi la Paris... Dar să ştii că n'am să-ţi dau deacum toată averea pe mână... Până la majorat, o să-ţi trimit lunar ce voiu crede eu de cuviinţă. Deacì încolo, poţi face cu banii tăi ce vrei... Eu nu mă mai ocup de tine... Dacă o fi să ieşi om, bine... O să mă bucur şi eu ca oricare mamă bună... Dacă nu, treaba ta... Cum îţi vei aşterne, aşà vei dormì... Să ştii însă că la mine acasă nu mai ai ce căutà...

Steluţa care a aflat că plec la Paris, se ţine de capul meu s'o iau şi pe ea cu mine. La fel mă rugase altădată s'o iau la Bucureşti, şi când colo... nemerise în braţele lui Cotan, întâi la Govora şi pe urmă la Piteşti... Nu, nu... Dacă nu mai poate trăi în ţară, să-l roage tot pe Cotan să-i mute bărbatul la Paris...

Eu dacă plec, înţeleg să rup definitiv cu familia. Familia e ca un cuib de cioară. Iţi este de folos atât timp numai cât nu poţi sburà. Dar după ce-ţi cresc aripile, adio!..

La Piteşti plecarea mea face oarecare senzaţie. La «centru» mai ales este comentată cu aprindere. Cotan e foarte trist că nu poate merge şi el, mai ales că Lizica stă la Paris singură deaproape un an.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Bărbatu-său s'a întors în țară, fiindcă avea de aranjat niște afaceri cu moșia și mai ales cu politica. Pentru la toamnă, este anunțată o nouă remaniere ministerială. Și tatăl lui Cotan, care a mai pierdut trenul odată, de data asta vrea să-și aibă toți oamenii de încredere, în jurul lui.

Kety însă suferă mai mult ca toată lumea. Și Kety nu suferă de necaz ca alții. Suferă cinstit, fiindcă are suflet. Imi dau seama că oricâte neplăceri aș fi avut eu de pe urma ei, tot Kety o să rămână cea mai dulce femeie din câte cunoscusem până atunci. De când m'am întors la Pitești, ne vedem aproape în fiecare zi. Nu știu cum se face, dar bărbatu-său iar s'a dus la Curtea de Argeș să ridice niște puncte topografice.

Incep să cred că topografia militară mai ales, nu este o specialitate pentru oameni însurați.

Deși ne vedem zilnic, de câte ori ne despărțim, Kety nu uită să-mi spună:

— Să nu pleci până ce nu mai vii odată la mine...

Dar acest «odată» se repetă mereu ca și cum n'ar mai fi să plec niciodată... Și totuș, voiu plecà... Voiu plecà curând și Kety o să mă vadă odată cu siguranță pentru ultima dată.

Simt în mine mândria unei cuceriri sigure. De câtva timp, trăesc numai în viitor. Trecutul mă desleagă par'că de țărmul la care nu acostasem decât în mod provizoriu. Poporul a aflat că se pregătește o nouă expediție spre niște insule nestăpânite încă de nimeni, fiindcă nimeni nu știe unde sunt, deși

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toată lumea ştie că sunt pline de aur şi pietre preţioase. Şeful acestei expediţii sunt eu. Toată lumea mă cunoaşte astăzi. Femeile îmi surâd discret; bărbaţii mă salută până la pământ. Eu însă trec înainte. Nu le acord nici măcar atenţia unui zeu faţă de bastarzii săi. Nu recunosc pe nimeni. Nici unul nu se înrudeşte cu mine. Nici unul nu aparţine rassei mele. Eu sunt unic. In mine curge alt sânge. Sângele meu se înrudeşte numai cu seva din trunchiul nucului din via noastră dela Slatina, care are peste o sută de ani... Nu vreau să-mi confund trecutul cu copilăria mea. Trecutul mă îmbătrâneşte, mă diformează... îmi uşurează trupul şi-mi îngreunează mintea... îmi îmmulţeşte regretele şi-mi scurtează zilele... Copilăria însă mă păstrează intact ca mumia unui rege egiptean îmbălsămat acum câteva mii de ani, care surâde parcă şi astăzi şi întreabă pe cei din jurul lui:

— Unde-mi este iubita mea?..

Iubita mea... Iubita mea!.. Unde eşti tu oare, iubita mea, şi cine eşti tu?..

* * *

La gară, mă petrece mama, Steluţa cu bărbatu-său, Cotan şi încă doi, trei prieteni cari au aflat că plec în ziua aceea. Pe peron zăresc şi pe Kety, care dispare însă imediat ca şi cum n'ar fi vrut să dea ochii cu mine.

Mama plânge. Pe ceilalţi, îi impresionează mai mult lacrimile mamei, decât plecarea mea...

Aşa e când pleci. Te întrebi: «Oare cum e când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

pleci?». Şi de câte ori pleci cu trenul, par'că nu-ţi vine să crezi că tu, tot pe loc rămâi. Tu nu pleci niciodată! Numai trenul pleacă. Plecările sunt ca stâlpii de telegraf cc-ţi par că fug pe dinaintea ochilor, deşi stau pe loc. Pământul nu se mişcă niciodată sub paşii tăi, cu nimic din ce se află pe el. Şi dacă pământul se învârteşte în jurul soarelui, nu se învârteşte oare cu tine împreună?.. Tu şi cu pământul faceţi un singur «tot», şi «totul» acesta, rămâne vecinic pe loc. Nimic nu se schimbă şi nimeni, nu pleacă nicăiri. Cu adevărat, nu pleci decât atunci când mori. Ori, eu, plec probabil să mă mai întorc...

Nu mai plânge mamă că nu pierzi nimic. De departe ai să mă iubeşti poate mai mult decât dacă aş fi rămas acasă!..

. . . . . .

Trenul a plecat şi Piteştii nu se mai văd. Dar şi trenul şi Piteştii, tot în cuprinsul României au rămas, România tot din Europa face parte, Europa tot pe pământ se află şi pământul tot în spaţiu se învârteşte. Nu s'a schimbat dar, nimic.

Mi-am schimbat numai cu pălăria de toate zilele, cu o şapcă de voiaj şi atâta tot. Hainele sunt aceleaşi, fiindcă la Paris, haine îmi pot face mai bune şi mai eftine ca în ţară.

Hai să-mi scriu impresiile de drum...

Prima mea impresie este o surpriză. E poate singura surpriză pe care un muritor n'o poate avea decât odată în viaţa lui. Kety este în tren cu mine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în vagonul meu chiar. In ultimul moment s'a hotărît să mă întovărăşească până la Vârciorova, până la frontieră... Iată până unde merge dragostea unei femei pentru mine. De dincolo de frontieră, ar trebui să înceapă dragostea mea pentru ea...

— Kety, Kety!.. Eşti nebună... Ce înseamnă lacrimile astea? Fii cuminte... Linişteşte-te...

— Nu pot «mon petit»... nu pot... Simt că am să mor fără tine... Iartă-mă că-ţi spun lucru ăsta abia azi... Dar nu l'am simţit decât în clipa când mi-am dat seama că pleci cu adevărat... Mi-ai intrat în sânge ca un microb periculos. Nu te mai pot scoate... Asta e adevărul... S'a sfârşit cu mine.

Lacrimile Ketey mă înduioşează mai mult ca lacrimile mamii. Mama oricât m'ar iubì, ştiam bine că n'are să mă piardă. Kety însă dacă mă iubeşte cu adevărat, mă poate pierde oricând. Kety singură dar, poate pierde ceva...

. . . . . .

Slatina!..

Iată iar cineva care trebuie să plângă cu frunze mari şi ruginii plecarea mea. Nucul!.. Nucul din via noastră pe care nu l'am văzut nici astă vară, nici vara asta... Ce copil ticălos!.. Dacă nu rămâneam corigent la limba română, era să fie poate altfel... Dar ce simt oare sub ploape?.. O lacrimă? Cum aşa?.. Am început să plâng şi eu?.. Da!.. Plâng pentru nucul pe care nu ştiu când am să-l mai văd...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul

Kety crede că plâng pentru ea. Amândoi plângem pentru cineva... pentru ceva... Şi fiecare din noi, nu ne plângem decât pe noi înşi-ne.

. . . . . .

Am convins pe Kety să se dea jos la Craiova, unde are o soră măritată cu un judecător. In felul acesta şi-ar putea motivă plecarea neaşteptată deacasă...

La Piteşti, m'am despărţit de mama...

La Slatina, de nuc...

La Craiova, de Kety...

La Vârciorova, mă despart de ţară!..

* * *

Sunt oameni cu cari de multe ori, stai de vorbă, fără să-ţi dai seama că vorbeşti cu cineva. Cu cât îţi spun mai multe lucruri cu atât par'că nu-ţi spun nimic. Ba pe unii din ei, cu cât îi simţi mai aproape sufleteşte, cu atât îi consideri mai absenţi. Prezenţa lor, face gol în jurul tău. Ei nu mai sunt nimic. Tu eşti totul.

De când călătoresc singur însă, vorbesc mereu şi numai cu cei cari nu mai sunt de faţă. Vorbesc cu cei pe cari credeam că i-am lăsat în ţară, dar acum îmi dau seama că-i duc cu mine ca pe un supliment de bagaj pentru care trebuie să plătesc o nouă taxă. Şi sunt aşa de mulţi, că abia încap în compartimentul meu!..

Surprizele se ţin lanţ. Prima a fost când am dat cu ochii de Kety în tren. A doua, când m'am po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menit cu toţi ceilalţi dând năvală peste mine. Ce-am să mă fac oare cu atâta mulţime de oameni de cari n'am nevoie?.. Pe Kety cel puţin, am reuşit s'o conving să se coboare la Craiova. Pe aceştia însă, n'am să-i pot coborî nicăeri. Îi simt inghemuiţi in mine şi pe mine resfirat în ei toţi. Nu mă pot atinge de nici unul din ei, fiindcă ar trebui să încep mai întâiu cu mine. Ori, eu trebuie să merg înainte... Şi ei cari ştiu lucrul acesta îşi valorifică dreptul să mă însoţească fără nici o condiţie. Cu ce puţin lucru se mulţumesc! Altceva, nu-mi cer nimic. Nici mâncare, nici băutură, nici odihnă, nici bani... Imi cer numai partea ce li se cuvine din trofeele expediţiei comandate de mine. Ca vechi tovarăşi de vremuri bune sau rele, ei se declară în bloc solidari cu mine şi pe viitor. Mirosul cadavrelor nu atrage decât pe corbi. Şi eu care credeam că plec singur din ţară, mă văd călătorind acum în mijlocul unui stol de corbi flămânzi de mine.

* * *

Parisul este un abecedar. Trebuie să-l înveţi dela A, B, C... (A... C... AC, B... A... C... BAC şi aşa mai departe).

Altminteri n'ai să poţi reuşi să combini în gând nici măcar cele cinci litere cari formează cuvântul: PARIS... Noroc însă că Parisul este un abecedar ilustrat. Are chiar mai multe ilustraţii decât litere.

Aşa bunăoară la litera A, are: Avenue de l'Opera,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avenue des Champs Élysées, Avenue de la Grande Armée, etc.

La litera B, are: Bois de Boulogne, Boulevard des Capucins, Boulevard des Poissonniers, etc.

La litera C, are: La Comédie Francaise, Place de la Concorde, Place du Carrousel, etc.

La litera E, are: Place de l'Étoile, La Tour Eiffel, etc.

La litera L, are: Le Quartier Latin, Le Palais du Louvre.

La litera M, are: Montmartre, Montparnasse, etc.

La litera S, are: La Seine, La Sorbonne, etc.

Şi aşa mai departe pentru fiecare literă a alfabetului...

La litera L, am uitat să pun şi pe Lizica. Sora lui Cotan se găseşte la Paris.

Nu ştiu dece, dar amănuntul acesta, nu produce în sufletul meu nici o explozie. Imi evocă amintiri prea triste... Imi aminteşte pe Mihăiţă... Dealtfel, femeile de pe aici, te fac să uiţi tot ce ai cunoscut înaintea lor. Am uitat până şi pe Kety. Şi pe mine Lizica mă interesează aşà de puţin c'am plecat din Piteşti, fără să mă fi interesat măcar de adresa ei. Eram aproape sigur, că odată ajuns la Paris, prima persoană care-mi va ieşi în cale o să fie Lizica... Abia astăzi, observ că s'a întâmplat altfel.

De un an de zile aproape, de când sunt la Paris, nu întâlnesc decât necunoscuţi. Am început chiar să simt nevoia să mai vorbesc şi cu unul dintr'ai mei. Cei cari mă însoţiseră în tren cu de-a sila, s'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

volatilizat de îndată ce-am pus piciorul pe peronul gării de Est...

Ciudat lucru!.. Acum a început mie să-mi fie dor de ei... Corbii însă s'au împrăştiat. Probabil că nu începuse încă să le miroase a cadavru... La Paris, majoritatea morţilor se arde, nu se mai îngroapă. Cimitirele de-aici au fost transformate în grădini. La Piteşti, pe Eminescu îl citeai în grădina publică. La Paris, pe Baudelaire îl citeşti la cimitirul Montparnasse. Dealtfel, tot aici l-am cunoscut şi eu pe Baudelaire. Doarme în piatră şi un diavol frumos îi veghează la căpătâi...

Eu nu dorm decât ziua. Noaptea citesc abecedarul. Parisul nu se poate învăţa bine decât noaptea. Ziua prea e multă lume pe străzi, prea îţi fură ochii vitrinele. Şi afară de asta, ziua ţi-e ruşine par'că să te uiţi la femei. Tu, nu le cunoşti şi ele te simte că eşti străin. Noaptea însă, stai la cafenea şi femeile vin ele singure să te cunoască. De o lună de zile, n'am dormit de trei ori pe rând în acelaş pat. Să ştie Cotan cum este pe aici, ar veni el la Paris şi şi-ar trimete pe soră-sa înapoi la Piteşti.

Eu sunt înscris la «École de droit». La Paris, facultatea de drept se numeşte «şcoală». Magistraţii francezi, nu sunt aşa de pretenţioşi ca cei români. De advocaţi, nu mai vorbesc. Stai la masă, alături de el şi nici nu bănueşti că este advocat. La noi la Piteşti, advocaţii par'că erau toboşarii dela regimentul de infanterie. Păcat că nu le face Statul şi o uniformă specială. La Paris, nici ofiţerii cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr-1921-1932

o au, nu umblă cu ea pe stradă. Şi la cazarmă nu te poţi duce să-i vezi în uniformă. Trebuie să aştepţi parada dela 14 Iulie... Am văzut-o mai zilele trecute. Nu seamănă deloc cu parăzile dela noi. Şi doar la 14 Iulie, e mai cald ca la 10 Maiu!..

Pe aici e aşă de cald, că nici nu pot ceti. Nu ştiu cum o să-mi prepar examenul de toamnă... La cel de primăvară nu m'am prezentat fiindcă nu eram

preparat. Examenele la Paris, nu se dau ca la pension, la Bucureşti. Profesorii sunt îmbrăcaţi în togă, iar servitorii facultăţei în redingote negre cu lanţuri groase de alamă pe după gât. La Paris, un examen la drept, te-impresionează ca o îmmormântare de clasa I la Piteşti. La fel de emoţionaţi, trebuie să fi fost şi ceilalţi studenţi români, fiindcă din 35 câţi s'au prezentat la examen, n'au trecut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât şapte... Ce bine ar fi fost să fiu şi eu măcar al optulea!.. Mama mai ales, n'ar mai fi regretat că m'a trimis la Paris. Din cauza asta, nici n'am mai scris nimic acasă. Le trimit numai cărţi poştale ilustrate cu descrierea subiectului mai pe larg. Familia mea, trebuie să cunoască acum Parisul, tot aşa de bine ca şi mine.

Este aici însă un român care-l cunoaşte şi mai bine ca mine. Il chiamă Ion Căpriţă. Francezii însă, nu ştiu de ce-i zic: *Le prince Jean de Capritza*. Căpriţă nu e prinţ. E băiatul unui ţăran chiabur din judeţul Dolj, care de şeapte ani de zile, îl aşteaptă zadarnic să se întoarcă acasă doctor în drept. Căpriţă însă, nu se poate întoarce fiindcă nu şi-a dat încă nici primul examen. Adevărul e că la Paris, numai primul examen este mai greu. Celelalte vin dela sine. De şeapte ani de zile, Căpriţă explică lui tată-său prin scrisori cu coroană princiară, întregul mecanism al examenelor dela Paris. Bătrânul care este om cu bani şi cu ambiţie, se lasă convins uşor, fiindcă o ţigancă din sat, care i-a dat cu bobii, i-a spus că Ionică al lui o să ajungă om mare. Şi Stoian Căpriţă, tatăl prinţului Jean de Capritza continuă să trimită regulat studentului veteran câte 500 de franci pe lună.

Căpriţă ăsta, par'că ar fi fost botezat în acelaş cazan cu Cotan. Amândoi sunt oameni fericiţi. Se găseşte totdeauna cineva care să aibă grije de ei. Mie însă, dacă ar fi să nu-mi dau examenele, sunt sigur că mama nu mi-ar mai trimite nici un ban.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1931-1933

Şi până la majorat mai am aproape un an şi jumătate. Până atunci dar, trebuie să-mi trec şi eu măcar primul examen... Imi dau seamă că nu mă pot întoarce în ţară tot aşă după cum am plecat.

Ce-ar fi fost însă, dacă eram să fiu şi eu tot aşă de bogat ca alţii?.. Probabil c'aşi fi rămas la Paris. Aici e foarte bine. Dacă nu faci scandal, nu te întreabă nimeni cine eşti şi cu ce te ocupi. La Piteşti însă, toată lumea eră cu ochii pe tine. Ce bine trebuie să-i pară fostului meu profesor de limba română, că nu mai vede pe nimeni furişându-se la Kety în casă!.. Dar Kety s'o mai gândi oare la mine?.. De când am dat-o jos din tren, în gara Craiova, nu mai ştiu nimic despre ea. Ii promisesem c'am să-i trimit adresa. La Paris însă, m'am răsgândit. Par'că Kety de adresa mea are nevoie? Kety e nostimă când o ai lângă tine. Dar aşă, cum suntem acum la câteva mii de chilometri depărtare, nu face să ne mai înduioşem unul de altul. Dacă i-ar fi fost dor de mine, Kety putea să-mi ceară adresa dela mama. Eu nu mai dau adresa mea nimănui. Sfatul ăsta mi l-a dat Căpriţă: «Femeilor mai ales să nu le dai niciodată adresa exactă. Dacă vrei, du-te tu la ele acasă, dar la tine să nu le aduci niciodată fiindcă mai totdeauna iese scandal».

Primul scandal, dealtfel, l-am şi avut. Vinovatul însă n'am fost eu. A fost ea, o femeie din cartierul latin. Eram sosit de curând la Paris şi nu cunoşteam decât cafenelele Vachette şi Pantheon, cabaretul Noctambules şi restaurantul Duval unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luam masa regulat. Pe atunci umblam pe străzi cu oarecare teamă şi mai toată ziua stam acasă într'un hotel pe Rue Saint-Jacques, vis-à-vis de facultate. Il alesesem anume ca să nu întârzii dimineaţa dela cursuri. Seara însă, mergeam să ascult ceva muzică şi să răsfoesc revistele ilustrate prin cafenele.

Pe femeie, am cunoscut-o la Vachette. Mesele noastre erau alături, şi amândoi eram singuri. Ea ghicise că sunt străin. La Paris, studenţii străini, mai ales când sunt veniţi de curând au totdeauna parale. Femeile din cartierul latin, mor după străini. La francezi nici nu vor să se uite măcar...

La un moment dat, vecina mea mă roagă să-i plătesc un «bock» de bere. Incântat de atenţia ei, eu îi ofer ceva mai mult — un supeu — adică o porţie de şuncă cu «Pickles» englezeşti; o bucată de Camembert, două banane, o sticluţă de vin Medoc, o cafea neagră şi o cutie cu ţigări egiptene.

Femeia pare emoţionată. Aşà ceva, par'că nu mai mâncase de când trăia...

— In timpul mesei, mă întrebă cum mă chiamă, din ce ţară sunt şi ce am de gând să fac la Paris. Pe ea o chemà Chiffon şi nu făceà nimic. La Paris, toate femeile cari nu fac nimic, pe lângă numele de botez şi de familie, mai au şi câte un aşà zis «*nom de guerre*». Mai târziu mi-am dat seama că Chiffon erà cu adevărat o femeie foarte răsboinică.

După miezul nopţii, mă întreabă dacă nu vreau să meargă la mine acasă. Până atunci nu cunoscusem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici o femeie la Paris. Chiffon e fată tânără şi drăguţă. Are părul oxigenat, ochii verzi şi buzele subţiri ca un şipot de brad pe care curge apa rece a unui isvor de munte. Vorbeşte aşà de repede că abiă înţeleg ce-mi spune. Vorbeşte însă foarte frumos... Gura ei par'că ar fi o ocarină cu care-mi cântă o romanţă nouă. Femeile din cartierul latin, mai mult te 'ncântă decât îţi vorbesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe Rue des Écoles, mă ia de braţ şi mă sărută... Nimic mai simplu şi mai natural pentru două fiinţe cari se plac. La noi în ţară până s'ajungi să săruţi pe cine-ţi place, îţi trece cheful.

Chiffon se innebuneşte după odaia mea. E mobilată simplu. Dar eu i-am mai adăogat o scoarţă olteneascâ şi vreo trei icoane pe cari le adusesem din ţară. La plecare, mama îmi spusese să mă închin la ele în fiecare dimineaţă fiindcă francezii sunt de altă religie şi nu au icoane.

Chiffon însă, tot aşa de mult mă place şi pe mine. Eu sunt exact geniul ei. Până atunci nu întâlnise încă un bărbat care să-i placă aşa de mult. Din «*mon petit*» şi «*mon amour*» nu mă mai scoate. Tot «*mon petit*» îmi spunea şi Kety. «*Mon amour*» însă nu mi-a spus niciodată. Probabil că Chiffon mă iubeşte mai mult decât Kety...

Ce plăcut lucru să dormi o noapte întreagă cu o femeie care te iubeşte. La Piteşti n'ajunsesem încă până acolo. Pe Margareta, pe Steluţa şi chiar pe Kety le iubisem numai «*en detail*». Cu Chiffon, ne iubim «*en gros*».

Păcat însă că nopţile frumoase, se sfârşesc curând şi adeseori chiar, foarte urât.

Dimineaţa, observ că-mi lipsesc toţi banii din portofel — o hârtie de 500 de franci, alta de 100, doi poli de aur şi alţi câţiva franci.

Chiffon, tocmai se spală pe ochi. Nu ştiu, dacă e bine ce fac. Profit însă de ocazie şi-i deschid poşeta. Banii mi-i luase ea. Cu ce scop, nu ştiu. N'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştiut niciodată... Şi doar, eu îi plătisem seara un supeu, iar dimineaţa aveam de gând să-i mai dau un pol de aur.

Când îi spun ce-am descoperit, ea începe să ţipe la mine şi-mi smuceşte banii din mână. Eu mă opun. Eram doar sigur că banii sunt ai mei. Seara la cafenea, ea n'avusese nici un sfanţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chiffon se înfurie şi începu să mă «*engueleze*», mă face «*sale roumain*» şi-mi cârpeşte o palmă pe care dealtfel i-o înapoiez imediat cu dobândă.

Patronul, portarul, servitorii şi toţi locatarii hotelului, au dat năvală la mine în odae. Nu ştiu cine se grăbise să anunţe chiar poliţia. Un străin care bate o franţuzoaică, trebuie să fie un monstru. Noroc însă că patronul hotelului, căruia îi plătisem chiria pe trei luni înainte, i-a explicat agentului, mai bine ca mine, cum stau lucrurile şi la secţie n'a dus-o decât pe Chiffon. Eu am scăpat...

Şi când mă gândesc că la Piteşti, eră cât p'acì să mă bat şi cu Kety!.. Şi toate astea, numai din cauza dinţilor mei, cari au strungăreaţă...

Dar mama?.. Ce-ar fi fost să afle că am mâncat o palmă dela o femeie? Ar fi durut-o poate mai mult decât examenul la care nu mă prezentasem nici în seziunea de toamnă. La anul însă, îl trec cu siguranţă. Sunt hotărît... Dealtfel, la anul când mă voiu duce în ţară să-mi iau majoratul, va trebui să le arăt celor deacasă, că n'am stat de geaba la Paris. Un an nu este cine ştie ce mare pagubă în cariera unui student român la Paris... In ţară, nu mi se 'ntămplase la fel? După ce rămăsesem corijent la limba română, n'am trecut oare două clase într'un an?..

Dealtfel, pe mine, propriu zis nu mă încurcă examenul... Mă întreb însă ce am să fac după ce-mi voiu luà licenţa sau poate chiar doctoratul!.. Să mă întorc în ţară sau să rămân la Paris?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aci cel puțin, omul știe pentru ce munceșle... Ca să trăească cum trebuie... ca să petreacă! La Piteşti însă, sau chiar la Bucureşti, nu se poate petrece decât la fel în fiecare zi. Lozinca noastră: «muncă, cinste şi legalitate» nu mai emoționează decât pe străinii cari nu ne cunosc încă. Munceşti ca să trăeşti, dar trăeşti ca vitele la jug. Coeficientul satisfacției personale, nu este niciodată egal cu al muncii depuse. De cinste şi legalitate nu mai vorbesc. Cinstea este un rest de hipohondrie națională la fiecare din noi, iar legalitatea, ultima iluzie a unui Dumnezeu bătrân, orb, surd şi absent. Dacă nu eşti băiat de prefect ca prietenul Cotan, sfârşeşti ca Mihăiță sau ca Țăpuş Nicolae.

Cotan mi-a scris că nu şi-a trecut nici el examenul fiindcă a fost bolnav. Eu însă, ştiu ce înseamnă un examen pierdut din cauză de boală. E singurul lucru care se petrece la fel şi la Paris şi la Bucureşti. Majoritatea studenților de aici, nu şi-au dat examenele tot din cauză de boală! Mie însă, nu-mi place să mint. Eu spun adevărul aşa cum este. Nu l-am dat fiindcă nu-l preparasem. In loc să fi cetit, am petrecut. Am petrecut însă în mod inteligent. Eu la Paris, mă cultiv... Şi adevărata cultură nu ți-o poate face decât femeia, care orice s'ar spune, dar e cu mult mai fină ca bărbatul.

Cu femeile gentile însă, bărbatul trebuie să fie cavaler. Aici îi dau dreptate lui Țăpuş. Dragostea pentru o femeie nu este un viciu. Este o fatalitate — o simplă chestie de inclinație sufletească sau un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fel de protocol social impus de o anume educaţie sentimentală. Un om de rând, nu trebuie să iubească fiindcă nu ştie cum. Şi omul nu face poate decât ce ştie. Mihăiţă bunăoară, care iubea pe Lizica, nu ştia să iubească, tocmai fiindcă o iubea pe ea. Şi Lizica dacă n'a bănuit niciodată lucrul ăsta, probabil că-şi dăduse seama la timp că băiatul cismarului de pe Scoroboaia, este un om de rând.

Alte viţii însă, n'am. Nici nu beau, nici nu joc cărţi. Din când în când, e drept că mă duc pela Longchamps sau Auteuil. Au început să mă intereseze cursele de cai cari la Paris, sunt altfel decât la Bucureşti. Nu joc însă decât doi poli pe zi şi lucru curios, câştig aproape totdeauna. Cunosc o femeie din aristrocraţia franceză — baroana Dudley — care-mi dă «*tuyau*»-uri sigure. Câştigul însă îl cheltuim împreună. Doar nu cheltuim din banii noştri. Atât mai rău pentru cei cari îi pierd. Cine nu cunoaşte caii, n'are decât să nu joace la curse.

My Baby (cum îi zic eu baroanei, fiindcă-mi dă şi lecţii de limba engleză) cunoaşte toate localurile de noapte din Paris. Dar în localurile astea se bea numai şampanie. In ele, nu vin decât oameni foarte bogaţi sau oameni cari ca şi noi cheltuesc banii altora. My Baby şi cu mine avem un noroc porcesc. In Franţa ca şi în România, porcul este «*porte-bonheur*». De când ne-am cunoscut, ducem cu adevărat o vieaţă de aristrocraţi. De trei luni de zile nu mai cunosc orele antemeridiane.

M'am hotărît să încetez însă cu vieaţa pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

am dus-o până acum. E timpul să mă pun pe lucru. Trebuie să-mi prepar examenul, fiindcă altfel, iar îmi iau înainte colegii dela Piteşti. Aici nu ştie nimeni cine sunt, dar în ţara mea nu vreau să rămân toată vieaţa, acelaş corigent la limba română.

Am jurat... La noapte mă duc pentru ultima oară «peste apă». Aşă se numeşte Parisul de pe malul drept al Senei. De data asta, însă mă duc singur. Altminteri My Baby iar mă ia acasă la ea şi mâine dimineaţă iar mă scol pela ora unu după amiază. Şi eu dacă nu învăţ dimineaţa, zadarnic citesc peste zi. Nu înţeleg nimic...

Aşa dar, sunt hotărît. Noaptea asta va fi ultima mea noapte. Are să fie tristă. Sunt sigur. Dar poate are să fie mai bine aşă...

Ce-ar fi fost dacă profesorul meu de limba română mi-ar fi dat să analizez la examen «Ultima noapte a lui Mihaiu Viteazul?». Poate că cu Dimitrie Bolintineanu, m'aş fi împăcat mai bine decât cu Grigore Alexandrescu...

* * *

Localul este mic. Oglinzile din zid însă, îl măresc la infinit. Dacă nu iei bine seama, îţi turteşti nasul în ele. Nu este un local popular. Este cum îi zicem noi «*une petite boite*» — o cârciumă mică, dar cu notele de plată foarte mari, chiar când nu consumi aproape nimic. Intr'o singură seară, cei 30—40 de clienţi ai localului, cheltuesc mai mult ca întreaga populaţie a Piteştilor într'o săptămână întreagă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Localul se deschide numai după miezul nopţii şi se închide cu plecarea ultimului client, care nu mai are în buzunar nici măcar bani de tramvai. Dacă eşti client cunoscut însă, te poţi împrumutà la chelneri. La Paris, chelnerii sunt oameni foarte cumsecade. Unii chiar sunt oameni foarte instruiţi. Dela ei poţi învăţà anume lucruri, pe cari familia şi profesorii tăi din ţară, nici nu le-au visat vreodată. Se rad în fiecare zi şi îşi schimbă gulerul în fiecare noapte. De haine nu mai vorbesc, fiindcă sunt totdeauna îmbrăcaţi în frac sau smoking, aşà cum la Piteşti nu se îmbracă decât notabilităţile la 10 Mai. Dar dacă ai norocul să cunoşti pe patron, e şi mai bine. Patronul unui astfel de local este ceva aşà, mai mult chiar decât tatăl lui Cotan, care este prefect de Argeş. Protecţia unui patron, te scapă câteodată chiar şi de plată. Deobiceiu însă, când eşti bărbat, patronul nu vrea să te cunoască. In schimb, sunt femei cari obţin tot ce vor dela patron. E drept însă că femeile astea, aduc în fiecare seară în local, alţi clienţi decât cei din noaptea trecută. Dealtfel, aceştia din urmă nici nu pot să mai vină, fiindcă a doua zi nu mai au nici un franc în pungă.

In localul acesta, n'am fost până acum decât de două ori: odată cu prinţul Jean de Capritza, compatriotul meu şi altădată cu My Baby, tovarăşa mea la curse şi în alte mici afaceri pe cari n'am nici un motiv să le numesc. Acum, vin pentru a treia oară. De data asta sunt singur. Dela un timp în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

colo, simţi că nu mai ai nevoe de pilot. Pilotul e bun, o singură dată în vieaţă. Altminteri cazi sub epitropia lui. Dovadă, Margareta... Ce-aşi fi păţit s'o târăsc cu mine la Paris!.. De Steluţa nu mai vorbesc, fiindcă pe Steluţa, mai mult am pilotat-o eu pe ea, decât ea pe mine. Altminteri nu ajungea amanta lui Cotan.

In aceeaşi oglindă cu mine, se mai răsfrâng şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

alţi clienţi. Un Mare Duce în compania unei femei şi un brazilian, mare plantator de cafea, care stă singur la masa de alături. Sunt clienţi vechi pe cari îi cunoaşte întregul personal al localului: şi patronul şi chelnerii şi ţiganii din orchestră. Cineva a cerut să se cânte «*Valse folle*». Este un vals care pe vremea aceea făcea mare vâlvă la Paris.

«Oui, le seul bonheur de notre vie
C'est de jetter aux quatre vents de la folie
Les rêves d'amour qui tour à tour,
Dans notre coeur, ouvrent le jour
Parmi les flots de poesie...»

Câteşi trei, îl ascultă emoţionaţi par'că şi grăbiţi să facă şi ei ceva în vieaţă. Rusul a înjumătăţit o sticlă de piperment, brazilianul, o havană, iar femeia, un creion de buze.

Eu îi privesc prin oglindă şi privindu-i pe ei, mă privesc şi pe mine care deocamdată nu fac nimic. Mă gândesc însă, la banii pe cari îi poate cheltui în vieaţă un Mare Duce rus, şi la banii pe cari îi poate câştigà un brazilian cu plantaţiile lui de cafea. Pe mine mă lăsasem de o parte. Uitasem aproape că eram hotărît să-mi prepar examenul cu începere chiar de a doua zi. Din rafturile conştiinţei însă, nu scoţi deobiceiu decât consideraţiunile care te interesează în primul rând. Ori, prezenţa acestor doi bogătaşi alături de mine, îmi violentà până şi cele mai curate gânduri şi intenţii.

La un moment dat, Marele Duce se scoală şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pleacă. Femeia rămâne singură la masă. Brazilianul profită de ocazie şi începe să-şi arunce ochii şi rotogoalele fumului de havană spre masa vecină. Are în degete nişte inele cari te orbesc. Nu ştiu dacă toate pietrele sunt veritabile. Sunt mari însă, cât peceţile domneşti de altădată. Şi hrisovul brazilianului trebuie să fie foarte vechi şi scump, fiindcă are pe el vreo şeapte peceţii diferite.

Cu cât brazilianul se uită mai insistent la femeie, cu atât mai mult mă uit şi eu la el. Sunt curios să văd care pe care o să ne cucerim mai curând. El pe ea, sau eu pe el?.. Sunt hotărît chiar să intru cu el în vorbă. La urma urmelor, de ce nu s'ar fi putut înţelege la Paris, un român cu un brazilian?.. Aştept numai momentul.

Un chelner însă, se apropie de mine şi-mi şopteşte discret la ureche:

— Princesa Romanowska, vă roagă să poftiţi la masa Alteţei sale.

Eu par'că n'aud bine ce mi se spune. Intorc capul şi-i zâmbesc. El însă repetă invitaţia foarte serios. Nu înţeleg pentru ce chelnerul ăsta îşi permite luxul să fie obraznic cu mine. Mă încrunt la el şi-i răspund scurt:

— «*A d'autre, mon vieux*»...

In clipa aceea însă, femeia lângă care stătuse până atunci Marele Duce, îmi face semn cu mâna, arătându-mi locul liber de pe canapea.

De data asta, directivele ochilor noştri se schimbă în sensuri diametral opuse. Eu mă uit la femeie şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brazilianul se uită la mine. Amândoi însă, ne privim nedumeriţi, fiindcă nici eu, nici el nu pricepem nimic. Eu nu ştiu cine este femeia asta şi brazilianul nu ştie cine poate fi necunoscutul pe care princesa Romanowska îl invită la masa ei.

A treia mare surpriză de când am plecat din ţară! Femeia îmi face semne disperate şi-mi vorbeşte în limba românească:

— Ce te uiţi aşa la mine? Nu mă mai cunoşti?..

Lizica!.. Princesa Romanowska, era sora lui Cotan.

Mă scol dela masă, ca un convalescent din pat. Par'că aşi fi fost bolnav şi nu-mi venea să cred că m'am însănătoşit. Până la masa ei merg împleticindu-mă. In gură mestec zadarnic primul cuvânt pe care trebuie să i-l adresez.

Lizica!.. Lizica!.. Cum s'a schimbat!.. Cum a crescut!.. Când am văzut-o pentru ultima oară la Piteşti, era ca şi mine — o copilă aproape... Şi acum... Ce femeie frumoasă!.. Cea mai frumoasă femeie pe care o vedeam în viaţa mea...

Lizica râde de emoţia mea. Imi ia mâna, în mâna ei şi mă mângâie ca pe un frate, deşi până atunci mâinile noastre nu se atinseseră încă, niciodată. E fericită că mă vede şi mă întreabă ce mai ştiu de pe acasă. Nu bănuia că nici eu nu ştiam nimic. Dar chiar dacă aşi fi ştiut, ce i-aşi fi putut spune?.. Intâlnirea asta neaşteptată mă amuţise. Par'că nu mai eram eu. Nu mai eram om... Eram ceva inert şi minuscul ca o batistă uitată de o femeie pe ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1930/1932

napea. Şi'n canapeaua pe care stam lângă ea, simţeam cum mă scufund ca Muntele Saint Michel în mare...

Prin aceleaşi emoţii ca mine, trecea probabil şi brazilianul dela masa de alături. Faptul că vorbeam o limbă pe care el n'o pricepea, îl exaspera aşà de mult, că la un moment dat, chemă pe girant şi-i reclamă că prea e multă gălăgie în local.

Lizica îmi dă adresa ei ca să vin s'o văd a doua zi. In noaptea aceea, nu puteam sta mai mult de vorbă, fiindcă aşteptà pe Marele Duce Alexis, care trebuià să se întoarcă. Emoţionat de ce-ar fi putut să mai urmeze a doua zi, încercai să mă scuz că nu pot veni. Mă hotărîsem doar, să încep şi eu odată să-mi prepar examenul. Lizica însă îşi bate joc de mine:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fugi d'acolo!.. Par'că ţie de examen îţi arde? Nu te ştiu eu?.. Fii băiat deştept. Ai mai rămas tu şi la Piteşti, corijent la limba română, şi n'ai murit... slavă Domnului!..

* * *

De azi noapte par'că sunt nebun. N'am putut adormì decât spre ziuă. Lizica mi se aprinsese ca un bec electric în creier, drept între ochi. Întunericul din odaie nu erà suficient. Închideam ochii să fac şi mai mult întuneric în jurul meu şi în mine. De geaba... Lizica erà tot acolo. Nu plecà şi pace... Aşà trebuie s'o fi purtat-o în el până în clipa când şi-a dat duhul şi bietul Mihăiţă. Şi eu care credeam că Mihăiţă a fost un dobitoc!..

Doamne, Doamne!.. Pune straje gurei mele şi stavilă la timp, credinţelor greşite...

Nu cumva iubesc şi eu pe Lizica?..

M'a deşteptat factorul poştal care-mi aduceà un mandat dela mama. Când număram banii, nu ştiu de ce m'am oprit deodată, m'am uitat drept în ochii lui şi l-am întrebat:

— Dumneata cunoşti pe Lizica?.. Pe princesa Romanowska?

Factorul credeà probabil că nu mă trezisem încă din beţia făcută în noaptea aceea. A zâmbit uşor şi nu mi-a răspuns.

Eu însă nu m'am lăsat intimidat de indiferenţa lui şi l-am apostrofat din nou:

— Păcat de d-ta... Degeaba mai trăeşti... As-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cultă-mă pe mine domnule... Nu există în tot Parisul o a doua femeie la fel cu Lizica... Şi Lizica e românca... E din acelaş oraş cu mine...

* * *

După amiază m'am dus la ea acasă.

Lizica stă pe Avenue Henri Martin, într'un hotel particular. Are portar, intendent, valeţi şi tot felul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de bone şi servitoare mai mărunte, cu cari dacă nu eşti obişnuit, le poţi luà, nu importă pe cari din ele, drept stăpâna casei.

Hotelul are două etaje, cu încăperi felurite, pline de mobile de stil, vitrine şi tot felul de bibeloruri de preţ, covoare persane, tablouri de Manet şi Berthe Morisot, litografii de Toulouse Lautrec şi bucăţi de marmoră de Rodin, un ogar alb, două pisici de Angora, iar într'un colţ mai întunecat pe o etajeră japoneză, fotografiile familiei: prefectul, nevastă-sa Oiţa şi Cotan...

Mihăiţă însă nu e nicăiri. Şi eu tocmai de Mihăiţă mi-am găsit să-i vorbesc...

Când aude că s'a sinucis, Lizica rămâne surprinsă. Când îi spun însă că s'a sinucis pentru ea, Lizica începe să râdă.

— Săracul!.. Ce caraghioşi sunt copiii ăştia de prin provincie... Ţin cu tot dinadinsul să ne îndatoreze fără să avem nevoie de serviciile lor... Dar bine, nu găsise pe Scoroboaia, nici o fată de nasul lui?.. Păcat de el...

Şi atâta tot... Simt că din clipa aceea, Mihăiţă este mort pentru totdeauna şi pentru mine la fel ca pentru toată lumea.

Eu cel puţin, n'am să mai vorbesc niciodată de el.

Vreau să întreb de sănătatea lui bărbatu-său dar nu ştiu cum s'aduc vorba. Fotografia actualului prefect lipseà din colecţia familiei. Noroc însă că Lizica, începe să-mi vorbească singură şi despre ea şi despre toţi ceilalţi ai ei. In lipsa unui preot or-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

todox, Lizica mă luase pe mine drept duhovnic. Spovedania ei însă era par'că transcrisă după a mea. Numai că eu n'o scrisesem încă şi nici n'o spusesem nimănui până atunci.

— Ce bine ai făcut c'ai venit la Paris... Brava ţie... Nu-e aşă că-ţi place?.. Zici c'ai venit să faci dreptul?.. De!.. Ştiu şi eu?.. Nu cred să-l poţi sfârşi... Aici oamenii vin să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se strâmbe, nu să se îndrepte... Uită-te la mine... Vezi ce strâmbă sunt?.. Nu, nu... Nu râde, că-ţi vorbesc serios... Aşa eram eu la Piteşti?.. Spune. Par'că eram un chibrit la fel cu toate celelalte din cutie. Erà să mă aprindă cineva şi pe mine odată, şi gata... Aici însă, vezi cum m'am schimbat?.. Vezi câte spirale are firul dinăuntrul becului electric?.. Aşà sunt şi eu... Cu cât spiralele sunt mai numeroase, cu atât lumina e mai puternică... Ce?.. Voi credeaţi că măritişul meu e serios?.. De unde?.. M'am măritat să scap de ei... Bine c'am scăpat... Dacă nu mă măritam, se scăpau ei de mine, că eu mă omoram... Nu mai puteam trăi acolo. In oraş ori la cimitirul Şerban Vodă, erà acelaş lucru. Aici însă, simt că trăesc... Cât voiu trăi, nu ştiu... Mai ales că doctorii mi-au spus că am un plămân atins. Dar ce-are afface?.. Omul are doi plămâni... Şi după ce n'o mai fi bun, nici celalt, o să se întâmple ce trebuie... Sfârşitul n'are nici o importanţă... Vorba e, ce faci cu plămânii ăştia cât trăeşti?.. Ce respiri cu ei?.. Ţie nu-ţi pare că aici se respiră altfel ca la Piteşti? Alt aer... Altă vieaţă... Altă otravă. Tu iei cocainà?.. Nu?.. Cum se poate?.. In tot Parisul n'ai cunoscut până acum nici o femeie fină? Ia spune... Noaptea când sunteţi împreună în pat... când vă sărutaţi... când sunteţi în fine gata... cum să zic... Nu ţi-a trecut nimeni cu degetul, aşà, uşor, pe sub nas... un praf alb... o pudră fină?.. Vai!.. Ce român inadaptabil!.. Cum o să poţi tu învăţà dreptul la Paris?.. Te pomeneşti că nici înţepături

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1902/1903

cu morfină nu-ţi faci?.. Ei, vezi?.. Eram sigură... Fugi deaici că-mi pare rău că te-am mai întâlnit... Zău aşă!..

Şi Lizica este aşă de supărată pe mine, că de necaz îşi sfâşie bluza, lăsând să i se vadă tot pieptul gol...

Eu nu-i mai răspund decât cu capul, când la dreapta, când la stânga, când înainte, când înapoi... Par'că aş fi un vârf de plop pe care-l bat toate vânturile de pe lume... Spovedania Lizichei, mă cufundă tot mai mult în inconştienţă.

— Şi mai ai pretenţia că eşti bărbat!.. Nu?.. Brava!.. Aşă cum eră cât p'acî să fie şi bărbatu-meu, dacă n'aş fi reuşit la timp să-l fac să-şi deă seama de ridicol... Ai văzut pe Marele Duce Alexis?.. Are aproape 50 de ani... Şi totuş nu se teme de cocaină... E cât se poate de sănătos... Călătoreşte tot timpul şi nu simte oboseala decât atunci când îi place lui să se oprească undeva... Bărbatu-meu însă, vreă să stau cu el la Piteşti... la ţară... la moşie... Ba nu, zău... Tu' ne-ai fi văzut pe noi împreună?.. Bine ne-ar mai fi stat!.. Ar fi avut lumea din Piteşti pe seama cui să se distreze... El un ciob de oală spartă şi cu un păhărel de cristal... Marele Duce Alexis, cel puţin, nu mi-e bărbat... Mi-e numai amant... A, ha!.. ştiu la ce te gândeşti... la gura lumei... la opinia publică... Nu-mi pasă... Toate femeile au câte un amant!.. E drept că nu toate, pot aveă câte un mare duce, dar dacă aşă mi-a fost norocul?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atât mai bine pentru mine... Nu?.. Tu dacă ai fi fost femeie, nu ţi-ar fi plăcut să fii amanta unui Mare Duce?.. Erà oare mai bine să fiu nevasta cui ştii şi tu?.. Spune tu, ce aş fi putut face eu cu el la Paris?.. Ce am şi făcut, dealtfel... L-am trimis acasă, să îngrijească de moşie... De moşiile Marelui Duce, îngrijesc alţii... Marele Duce nu îngrijeşte decât de mine... Tu ai fi capabil să faci ca el?.. Nu... Ei!.. Vezi ce inseamnă să fii bărbat?.. Bărbat adevărat însă, nu ca el, numai cu «fost prefect» pe cartea de vizită...

Şi Lizica, ar fi continuat să-mi vorbească la fel şi încă multă vreme, dacă un servitor n'ar fi anunţat sosirea Marelui Duce.

Marele Duce!..

Cuvintele astea, par'că sunt doi nori încărcaţi cu electricitate diferită. Fac explozie chiar în urechile mele. Ecoul exploziei însă, îmi pătrunde până în adâncul sufletului. De când sunt la Paris, sondez numai adâncimi incomensurabile. Una din ele, sunt eu însu-mi. In golul acesta însă, nu privesc niciodată, până în fund. Prea e adânc şi prea e intuneric... Mi-e teamă de ce aş putea vedea dincolo, de ce vede toată lumea.

Lizica bunăoară, dacă şi-ar fi aruncat ochii la mine în momentul acela, m'ar fi văzut aşà cum poate am să rămân toată vieaţa. Şi Lizica n'ar fi fost deloc încântată de efectul îndrumărilor ce-mi dăduse până atunci. E drept că din ce-mi spusese ca, nu prea înţelesesem mare lucru. Nu ştiam încă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

ce înseamnă un bărbat adevărat. Bărbatul din faţa ei însă, era mai copil ca niciodată. Era galben şi tremurà de teamă ca helicea de alamă a unui ventilator electric. Sosirea neaşteptată a marelui Duce, mă dăduse înapoi cu trei ani şi jumătate. Sărbătoream fără să vreau, aniversarea primei mele mari nenorociri în vieaţă. Noroc însă că Marele Duce nu era profesor de limba română, şi Lizica nu semănà deloc cu Kety...

Şi totuş, emoţia nu mi-a trecut, decât după ce am fost prezentat Marelui Duce.

In sfârşit!.. Strâng şi eu mâna unui boier de viţă veche... Dela anul 1613 familia Romanovilor domneà fără întrerupere în Rusia. My Baby deşi de viţă poate tot aşà de veche, nu-mi vorbise niciodată de strămoşii ei. Aceeaşi discreţie, observ că păstrează şi Marele Duce. Dar Marele Duce, e altceva. Vlăstarul Romanovilor nu vorbeşte, fiindcă n'are nevoie. Strămoşii lui vorbesc mai elocvent decât ar puteà vorbì el... Pentru mine însă, nu vorbeşte nimeni... Limba nucului din via noastră dela Slatina, n'o cunoaşte nimeni aici. Şi nucul acesta, e singurul meu strămoş, cu care m'aş puteà lăudà...

Marele Duce a fost la cursele de trap dela Vincennes unde unul din caii săi, a câştigat «Grand Prix d'Automne». Proprietarul însă, şi-a păstrat numai satisfacţia câştigului. Premiul, transformat într'un inel de smarald, l-a oferit Lizichei chiar în faţa mea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Abia acum încep să înţeleg şi eu ce înseamnă a fi bărbat adevărat.

La despărţire, Lizica îmi şopteşte discret la ureche:

— Ascultă... Dacă ai cumva nevoie de bani, nu te jenà... Spune-mi drept... Tu trebuie să cheltueşti mult la Paris... Am văzut eu aseară, cum îţi place să trăeşti...

* * *

Ce să fac?.. De o lună de zile mă întreb mereu ce trebuie să fac?.. Nu găsesc însă nici o soluţie care să mă poată mulţumì... De o lună de zile nu mai fac absolut nimic... Asta înseamnă că toată ziua mă gândesc la Lizica... Erà fatal să ajung aici!..

Nu ştiu dacă o iubesc cu adevărat sau dacă nu e decât o simplă dar puternică obsesie. Lizica însă mă stăpâneşte ca un reumatism rebel care mi-a înţepenit tot corpul.

La examen nici nu mă gândesc. Să-l prepare cei cari au timp. Eu n'am decât dureri de cap, ameţeli şi o singură mare preocupare în vieaţă: Dacă i-aş mărturisì dragostea mea, ce are să zică oare Lizica?..

Ciudat lucru. Eu nu pot fi niciodată singur cu Lizica, nici când o am în faţă, nici când o am numai în gând. Spectrul lui Mihăiţă mi-apare blajin şi prietenos, aşà cum l-am cunoscut în vieaţă, se apropie de mine, mă ia de mână şi cu degetul la gură, îmi şopteşte par'că:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

— Nici o vorbă... Lizica nu trebuie să știe nimic... Altminteri o superi... Îi turburi viața... O faci să sufere... Hai mai bine cu mine și pe ea las-o în pace...

Și de câte ori o văd, urmez sfatul lui Mihăiță. Nu-i spun nimic... Lizica nu știe încă nimic... Nu știe c'o iubesc...

Simt însă că situația asta nu poate dură la infinit. E mult mai grozavă ca examenul pe care nu mă pot decide să-l prepar... Parisul începe să mă plictisească... Ce-am căutat eu oare aici?.. Cine mi-a scos pe Lizica în cale, când eu habar n'aveam de ea?..

Ah!.. Ce bine ar fi fost dacă nu mă hotăram să-mi prepar examenul așă de curând!.. Nu m'așî fi dus să-mi petrec ultima noapte «peste apă» și nici pe ea n'așî fi întâlnit-o.

Mă simt așă de nenorocit că mi-ar trebui două fericiri deodată, ca să-mi pot veni iar în fire: să-mi trec examenul și să mă iubească Lizica.

* * *

Veștile deacasă, încep să mă pună pe gânduri. Iată ce-mi scrie mama:

«Dragul mamii,

«Am auzit că la Paris, n'ar fi tocmai așă după cum spui tu, și că de un an și jumătate, nu faci decât să petreci cu femeile care-ți mănâncă banii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi-ţi ruinează sănătatea. Gândeşte-te bine unde ai să ajungi cu felul acesta de vicaţă. Averea ta, nu este aşa de mare ca să poţi face faţă cu ea până ce s'o îndură Dumnezeu să-ţi sfârşeşti studiile. Dacă nici primul examen nu l-ai trecut până acum, mai bine întoarce-te acasă, fiindcă slavă Domnului, se învaţă destul de bine şi la Universitatea noastră dela Bucureşti. Nu te supără că-ţi spun lucrurile astea, dar pe aici prin oraş, nu se prea vorbeşte bine de tine. Şi lucrul ăsta, pe mine mă doare mai mult ca pe tine. Se spune că te-ai fi înhăitat cu Lizica a prefectului, care a fugit dela bărbatu-său şi acum face pe femeia de stradă la Paris. Păcat de ea şi de bieţii părinţi, că i-a făcut de râs în tot oraşul. Nu te potrivi ei, că tu tot copil eşti până ce-o să-ţi iei majoratul. Să ştiu barim că ai fost cuminte atâta timp cât ţi-am purtat eu de grijă. Pe urmă, ce-o vreà Dumnezeu! Eşti liber să faci cu banii tăi ce-ai să vrei. Dar dacă o fi să continui aşà după cum ai început, să ştii dela mine că în doi, trei ani, n'o să mai ai para chioară. Banul este lucru dracului, mai ales acolo la Paris, unde vieaţa este mai scumpă ca la noi. Anunţă-mă şi pe mine când o fi să-ţi treci examenul, ca să nu-mi mai fie ruşine de lumea care mă întreabă de tine, când ies prin oraş. Te sărută cu toată dragostea».

Mama ta.

Extraordinar!.. N'am să pot scăpà niciodată de concursul benevol al celor cari, par'că au jurat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901/CORIGENT LA LIMBA ROMÂNĂ

să-mi poarte de grijă cu orice preț... Și barim, dacă le-așĭ fi cerut acest sacrificiu!.. Dar, de unde? Nu le cer nimic... Nu le cer și totuș domnii dela «centru» vor să știe mai bine ca mine, ce fac eu la Paris... Și când mă gândesc că vecinul meu de pe coridor, nici până azi nu cred să fi aflat cine sunt deși ușile noastre se găsesc față 'n față.

Nu-ți fie 'eamă, mamă... Lizica nu mă costă încă nici un' ban. Ba ceva mai mult... Dac'ai știi tu, ce mi-a propus!.. Dar, nu... Nu încă... Deocamdată, mi-e rușine să-ți spun... Cât privește examenul, fii pe pace... Iți promit solemn că-l voiu trece cu succes, chiar dacă ar fi ca Lizica să nu mă iubească niciodată.

* * *

Mai zilele trecute, am mâncat cu Marele Duce la Paillard.

Rușii au sentimentul de familie foarte desvoltat. Pe mine, bunăoară, mă socotește un fel de rubedenie îndepărtată, numai pentru faptul că sunt din același oraș cu Lizica. Ca să-mi dovedească trăinicia simpatiei sale, mi-a propus să mă angajeze ca secretar, sau mai bine zis, rânduitor al celor două biblioteci răvășite — una a lui și alta a Lizichei.

Nu știu ce fel de bibliotecă o avea Marele Duce. N'am fost niciodată pe la el pe acasă. Lizica însă, știu bine, n'are nici un fel de bibliotecă și nici nu cred să aibă în gând așa ceva. Toate romanele pe care le cumpără, mi le dăruește mie, după ce le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

citeşte. Pe mine însă, lucrul acesta, mă plictiseşte grozav de mult. Lizica citeşte numai autori la modă, pe cari eu nu-i pot suferi. Când îi vorbesc de Lautreamont, de Aloïsius Bertrand, de Villiers de l'Isle Adam, de Marcel Schwob, de Remy de Gourmont sau de André Gide, are aerul că mă compătimeşte ca şi cum aş fi rămas corigent şi la limba franceză... Cu cât o iubesc mai mult, cu atât îmi dau seama că pe Lizica nu trebuie s'o iubească un intelectual. Lizica este o bestie frumoasă în care însă, nu te poţi încrede. Te muşcă chiar când îi dai de mâncare...

Nu ştiu însă, dacă acesta a fost adevăratul motiv, pentru care am refuzat propunerea Marelui Duce. Nu mi-am putut da seama în primul moment. Mi s'a părut însă că gentileţea Marelui Duce este o glumă de prost gust. Dar Marele Duce care este un om bine crescut, deghizase gluma într'o ofertă sentimentală, care ar fi putut surâde chiar şi fostului meu profesor de limba română. Amantul Lizichei, pare că-mi plânge de milă, oridecâteori vrea să fie drăguţ cu mine. Marele Duce, nu uită niciodată că sunt din acelaş oraş cu Lizica...

Lizichei însă, care m'a întrebat tot aşa de mirată ca şi Marele Duce, pentruce am refuzat propunerea. i-am răspuns fără înconjur:

— Fiindcă te iubesc şi nu vreau să trăesc la Paris, din mila amantului tău...

Lizica s'a schimbat la faţă ca ziua de 6 August a fiecărui an. Şi-a ridicat apoi ochii în tavan ca să vadă, dacă nu cumva, din cer, se uită cineva la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

noi, şi a dat din cap desgustată de uniformitatea acestui moment suprem. Tavanul nu se crăpase însă şi catapeteasma lumii, aşteptă probabil o frază mai de efect, ca să se dărâme peste noi.

Mi-am dat seama imediat că declaraţia mea, fusese bombastică şi mai idioată ca un vers din «Micul Dor». Erà prea târziu însă. Lizica începusè să vorbească ea:

— E foarte drăguţ din partea ta să-mi spui că mă iubeşti. Asta înseamnă că ai început să ai şi tu gust... Probabil, de când eşti la Paris... La Piteşti, nu mi-ai dat niciodată să înţeleg că mă placi... Aproape nici nu te uitai la mine... Nu este aşa?.. Spune...

— Nu, nu... Nu este aşa... Te iubesc de mult... de când te cunosc!..

— Nu, nu... Mă iubeşti numai de când ai văzut că mă mai iubesc şi alţii... Pe mine mă iubeşte foarte multă lume... Mă iubeşte şi Rotschild, nu numai Marele Duce... Eu însă, nu iubesc pe nimeni... Pe mine, bărbaţii mă scârbesc... Îi suport însă fiindcă am nevoie de ei. O femeie ca mine, are totdeauna nevoie de un bărbat... Dar, vezi tu?.. Nu orice om, poate fi bărbat adevărat... Pe tine însă am să te iubesc, tocmai fiindcă nu eşti încă bărbat... Am să te iubesc, dar altfel, cu totul altfel... Ce?.. Nu crezi?.. Eşti un prost... Uite, vezi?.. Mutra asta de idiot, mă face să te iubesc chiar mult de tot... foarte mult... aşa cum aşi iubì un frate. Ce?.. Nu-ţi convine?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu continui să dau din cap, ca un mânz nărăvaş. Ea însă, cu o singură vorbă, îmi aruncă par'că un laţ de gât şi mă imobilizează pe loc.

— Cum?.. Tu vrei să fii ceva mai mult?.. Vrei să-mi fii amant? Ce fel de amant?.. Aşa cum este Marele Duce?.. Nu se poate... Adică, nu poţi tu... Mărturiseşte...

Eu oftez în chip afirmativ. Ea continuă să-şi bată joc de mine cu voluptatea unei pisici care ţine un şoarece în ghiare.

— Ei, da... Înţeleg... Vrei să-mi fii «amant de coeur»... Nu? Nici asta nu se poate. Adică, nu vreau eu... N'am încredere în tine... Tu eşti încă un copil... Nu te gândi că suntem amândoi de aceeaş vârstă... Eu sunt mult mai rezonabilă ca tine... Şi eu iubesc numai cu capul, nu cu inima. Haide, haide... Fii cuminte... Du-te şi-ţi ia bibliotecile în primire. Ai să găseşti în ele câteva cărţi cari au să-ţi fie de folos poate...

Apoi, după o pauză, ca şi cum s'ar fi consultat din nou, cu ea însăş:

— Nu uita însă, că şi visele se împlinesc câteodată. Ai răbdare... Cine ştie?... Dacă ţii aşa de mult, poate ai să fii şi tu odată amantul meu... Iată, îţi promit!.. Dar numai o singură dată, în vieaţa ta... De mai multe ori, n'ar fi bine poate... Ai încredere în mine... Eşti mulţumit?.. Bine... Aşteaptă numai... Ştii s'aştepţi?.. Ştii ce trebuie să faci ca să nu mai fii copil?.. Să fii bărbat ca Marele Duce!.. Vino să te pup, lighioană mică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

şi fără nume!.. In ce atlaz de zoologie e fotografia ta?....

Şi cu gestul cel mai firesc din lume, calmă şi fără pic de emoţie, Lizica mă sărută pe gură, ca şi cum o vrabie, ar fi trecut un bob de meiu, din ciocul ei în ciocul puiului din cuib.

* * *

De când sunt bibliotecarul Marelui Duce, sau mai bine zis, al Lizichei — ceeace nu este acelaş lucru — mi-am reluat vieaţa de om în toată firea. Mă scol dimineaţa la ora şapte şi în fiecare noapte, mă culc numai în patul meu. In cafenea nu mai intru decât ziua, iar peste miezul nopţii, nu întârzii decât când mă duc la teatru.

Fiindcă cele două biblioteci, nu-mi dau aproape nimic de lucru, în restul orelor libere, cetesc. Am ajuns chiar, foarte departe. Dreptul este o ştiinţă pe care la nevoie, o poţi învăţă ca pe o poezie. Dacă nu mă înşel, Agatirşii aveau legile scrise în versuri...

Tot ca pe un text de lege, învăţasem şi noi în şcoală poezia: «Umbra lui Mircea la Cozia» Când am voit s'o comentez însă, mi s'a înfundat...

In schimb, principiile de drept, le poţi comentà la infinit. Le poţi întinde şi răsuci, după cum îţi convine. Ştiinţa dreptului are ceva din personalitatea cauciucului... Suportă orice diformare. Cu cât reuşeşti să pari mai absurd, cu atât mai mult impresionezi pe specialişti. Totul depinde de cei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari te judecă. Nu e nevoie ca pentru acelaş caz, să pledezi la fel chiar dacă ai în faţa ta, aceiaşi judecători. Sentinţele variază, nu după speţa procesului, ci după buna dispoziţie a judecătorilor, cari în treacăt fie zis, trebuie să fi studiat şi ei dreptul la fel ca tine. Asta înseamnă că dreptul e o ştiinţă de pură inteligenţă. Inteligenţa singură, îţi permite să jonglezi cu «uite popa, nu e popa» în aşa fel ca la un moment dat, să juri că ai în faţa ta, nu numai un popă anonim, dar chiar un adevărat Patriarh... Deaceea poate, majoritatea studenţilor români, dela Paris, studiază dreptul. Românul, din firea lui este «şmecher». Excelează în aşa zisele «variaţiuni pe o singură coardă» chiar când nu este muzicant. Tema n'are nici o importanţă. Totul constă în dexteritatea cu care prezintă variatele aspecte ale unei melodii de multe ori inexistente chiar. Procesele mari dealtfel, nu le câştigă oamenii de drept, ci numai advocaţii mari...

Ştiu că muzicanţii şi advocaţii au să protesteze. Ii previn însă că n'au dreptate, fiindcă şi unii şi alţii, pot fi în anume momente aceiaşi admirabili maeştri cântăreţi, sau cum se spune aici la Paris «des maîtres chanteurs».

Cred că până la sfârşitul lunii Mai, voiu fi gata. In prima jumătate a lunei Iunie, mama va primi vestea mult aşteptată, iar în oraşul Piteşti, noutatea sosită dela Paris, va puteà fi afişată mai întâiu la «centru» aşà cum cere tradiţia locală şi de acì, răspândită în tot oraşul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968_1832

Ca şi mama, Lizica aşteaptă cu aceeaşi nerăbdare, evenimentul fixat pentru jumătatea lunei Iunie. Eu o ţiu în curent cu toate laturile complexei mele activităţi. Ea însă pare a se interesă mai mult de mine decât de bibliotecă şi universitate. Mi-a mărturisit că idea bibliotecilor, ea i-a sugerat-o Marelui Duce. Amantul său nici nu se gândeă la aşă ceva. N'a cetit în vieaţa lui nici o carte şi nu ştie să scrie decât frazele tipice, impuse de protocol şi legăturile de familie. Pentru restul corespondenţei, Marele Duce, care vorbeşte cinci limbi, are cinci secretari: pentru limba rusă, franceză, engleză, germană şi italiană.

Păcat că Marele Duce nu vorbeşte şi româneşte. M'ar fi luat poate pe mine ca al şeaselea secretar. Numai de n'ar fi aflat că am rămas corigent la limba română... Lizica e în stare să-i fi spus şi lucrul ăsta. I-a spus ea, dealtfel, lucruri şi mai grozave... I-a spus bunăoară, c'o iubesc!.. Marele Duce a surâs. Surâsul este primul şi cel mai imperativ atribut al unui adevărat bărbat, mai ales când este şi Mare Duce...

Fostul meu profesor de limba română, deşi nu erà Mare Duce, când şi-a vârît capul pe fereastră la Kety în odae a surâs şi el... A surâs însă «verde». Un Mare Duce, surâde totdeauna «roşiu».

Ce-a ieşit din surâsul verde, am văzut. Să mă ferească Dumnezeu să mai văd ce-are să iasă şi din surâsul roşu.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sănătatea Lizichei, începe să mă îngrijoreze. Plămânul de care-mi vorbise, nu erà o glumă. Lizica este ofticoasă. Din zi în zi frumuseţea ei devine tot mai stranie. Lizica este mai albă ca moşiile Marelui Duce în timpul ernei.

Şi totuş, Lizica nu vreà să se îngrijească. In loc să se ducă pe coasta Mediteranei, stă tot timpul la Paris. Ziua se agită cu tot felul de nimicuri, iar noaptea colindă din cartier în cartier, după cum pe vremuri la Piteşti, colindam şi noi din casă în casă, dar numai odată pe an: în noaptea de Moş Ajun.

Mi-aduc aminte de noaptea când masa prefectului, încărcată cu tot felul de bunătăţi, ne înfrăţise stomacul pentru o clipă şi ne învrăjbise sufletul pentru o vecinicie. Erà tot o noapte de Moş Ajun.

Par'că mă văd şi azi în mijlocul celor de atunci. Mihăiţă stà între Lizica şi mamă-sa, Rădulescu Florian lângă Oiţa, Ţăpuş Nicolae şi Columbachis Aristotel la dreapta şi la stânga grecoaicei, iar eu între guvernanta care nu vorbeà decât englezeşte şi văduva dela Câmpu-Lung care nu vorbeà deloc. Mă văd apoi pornind cu toţi ceilalţi prin zăpadă până la glesne, sfidând gerul şi mai ales viitorul, căruia nu-i făcusem încă cinstea să-l introducem în preocupările noastre de până atunci.

Astăzi însă, afară de Mihăiţă care ştiu unde se află, de ceilalţi nu mai ştiu absolut nimic. De câtva timp însă, am început să mă număr şi eu printre «ceilalţi». Nu mai ştiu aproape nimic, nici de mine. Mi-am pierdut par'că urma. De câte ori mă caut,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmi pare că nu mă găsesc niciodată, acolo unde mă aflu. Când stau alături de Lizica mai ales, nimeni par'că n'ar fi alături de ea. Câteodată, mă simt aşă de absent că-mi vine să plâng. Sunt par'că mai absent chiar, decât Mihăiţă, cel mai absent dintre noi toţi, în clipa de faţă... Nu ştiu dece, dar de câte ori mă gândesc la el, mă trezesc gândindu-mă la mine însu-mi. Chipul lui începe să se confunde cu al meu. Şi doar Mihăiţă, nu semăna deloc cu mine. Nu semăna însă atunci, când nu eram poate amândoi la fel, când el iubeà numai pe Lizica iar eu mă lăsam să fiu iubit de toată lumea. Dar azi, când pe Lizica o iubesc şi eu la fel cu el, cine-mi spune că n'am început şi eu să seamăn cu Mihăiţă?.. El, e drept, trebuie să fi putrezit de mult... Eu însă, abiă acum încep... Dar azi, mâine, mai curând sau mai târziu amândoi o să fim la fel... Morţii seamănă între ei ca nişte fraţi gemeni. In pământ, toţi suntem copiii aceluiaşi tată...

Când îi vorbesc de moarte, Lizica îşi bate joc de mine. Lizichei nu-i este frică de moarte. Vrea să moară ca o floare în paharul de cristal în care a lăsat-o stăpâna casei, care a plecat într'un voiaj mai lung...

Pe mine însă, cinismul Lizichei, mă revoltă. Lizica nu poate fi sinceră. N'are nici un motiv să-şi grăbească singură moartea. Nu poate fi nici obosită, nici desgustată de vieaţă. N'are nici măcar grija unui examen la facultate, ca mine. E tânără şi frumoasă şi are tot ce-i trebuie ca să trăiască

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fericită. Toată lumea o cunoaşte şi o iubeşte. Femeile ca şi bărbaţii o întâmpină la fel cu aceleaşi exclamaţii de admiraţie. Intregul Paris o soarbe cu ochii şi adoarme cu ea în gând, ca cu amintirea unei zile de sărbătoare. In localurile de noapte în cari se află că vine Lizica, toate mesele sunt rezervate de cu ziua. Pentru un scaun suplimentar la un colţ de masă, se plăteşte ca pentru un hectar de pământ arabil. Şi în Franţa, pământul este cu mult mai scump ca în România...

Lizica mi-a mărturisit că vrea să fie îngropată în pământ francez. Pământul Franţei, adăposteşte atâţia morţi iluştri, că amintirea lor, îl face să rodească par'că mai mult ca ploaia şi soarele. In Franţa când eşti cu adevărat cineva, nu mori aproape niciodată. Şi Lizica este obsedată de numele câtorva femei din veacurile trecute, care deşi au murit de mult, continuă par'că să trăiască şi azi.

* * *

Credeam că singurul mare eveniment al anului, va fi examenul meu, care la Piteşti mai ales, trebuie să fi produs oarecare senzaţie. M'am înşelat însă. In extremul orient, s'a petrecut un eveniment cu mult mai senzaţional: războiul ruso-japonez.

Lizica oscilează între două emoţii deopotrivă de puternice. Una e plecarea mea; alta, plecarea Marelui Duce. Eu trebuie să plec pentru îndeplinirea unor anume formalităţi, cari reclamă prezenţa mea neapărată în ţară. Trebuie să-mi iau majoratul şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901_1032

să-mi prelungesc amânarea serviciului militar. Marele Duce însă, a plecat în Rusia de aproape o lună. Acum trebuie să se găsească în drum spre Manciuria,

De întors, probabil că o să ne întoarcem amândoi, afară numai dacă, bineînţeles, unul din noi, nu va da ortul popei. De data asta însă, nu ştiu care din noi, va luà înaintea celuilalt. Imi dau seama că de când iubesc pe Lizica, eu şi Marele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Duce nu suntem decât doi cai de curse, cari galopează pe ultima sută de metri, ce-i mai despart de potou. Potoul nostru, este Lizica. Până azi, toate cursele au fost câştigate de Marele Duce. Nici nu se putea altfel,.. Marele Duce este cal de rassă. Strămoşii lui, numără câte un împărat de fiecare generaţie. Eu însă, nu sunt decât un biet «outsider» care aştept un handicap convenabil în care să mă pot afirma. Dacă scap şi ocazia asta, din cal de curse, devin cal de sacă...

Marele Duce, nu cred să se poată întoarce înainte de sfârşitul războiului. Eu însă mă pot întoarce oricând înaintea lui. Dacă aşi fi fost major, n'aşi fi plecat pentru nimic în lume din Paris. Dar mama nu mai vrea să-mi trimeată nici un ban. Şi eu tocmai acum, am mai mult ca oricând nevoie de bani. La Lizica nu mă pot împrumuta fiindcă în momentul de faţă nu mai are nici ea. In câteva zile, Lizica a dat gata, toţi banii pe cari îi lăsase Marele Duce. Cât despre banii din ţară, să nu mai vorbim. Lizica nu primeşte deacasă decât o sută de franci mai mult ca mine. Amândoi dar, suntem cum se zice «dans la plus noire purec». Lizica mai ales, suferă îngrozitor. Pentru ea, banii sunt ca boabele de orez din pilaf... Nu ştie niciodată câte boabe mănâncă. Aşà mănâncă Lizica... mult... enorm de mult... poate fiindcă i-au recomandat doctorii să se supra-alimenteze. Lizica însă, depăşeşte până chiar şi prescripţiile medicale. Mănâncă tot ce vede cu ochii. Mie bunăoară, până azi, mi-a mâncat cea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

sornicul de aur care-l aveam dela tata, inelul cu briliant pe care mi-l dăduse mama mare, când am plecat la Paris, două rânduri de haine, un pardesiu şi leafa mea de bibliotecar pe care Marele Duce la plecare, mi-o avansase pe trei luni de zile...

Trebuie să plec dar... Trebuiă să plec deacum câteva zile chiar... M'a oprit însă Lizica. A avut nevoie de mine, sau mai bine zis, de rolul pe care trebuiă să-l joc fără voie. Nu puteam s'o refuz. Dealtfel Lizica are perfectă dreptate. O soluţie mai nimerită, nu puteam găsi, nici eu, nici ea. Până ce-am să mă întorc cu bani din ţară, Lizica a închiriat unui ataşat dela legaţia portugheză, două din odăile sale dela partere. Contractul însă, l-am semnat eu, ca şi cum aş fi subînchiriat cu învoirea proprietăresii, odăile pe cari până atunci le locuisem eu. De când nu mai are parale, Lizica a început să aibă scrupule.

Situaţia asta însă, nu va durà multă vreme. Marele Duce nu o poate lăsà «sur la paille» Oricât de mare ar fi în Rusia, criza financiară provocată de răsboi, un Mare Duce poate găsi totdeauna banii necesari pentru a-şi întreţine amanta. Şi afară de asta, Ruşii au credit nelimitat la Paris. O simplă telegramă, e de ajuns. Semnătura Marelui Duce, este ca toiagul lui Moise: face să ţâşnească apă din piatră seacă...

Eu însă mă rog la Dumnezeu ca Marele Duce să întârzie cât mai mult cu trimiterea banilor. Surpriza asta vreau să i-o fac eu, când am să mă în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

torc din ţară, major şi om bogat... Când voiu luà locul Marelui Duce, poate rusul să se întoarcă victorios dela răsboi. Adevăratul victorios am să fiu eu... Abià atunci, Lizica o să înţeleagă, care din doi, o iubeşte cu adevărat... Ştiu bine că averea mea nu se potriveşte nici pe departe chiar, cu averea Marelui Duce. Lizica însă care este femeie inteligentă, va aprecià sacrificiul fiecăruia din noi, nu după importanţa sumelor emise, ci după putinţa Băncilor emitente...

Mi-e teamă însă că Lizica, cum este ea «mână spartă» n'are să poată rezistà nici până la întoarcerea mea din ţară. In cazul acesta, voiu fi nevoit să-i fac surpriza prin poştă, nu prin viu grai. Prima recoltă a ogorului meu părintesc, va fi un cek al Băncii Naţionale Româneşti către Banque de Paris et Pays Bas...

Numai de nu mi-ar luà înainte Marele Duce.

* * *

La noapte, plec spre ţară.

Plec însă, cu sufletul îndoliat ca poarta unei case în care a murit cineva. Niciodată n'am plecat aşà de trist, fiindcă niciodată, n'am plecat forţat de altceva decât de imboldul propriului meu suflet. Eu n'am călătorit niciodată decât cu sufletul meu împreună. De data asta însă, plec numai eu singur. Sufletul meu, rămâne la Paris. Rămâne să rătăcească pe Champs Elisées, la fel poate ca şi sufletul lui Mihăiţă care acum trei ani, rătăceà prin alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968

câmpii Elisée, în timp ce trupul lui aproape gol, se clătină spânzurat de copacul dela Trivalea...

Lizica a primit dela Marele Duce, nu banii pe care-i aşteptă, ci o scrisoare — o scrisoare lungă pe patru feţe, un fel de spovedanie târzie, dar categorică din toate punctele de vedere...

Dacă pe câmpul de luptă din Manciuria, Marele Duce ar întrebuinţă faţă de japonezi, aceeaşi strategie ca şi faţă de noi, geniul rassei slave, n'ar mai fi pus niciodată în discuţie.

Abia acum înţeleg eu, pentru ce Marele Duce a surâs, când Lizica i-a destăinuit că o iubesc. Toţi oamenii surâd pentru câte ceva în vieaţă. Un surâs însă, nu seamănă niciodată cu altul. Şi Marele Duce, nu puteă surâde decât aşă cum a surâs: roşiu!.. Coloarea roşie, înseamnă «pericol»... Un surâs se poate tălmăci mai uşor ca un vis. Un surâs roşiu bunăoară, nu poate fi decât preludiul unei sentinţe în ultimă instanţă. Erarhia surâsurilor, urmează ordinea colorilor din spectrul solar: roşiu, portocaliu, galben, verde... etc.

Uşurinţa Lizichei, ar fi putut să mă coste vieaţa. N'are să mă coste însă, decât o parte din avere, dacă nu chiar toată...

Marele Duce, a anunţat-o că nu-i mai poate trimite nici un ban. In schimb, îi trimite consimţimântul să fie înlocuit cu mine şi pravoslavnica lui binecuvântare, pentru tot ce are de gând să mai facă de azi înainte. Existenţa ei nu-l mai interesează. Par'că n'ar fi iubit în vieaţa lui niciodată, o fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meie... Marele Duce nu mai are decât sentimente patriotice... Pentru un moment, îl preocupă numai problematica victorie a armatelor ruseşti şi prestigiul imperiului ţarist în extremul-orient...

De când a primit scrisoarea Marelui Duce, Lizica tuşeşte într'una. Dealtfel, de câtva timp, la Paris, toată lumea tuşeşte par'că la fel. Pe măsură ce ziarele anunţă noui victorii japoneze, gripa franco-rusă, face tot mai multe ravagii.

Din cauza aceasta, Lizica n'a putut să mă însoţească la gară. A rămas acasă, să se doftoricească. In schimb, despărţirea noastră a fost foarte emoţionantă. M'a sărutat cu căldura celor 38 grade de temperatură personală şi mi-a spus:

— Vezi să nu uiţi!.. Trimite-mi ceva bani, imediat ce ajungi acasă...

Şi atâta tot...

Până la plecarea trenului, mai sunt 30 de minute...

Până să-mi iau majoratul, mai sunt 30 de zile...

Până să pot surâde şi eu ca Marele Duce, mai sunt 30 de ani...

* * *

Acasă mă aşteaptă mama, o telegramă dela Lizica, sosită cu o zi înaintea mea şi o nesfârşită serie de surprize neplăcute.

Pe mama o găsesc aproape neschimbată. Afară de cei câţiva peri albi, crescuţi pe la tâmple, mama a rămas aceeaşi femeie blândă, cu judecata întreagă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901

şi care mă iubeşte la fel ca întotdeauna, deşi continuă să se îndoiască încă de strălucirea viitorului meu. Telegrama Lizichei a neliniştit-o mai mult decât, dac'ar fi aflat bunăoară, că mi s'a întâmplat vreun accident pe drum.

Lizica mă roagă stăruitor să n'o uit şi să-i trimit, cât mai curând, măcar cinci mii de lei, deoarece, a doua zi chiar, după plecarea mea, doctorii au sfătuit-o să intre într'un sanatoriu.

Mama încearcă să mă convingă de un lucru de care dealtfel nici nu vreau să aud. Mă sfătueşte să nu-i trimit nici un ban, fiindcă bărbatu-său şi părinţii sunt mai bogaţi decât mine şi mai în măsură să-i poarte de grijă. Mama, însă, nu ştie încă ceeace deocamdată nu ştiu decât eu. De trei luni de zile Lizica rupsese orice relaţii cu cei deacasă. Familia dealtfel, nu-i purtase niciodată de grijă. In lipsa Marelui Duce deci, singurul om căruia se putea adresă fără să roşească, eram eu. E drept că pe Lizica o cunoşteă întreg Parisul. Nimeni însă nu avusese până atunci curiozitatea să se întrebe cine este această faimoasă Princesă Romanowska, al cărei amant oficial fusesc un Mare Duce, iar «amant de coeur» un student român.

Nu ştiu dar, pe cine trebuie să supăr mai de grabă, pe mama sau pe Lizica. Mama nu vrea să-mi dea nici un ban mai mult decât strictul necesar buzunarului, iar Lizica, eram sigur că n'are să vrea niciodată să înţeleagă imposibilitatea de a-i trimite bani, mai inainte de a intrà în posesia averii mele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

personale. Ori, lucrul acesta, nu era posibil decât peste trei, patru săptămâni.

Nu-mi rămâne deci, decât să mă împrumut în oraş. Dar de unde? Dela bancheri? Imposibil... Ar însemna să mâhnesc pe mama, care ar fi aflat imediat. Dela prieteni? Dar care din prietenii mei mi-ar fi putut împrumuta suma de care avea nevoie Lizica?.. Nici unul!

Poate singur Cotan. Dar Cotan este la Bucureşti. Şi tot la Bucureşti se află şi Steluţa cu bărbatu-său, care a fost mutat profesor de gimnastică la gimnaziul Şincai, înfiinţat de curând.

Cotan mă uimeşte cu perseverenţa lui sentimentală. Mărturisesc că nu l-aşi fi crezut niciodată capabil de o dragoste aşa de lungă. De Steluţa însă, mi-e teamă să vorbesc. Sunt sigur că vară-mea îl înşeală cu primul venit. Steluţa îmi seamănă mie — mie cel de altădată! Se lasă să fie iubită de toată lumea...

* * *

Bani, bani, bani!..

Imi trebuie bani!.. Imi trebuie imediat şi cât mai mulţi... Imi trebuie cu orice preţ, fie chiar cu preţul renunţării benevole la o parte din propria mea avere. Motivul l-am găsit... Este admirabil: o datorie de onoare... Banii însă, nu-i pot găsi nicăiri...

Ţăpuş Nicolae, când a avut nevoie de bani, a găsit imediat. A spart tejgheaua lui tată-său. Eu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

însă, nu pot face nici măcar atâta lucru. Tejgheaua lui tată-meu, se află la loc sigur — la Casa de Depuneri și Consemnațiuni din București. Tot ce pot face, este să-mi sparg capul... Mi-e teamă însă că nu voiu găsi nici acolo, ce-mi trebuie...

In Pitești frământările mele nu produc nici un ecou. In orașul în care Mihăiță s'a sinucis din dragoste, iar eu am rămas corigent la limba română, nu există nici un om în stare să-mi descifreze viitorul și să-mi sconteze gloria zilei de mâine...

De când m'am întors în țară, trăesc par'că ultimele zile ale unui condamnat la moarte. Oamenii s'au pronunțat... M'au părăsit... M'au condamnat... Singura mea speranță este Dumnezeu. El mi-a purtat de grijă totdeauna. El n'a părăsit niciodată pe cei loviți de soartă pe nedrept... Unui condamnat la moarte, i se îndeplinește totdeauna ultima dorință. Ori, ultima mea dorință, este să-i pot trimite Lizicăi, cât mai curând, banii de cari are nevoie să-și caute de sănătate în sanatoriu.

Ei bine, banii aceștia, banii pe cari trebuia să-i trimit femeii ce iubeam, aveă să mi-i dea tot o femeie...

Cum i-am luat?.. Nu mai știu... Probabil cu ochii închiși, ca să nu văd ce iau. Dar i-am luat, totuș... Trebuiă!.. Pe femeia care mi i-a dat, însă, am văzut-o. Erà aceiași.... Erà femeia care-mi păstrase amintirea neștirbită... femeia care mă iubeà încă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Kety, Kety!.. Ce apariţie nebănuită!.. Ce apariţie aproape supranaturală!..

Sunt mai emoţionat decât Jeana d'Arc, când a auzit pe Sfânta Caterina vorbindu-i de crăngile zarzărului înflorit...

Binecuvântat fie ministrul de răsboi, care i-a înaintat bărbatul la gradul de maior, dar l-a lăsat tot în garnizoană la Piteşti. Graţie lui, regăsesc pe Kety... Graţie ei, voiu putea regăsi pe Lizica sănătoasă. ./.

* * *

Kety e aceeaşi — o floare presată în filele unui album de poezii. De când iubesc pe Lizica însă, nu mă mai interesează nici florile, nici poeziile. Deobicei florile şi poeziile sunt vestmintele de gală ale minciunii. Mă doare în suflet că a trebuit să mint pe Kety şi de data asta... Dumnezeu, însă, are să mă ierte, fiindcă Dumnezeu singur mi-a scos-o în cale. El ştie mai bine decât oricine că pe Kety n'am să mi-o pot smulge niciodată din suflet. Kety este o floare unică. Ea este amintirea singurei mele poezii trăite cu adevărat. Kety este isvorul de apă vie din care beau slăbănogii ca să se întremeze. Numai că până azi, eu nu-i cunoscusem încă darul acesta miraculos. Mă adăpasem din ea, ca un viţel oarecare din jghiabul rustic al unei fântâni vulgare. De data asta, însă, o singură sorbitură mi-a fost deajuns. Kety a făcut din mine un alt om. In primele zile după sosirea mea în ţară, eram mai rău decât slăbănogul din Evanghelie. Imi plângeam sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1927

gur de milă. Astăzi, însă, par'că sunt Josua care oprește soarele pe loc!..

In jurul meu toată lumea se oprește să mă privească, să mă admire, să-mi vorbească, să mă descoasă... Un om venit din planeta Marte, n'ar fi stârnit la Pitești mai multă curiozitate decât mine. Și doar eu nu vin decât dela Paris. Și ceeace este mai trist, vin cu mâna aproape goală. Pentru un singur examen de drept și o palidă aureolă de Don-Juan, nu este nevoe ca cineva să se deplaseze peste nouă mări și nouă țări...

Sunt sigur că în timpul acesta, cei mai mulți dintre colegii mei, deși nu părăsiseră încă țara, trecuseră totuș mai multe examene și cunoscuseră mai multe femei decât mine. Faptul însă, că veneam de peste frontieră, făcea să fiu privit cu emoția naivă cu care sedentarii micilor localități din țară, salută apariția păsărilor călătoare.

Pe vremea aceea, pentru piteșteni numai berzele și rândunelele treceau frontiera. Lor nu le era dat să meargă decât cel mult până la București. Capitala țării era singurul titlu de glorie al celor care-și puteau permite eroismul unui voiaj extraordinar. Berzele și rândunelele, însă, îi făceau să-și aducă aminte că pământul se mai întinde și dincolo de ceeace văd ei cu ochii. Pentru prima, dacă nu chiar pentru singura oară în cursul unui an întreg, sosirea lor, îi făceà să mestece în gură și în gând, nume exotice ca: Bosfor, Dardanele, Mediterana, Egipt... Dar atât și nimic mai mult. Hotentoții nu pot nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mără decât primele zece cifre. Pentru rest, nu-i mai ajută creerul... Dintre toţi concetăţenii mei, singur profesorul de geografie ştia poate, ce alte nume mai poartă încă pământul de dincolo de Egipt...

Tot un fel de pasăre călătoare eram pentru ei şi eu. Ca şi ele, plecasem şi eu odată cu începutul unei toamne. Plecasem însă, nu spre sud, ci spre apus, pe drumul soarelui... Şi nu mă întorsesem ca ele primăvara, ci aproape în toiul iernii, când la Piteşti, păsările călătoare, nu mai sboară decât în amintirea celor câţiva sentimentali cărunţi.

Ciudată pasăre călătoare!.. Imi dau seama că reapariţia mea la Piteşti, cadrează mai repede cu personalitatea vulgară a păsărilor autohtone. Nu eram nici barză, nici rândunică... Eram un simplu curcan îngâmfat pe care concetăţenii mei îl aşteptau cu nerăbdare ca să-l îngraşe pentru Crăciun.

Cei cari încearcă să se apropie de mine, par'că-mi întind mai repede laţul, nu mâna. Le este teamă să nu le scap din mână iar. Toţi au aerul că vor să se invite la ospăţ. Toţi sunt flămânzi... Toţi mă pândesc cu ochii holbaţi şi cu gurile căscate, ca nişte crocodili în bazinul unei grădini zoologice... Şi totuş, nici unul din ei nu mă vrea propriu zis pe mine. Pentru ei, eu nu sunt decât o simplă unitate de măsură. Fiecare din ei se socoate cu mult mai presus decât mine. Asta nu înseamnă însă, că fiecare din ei n'ar vrea să fie, dacă nu mai mult, cel puţin atât cât sunt eu... In pâlnia urechei lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

numele meu se împleteşte cu ecoul vecinicii lor obsesii cotidiane: Bani! Cuvântul acesta le face un în gol enorm şi în cap şi în suflet şi în stomac...

Bani, Bani, Bani!.. Banii mei, banii tatei, banii lor... Toţi au aceeaşi mentalitate. Toţi sunt convinşi că banii mei, trebuie să fie şi banii lor!.. Prima plecare mi-o iertaseră, fiindcă ştiau că plec cu mâna goală. Cerşetorilor li se deschid porţile, ca să iasă afară din cetate, nu să intre... Perspectiva unei noui plecări însă, îi doare, îi exasperează, îi flămânzeşte!..

Nu ştiu cu ce i-aşi putea îndestula. La parastas, se mănâncă gratuit. Înaintea plecării mele dar, le trebuie şi lor, dacă nu altceva, cel puţin un parastas, parastasul banilor cari vor plecà odată cu mine... Instinctul lor de oameni flămânzi le spune că odată plecat cu banii, n'am să mă mai întorc poate, sau, în cel mai fericit caz, am să mă întorc fără bani... Şi cum banii mei sunt şi banii lor, fiecare din ei se vede cu mult mai păgubit decât mine însumi.

Până atunci, în mijlocul lor trăisem liniştit şi anonim. Nimeni nu făcuse prea mare caz de mine. In oraş, singura mea faimă eră că rămăsesem corigent la limba română. De data asta însă, toată lumea este răzvrătită contra tiranului imaginar care le periclitează avutul, libertatea şi chiar existenţa zilei de mâine. Capul răzvrătiţilor este însăşi mama.

Deşi pare a fi tot atât de flămândă, Kety singură nu face parte din gloata răzvrătiţilor. Kety, însă, e flămândă numai de mine, de cel de altădată şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

probabil de cel de totdeauna. Ea singură nu-mi cere nimic. Pentru ea însă, acest «nimic» preţueşte mai mult ca tot ce alţii îmi cer cu toţii laolaltă. Gândul că mâine aşi putea fi un altul decât cel de azi, îi înfurie pe toţi deopotrivă. Ea însă continuă să mă păstreze acelaşi pe care mă cunoscuse în ziua când, goală toată, se măsurase cu mine pe sofa. Kety e singura mea mângâere, singura fereastră luminată din oraşul ăsta fără uzină electrică, singura adiere de primăvară în toiul acestei ierni grozave, singura fiinţă în mijlocul acestor bolovani cu chip de oameni...

Şi totuş, faţă de Kety, mă simt mai vinovat ca oricând. Răutatea celorlalţi mă face să zâmbesc. Bunătatea ei însă, mă pune pe gânduri. Imi dau seama că faţă de Kety, voiu fi un platnic rău. Pentru tot ce-mi oferă ea, eu nu-i pot da în schimb decât iluzia satisfacţiei groteşti, pe care un expres de lux, o dă unei gări secundare în care se opreşte câteva clipe numai.

* * *

La Bucureşti, îmi regăsesc parte din colegii din liceu. Unii sunt în ultimul an, la licenţă. Alţii, s'au împotmolit ca şi mine la primele examene. Pe toţi însă, deopotrivă, îi găsesc la fel de schimbaţi. Aproape nu-i mai recunosc. Lipsa de mijloace i-a îmbătrânit înainte de vreme. Cei mai mulţi sunt desgustaţi şi de învăţătură şi de vieaţă. Ca şi corăbiile lui Filip al II-lea, nici n'au apucat să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

desprindă bine de țărm, și au naufragiat cu toții, fără să aibă timp să dea măcar o singură luptă în largul mării.

Cotan este funcționar la ministerul de interne. Chiostec a dat dracului medicina și s'a întors acasă la Merișani. Țăpuș Nicolae cântă cu ghitara într'o cârciumă de lângă gara de Nord. Baruch David face gazetărie, fiindcă știe și limba germană, iar Popescu Virgil a intrat în conservator și este probist la Teatrul Național.

Mă întreb ce ar fi făcut Mihăiță, dacă ar fi trăit. Dintre noi toți, numai el s'ar fi grăbit poate să-și dea licența. Și pe urmă?.. Probabil ar fi trecut și el ca ceilalți, în rândul slăbănogilor sfinți bizantini, cari așteaptă să fie eternizați pe zidul unei biserici dintr'un sat oarecare.

Cotan mi-a mărturisit că mai așteaptă un an și dacă o vedea că nu e rost, se duce să-și dea examenele la facultatea dela Iași. Nu se prea grăbește însă nici el, fiindcă până la 25 de ani nu are ce face cu licența. Advocatură n'o să facă, fiindcă n'are nici o tragere de inimă, iar în magistratură n'are să intre, fiindcă profesiunile cu ore fixe, îl desgustă. Ministerul este altceva. La minister nu se duce decât la începutul fiecărei luni, ca să-și ia leafa. La 25 de ani însă, se poate alege deputat, mai ales că fostul prefect este de data asta senator.

Cotan pare a fi rămas același. Și cu toate acestea, s'a schimbat și el foarte mult. Pe Cotan, însă, nu l-a schimbat ca pe alții, grija zilei de mâine. L'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbat femeile... Păcat numai că aventurile lui Cotan, nu prezintă nici un interes. Toate se sfârşesc aproape la fel — monoton şi pueril. Băiatul ăsta este lipsit de orice fantezie. Par'că toată viaţa lui, n'a frecuentat decât acelaşi birt economic de mahala, în care s'a intoxicat după fiecare fel de mâncare. Intregul său «menu» sentimental e format numai din alimente stricate.

Nu ştiu dacă Steluţa intră şi ea în aceeaşi categorie. Deşi sunt curios să aflu noutăţi despre ea, Cotan se fereşte totuşi să-mi vorbească de vară-mea. Discreţia lui, îmi dă să înţeleg că nu trebuie să-i vorbesc nici eu, nimic de soră-sa. Atât mai bine. Poate că fratele Lizichei, nu bănueşte încă nimic din tot ceeace mama pretinde că ar fi aflat intreg oraşul.

Dar chiar aşa să fie... Care e vina mea?.. Gura lumii e slobodă... Nu ştiu dece, dar pe mine zicătoarele populare, nu mă impresionează niciodată la fel, mai ales când mă simt vizat eu. Bunăoară, faptul că toată lumea din Piteşti cunoaşte legăturile mele cu fata fostului prefect şi actualul senator, mă încântă. Când Mihăiţă mi-a mărturisit pentru prima oară că este amorezat de Lizica, am zâmbit. Pe vremea aceea, însă, nu cunoşteam lumea decât din cărţile cu poveşti şi istorioare morale. Pe Lizica mai ales, n'o cunoşteam deloc. N'o scosesem încă din rândul zânelor cromolitografiate pe hârtia velină a hors-textelor. Or, dacă eu însumi nu mă socoteam în stare să-mi ridic ochii până la ea, cu atât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md

mai mult, suferința lui Mihăiță, îmi părea o curată prostie. Cu timpul, însă, devenisem mai îngăduitor față de prostia omenească. Ba de data asta chiar, mi se părea că nimic mai firesc nu s'ar fi putut întâmplă, decât să calc și eu pe urmele lui Mihăiță.

Totuș, față de Cotan mă simt oarecum, jenat. Mi-e teamă par'că să dau ochii cu el. Probabil fiindcă sunt vinovat. Dar ce anume rău am făcut, nu știu. In orice caz, sunt sigur că n'am făcut nimic cu gândul de a face rău. Fiecare e liber, să mă judece cum vrea. Judecata celorlalți nu mă interesează; din contra, mă bucură... mă face să zâmbesc șiret... Judecata lor îmi lustruește par'că și mai mult vitrina amorului meu propriu, care până atunci se strecurase printre ei, ca geamul unui vagon de drum de fier, aburit de ger. Judecata lui Cotan, însă, mă turbură... mă face să tremur... Imi dau seama, că pentru ce am făcut eu, numai el mă poate judecă. Și vina mea îmi pare cu atât mai mare, cu cât până azi, el singur nu-mi vorbește de ea... Pentru ce oare?.. Voește să mă cruțe, sau voește să mă pedepsească?.. Atitudinea lui Cotan, începe să mă exaspereze. Oare știe ceva, sau nu știe nimic?... Pentru mine însă un «da» sau un «nu» este același lucru. Pe zi ce trece îmi dau seama că cel care cu adevărat nu știe nimic, sunt eu... Nu știu nici măcar atât cât ar putea ști Cotan.

Simt nevoia să plec cât mai curând. Niciodată nu m'am simțit mai străin în mijlocul alor mei, ca de data asta. Tristețea celor câtorva zile petre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cute în țară, s'a înbibat par'că în mine ca un amestec de oțet și fiere, într'un burete...

E singura mea provizie pe drum. E buretele cu care va trebui să-mi răcoresc buzele aprinse de cuvintele pe cari simt că nu le mai pot rosti...

Și când mă gândesc cu câtă bucurie așteptam să-mi revăd și familia și prietenii din copilărie!.. Credeam că cei trei ani de zile petrecuți departe de ei, mă adânciseră și mai mult în sufletul lor. Nu știam însă că în lipsa mea furtuna smulsese din rădăcini până și copacul de care se spânzurase Mihăiță la Trivalea...

Cine mă înstrăinase oare, așa de mult, de ei?.. Timpul? Nu cred... Oamenii?.. Poate.

Nu vreau să învinovățesc pe nimeni, fiindcă vinovat n'ași vrea să fiu decât eu singur!.. Mi-e teamă însă ca nu cumva mai târziu, sau poate mai curând decât cred, cineva să nu-mi spună că vinovatul este un altul...

Chipul Lizicăi, se aprinde par'că în fața ochilor mei ca un semnal luminos de alarmă în noapte, nu știu însă unde... pe mare, pe țărm, sau pe cer...

— Nu crede, că nu-i adevărat... Vinovata nu sunt eu... E dragostea!..

La Paris, străinii mă apropiaseră de Lizica...

In țară, Lizica mă depărtase de ai mei...

* * *

In sfârșit... Iată-mă om liber!..

Iată-mă, fiindcă deocamdată, așa îmi place să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

mă cred. Om însă — om adevărat, mi-e teamă că nu sunt încă.

Om!..

Ce cuvânt lipsit aproape de orice rezonanţă!.. Un cuvânt amputat... estropiat... Par'că nici n'ar fi cuvânt adevărat... O simplă împerechere de litere şi atâta tot. O vocală care vrea să sboare şi o consoană care o ţine par'că pe loc!..

Şi totuş, cuvântul acesta aşa de mic, reprezintă ceva foarte mare — tot ce poate fi mai mare... Podoaba creaţiei... Punctul culminant al unui program de realizări nebănuite... Un punct grafic, după cea mai lungă şi mai elocventă frază divină — o frază care a durat şase zile întregi!.. Cu el se încheie totul. După el, nu mai există nimic.

Nimic!..

Ciudat lucru. Cuvântul «nimic» este cu mult mai lung decât cuvântul «om». Să nu judecăm însă importanţa cuvintelor numai după imaginea lor grafică. In felul acesta, toate bibliotecile din lume, s'ar reduce la colecţiile uniforme ale aceluiaşi abecedar, tipărit însă în ediţii diferite.

Şi totuş, cuvântul «om» nu este decât o firmă — firma unui magazin de lux, în interiorul căruia însă, de cele mai multe ori, se găseşte cu totul altceva, decât ce este scris afară. Vreau să spun că în vieaţa de toate zilele, nu orice om dovedeşte existenţa fiinţei pe care Dumnezeu a voit s'o facă după chipul şi asemănarea sa.

Un om adevărat, este un mecanic-şef al propriei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sale uzine. Trăeşte veşnic în apropierea materiilor inflamabile şi a maşinilor cu tot felul de roţi dinţate, cari nu aşteaptă decât o mişcare greşită ca să-l mutileze, ba chiar să-l distrugă. Mecanic-şef însă, nu poţi ajunge decât după ce ai trecut prin toată erarhia meseriei, dela ucenic până la maestru.

Faptul acesta, mă întristează. Imi dau seama că, până azi, ucenicia vieţii mele, nu s'a remarcat cu nimic de seamă, ca să-mi poată da cel puţin iluzia unei apropiate înaintări la rangul de maestru.

Nu ştiu dar, dacă sunt om cu adevărat. In schimb, pot spune că sunt liber. Nu mi-a spus încă nimeni lucrul acesta. Eu însă îl simt sau mai bine zis, îl ghicesc. Şi aşa trebuie să fie, fiindcă în vieaţă, de cele mai multe ori, ceeace simţim fără să ştim încă, este cu mult mai adevărat decât ceeace pretindem că ştim...

Nu mai depind de nimeni. Majoratul m'a deslegat de ultima obsesie a lanţului, dealungul căruia, ca şi un câine care muşcă, nu-mi plimbasem, până atunci, aşa zisa libertate, decât prin ograda copilăriei. De îndată însă ce am găsit poarta deschisă, am şi luat-o la goană pe stradă. Incotro? Nu ştiu nici eu. Senzaţia libertăţii mult aşteptate, este aşa de puternică în primele clipe, că-ţi atrofiază până şi simţul direcţiei. Deocamdată, ştiu numai că am pornit-o din nou spre Paris. Atât mi-e deajuns.

De când sunt liber însă, pentru mine, Parisul se confundă cu Lizica. Dar când iubeşti pe Lizica,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901/32

poţi fi oare cu adevărat liber?.. Iată un lucru la care nu m'am gândit încă.

Nu sunt încă sigur, dar mi-e teamă că libertatea mea, începe să devină şi ea, problematică. Mi se pare că mi-am schimbat numai stăpânii. Şi ceeace este mai trist, de data asta, nu cunosc nici măcar lungimea lanţului pe care îmi voiu plimbà de azi înainte, iluzia libertăţii mele de om îndrăgostit.

* * *

Călătoresc singur într'un compartiment cu trei locuri şi două inscripţii, repetate în mai multe limbi: Caloriferul cu: «*cald, potrivit, frig*» şi Semnalul de alarmă cu: «*în caz de pericol, trageţi de mâner*».

Par'că aşi călători cu trenul pentru prima oară în vieaţă. Fiecare macaz, mă face să tresar. Din gările prin cari trec fără să mă opresc, cineva par'că îmi face semn să mă dau jos din tren. Fanionul roşu al cantonierilor îmi anunţă par'că o apropiată deraiere.

Am impresia că, de data asta, am pornit pe un drum greşit. Şi, cu toate acestea, pe vagonul în care călătoresc, stă scris, roşu pe alb: *Bucureşti—Paris.*

Este acelaşi drum pe care l'am mai făcut odată. Îl recunosc. Îl reperez în amintirile mele, proaspete încă, şi, la capătul lui, mă opresc cu gândul, aşà după cum, trei ani în urmă, mă oprisem cu trenul.

Pe vremea aceea Parisul nu existà decât în imaginaţia mea. Mi-erà egal, dar, oricum l-aş fi găsit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De data asta însă, Parisul palpită în ritmul inimii mele. Şi ritmul inimii mele nu repetă decât cele trei silabe ale cuvântului: Li-zi-ca!..

Manivela caloriferului, este trasă la: *Cald.* Mie însă mi-e frig. Tremur tot. Dinţii îmi clănţăne în gură şi stomacul mi se desumflă ca o minge spartă. Dealungul braţelor şi picioarelor, şiruri de furnici nevăzute, urcă şi coboară neîncetat, iar în creştetul capului, părul mi s'a zbârlit ca o coadă de viezure. Un demon şi-a înfipt ghiarele în el şi vrea să mi-l smulgă cu orice preţ...

N'am trecut niciodată printr'o criză de nervi ca asta. Geamurile compartimentului au început să se abureze de căldură. Pe mine însă mă învăluie par'că cearşaful rece din patul unui hotel de provincie, fără sobă.

Aş vrea să trag mânerul de alarmă, să opresc trenul în câmp şi s'o iau la goană dealungul arăturilor înzăpezite ca un iepure urmărit de propria lui teamă.

La fel, mi-e teamă şi mie de ceva. Mi-e teamă, par'că de o răzbunare apropiată, pe care însă n'o bănuesc de unde ar putea veni. Şi totuş, nu-mi aduc aminte să fi făcut rău cuiva.

Singură Kety ar avea poate dreptul să se plângă de mine. Dar Kety, nu bănueşte c'am minţit-o. Kety, probabil, continuă să creadă şi azi, că am avut o datorie de onoare şi nu ştie că banii pe cari mi-i împrumutase, i-am trimis Lizichei. Ba, ceva mai mult, Kety a rămas surprinsă când a primit ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doul-dobândă pe care i l-am făcut la plecare. Dealtfel, Kety mă iubeşte prea mult ca să-mi vreă răul. Kety mă iubeşte pe mine, aşa cum iubesc eu pe Lizica. Cine spune că femeile nu pot să iubească, se înşeală. Dovadă, Kety şi poate chiar Lizica...

Dar dacă este aşa, de cine poate să-mi fie teamă? Nu, nu... Nu mi-e teamă de nimeni şi de nimic.

Şi continui să călătoresc inert ca un geamantan

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în fundul căruia mi-am ascuns conştiinţa împăcată, că eu n'am făcut nimănui, nici un rău, până acum. Cândva, nu ştiu când, probabil că voiu păcătui şi eu. Singurul meu mare păcat în vieaţă însă, va fi altul. Va fi răul pe care mi-l voiu face tot eu, mie însu-mi.

* * *

La Viena, un defect al uzinei electrice întârzie, nu se ştie pentru cât timp, plecarea trenului din Westbahnhoff spre Paris.

Prin biurouri ard lumânări de spermanţetă şi brichete de aprins ţigările. Pe peron, amploiaţii dela căile ferate circulă grăbiţi, cu felinare şi torţe aprinse în mână. Spectacolul este lugubru şi comic în acelaşi timp. Asist par'că la înmormântarea unui lepros medieval, în jurul căruia legea cerea să se facă sgomot mult şi întuneric.

Ingroziţi de urmările neprevăzute ale accidentului, călătorii şi-au pierdut par'că şi minţile şi identitatea. Aleargă cu toţi în neştire, se caută, se strigă, se lovesc şi se injură. Cei cari întâmplător, se regăsesc, se îmbrăţişează fericiţi ca şi cum ar fi scăpat de focul Ghehenei.

Printre ei mă aflu şi eu. Pe mine însă nu mă cunoaşte nimeni. Nimeni, nu mă caută. Nimeni nu mă strigă pe nume. Prezenţa mea în mijlocul lor, nu interesează pe nimeni. Dintre toţi călătorii, eu par a fi cel mai absent. Sunt singurul călător care mi-am păstrat minţile şi identitatea.

Mă întreb chiar, de ce m'am coborît din vagon,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când spectacolul l-aşi fi putut privi tot aşà de bine dela fereastră. Cineva însă, mă împinge par'că tot mai mult spre gloata de nedumeriţi cari se înghiontesc, se apostrofează şi se învârtesc în jurul lor, ca nişte câini cu tinicheaua de coadă.

Cu cât timpul trece, îmi dau seama că aceeaşi agitaţie colectivă, pune stăpânire şi pe mine. E drept că teama de necunoscut este cea mai contagioasă boală sufletească. In momentul acela însă, sufletul meu, evadase din mine. Călătorea grăbit înaintea mea, pe acelaşi drum pe care, din clipă în clipă, aşteptam să pornesc şi eu. Regretam numai că eu nu puteam sosi la Paris, decât în urma lui, adică pe inoptate, când poarta sanatoriului se închide deopotrivă şi pentru cei deafară şi pentru cei dinăuntru. Aveam dar, să văd pe Lizica, cu o zi mai târziu. Dar atât şi nimic mai mult. O întârziere de câteva ore, chiar când te grăbeşti să-ţi regăseşti iubita, nu poate fi o nenorocire. In dragoste, mai ales, să te faci aşteptat este o cochetărie, nu o necuviinţă. Amanţii adevăraţi se aşteaptă totdeauna. Numai Regii nu trebuie să aştepte pe nimeni. Protocolul curţilor regale însă, nu vorbeşte nimic despre amantele Regilor. Probabil că Regii, când îşi aşteaptă amantele, nu mai sunt nici ei Regi...

Aşa dar, temerea de care mă simt cuprins, este pur şi simplu ridicolă. Totuş pe măsură ce-mi dau seama, că n'am nici un motiv să mă agit, neliniştea din mine continuă să fiarbă în clocot, ca apa dintr'o oală ce ameninţă să asvârle capacul în aer.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iată ce înseamnă să fii om liber!.. Când crezi că nu mai eşti legat de nimeni, simţi că trebuie să te legi din nou, tu singur, de cineva.

La un moment dat, din mulţimea de necunoscuţi cu chipuri şi gesturi apocaliptice, un chip nebănuit, mi se lămureşte deodată în faţa ochilor, ca o amintire împrospătată de un album cu fotografii decolorate de vreme.

Cotan!..

Tresar, cu numele lui pe buze. Dar chipul fratelui Lizichei dispare imediat, înghiţit par'că de valurile mării ce-l scosese numai pentru o clipă la suprafaţă.

Il văd cu adevărat, sau Cotan nu e decât o simplă halucinaţie a mea, în această noapte de valpurgis vienez?.. Mă înalţ în vârful picioarelor şi ochii mei se rotesc pe deasupra capetelor necunoscute până ce chipul lui mi-apare din nou. De data asta însă, nu-l mai scap din ochi.

Cotan m'a zărit şi el. Lucru ciudat însă, figura lui nu trădează nici o emoţie... nici o surpriză măcar. Cotan mă priveşte aşa ca şi cum nu m'ar recunoaşte. Să fie oare din cauza întunericului? (Cotan e miop, ca şi mine). Nu ştiu care poate fi cauza. Prezenţa mea însă, nu-l încântă deloc. Pentru prima oară de când îl cunosc, Cotan pare preocupat în mod serios de ceva important, ceva care-i întunecă până şi surâsul obişnuit cu care ne întâmpinasem totdeauna până atunci.

Faptul acesta, mă pune din nou pe gânduri. Incep să bănuesc că motivul temerii de care mă simţeam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

încă stăpânit, nu puteà fi altul decât prezenţa lui Cotan la Viena. Se întâmplase ceva înainte, sau ceva trebuià să se intâpmle chiar în momentul acela?

Ajunşi unul în faţa altuià, ne privim câteva clipe întrebători, dar fără să ne intindem mâna. Nu ştiu ce ne împiedică; mulţimea din jurul nostru, sau poate chiar tema de noi înşine? Intâlnirea noastră neaşteptată, însă, pare a fi epilogul unui lung spionaj reciproc...

Şi acum, iată-ne descoperiţi, iată-ne dezarmaţi de propriile noastre arr … unul în faţa altuià, gata să ne luăm int … pentru o anume vină bănuită dar nedov … Amândoi deopotrivă şi spioni şi victim … din noi, ne întrebăm: Care pe care?.. C … il prinsese cu adevărat pe celălat?..

. . . .

. . . .

Să sune clop … ralei sfântului Ştefan, ca să afle Viena … în noaptea aceea, Lizica doarme singur … vagon cu uşile plumbuite, pe una din lii … aj din Westbahnhoff.

Şi să se fa … lumină multă, lumină pentru toată … potrivă . . . Şi lumina din vagoanele cu f … eschise să se aprindă, numai, în vagonul … mbuite, fiindcă acolo doarme călătorul ca … oie de mai multă lumină decât toţi ceilalţi

. . . .

. . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cotan crede probabil că am înebunit. Mă sgâlţîie de mâneca hainii şi încearcă să-mi astupe gura cu palma. Se teme să nu-l compromit. Pentru prima oară, când trece frontiera, nu vrea să se dea în spectacol. Durerea lui nu vrea s'o mai cunoască nimeni. Abia s'a hotărît să mi-o împărtăşească mie. Eu însă i-o ghicisem mai dinainte. I-am smuls-o din gură, fiindcă în inimă, nu cred să fi avut nimic.

Ca orice perfect om de lume, Cotan este un cretin. In lumea lui, durerile mari nu trebuie să se manifesteze decât pe suprafeţe mici. El nu ştie ce înseamnă o durere adevărată. Cotan n'a iubit pe nimeni şi n'a suferit niciodată. N'a iubit nici pe soră-sa, pe care n'a cunoscut-o decât întâmplător ca pe oricare alt membru al familiei. Pe Lizica n'am iubit-o decât eu, fiindcă eu singur am iubit-o altfel decât toţi ceilalţi . altfel chiar şi decât Mihăiţă care se omorîse pentru ea... Cotan nu pricepe de ce strig să se facă lumină... El nu ştie că Liziei nu-i plăcea să doarmă pe întuneric. Lizica n'a dormit niciodată decât în timpul zilei... Nopţile şi le petrecea numai în localuri luminate «*à giorno*».

Şi continui să strig aşa, până ce, deodată, iată că se face lumină cu adevărat în toată gara.

Uzina electrică fusese reparată.

Clopotele însă, n'au sunat... Clopotele dela Sfântul Ştefan, nu sună decât foarte rar — când moare câte un Habsburg.

Pentru Lizica însă, aveau să sune alte clopote — clopotele dela Piteşti... clopotele dela Sfântul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Gheorghe, dela Sfântul Nicolae, dela Sfântul Ion, dela cimitirul Şerban Vodă...

* * *

In trei luni de zile, am schimbat opt odăi cu chirie. Aşi puteà spune că în trei luni de zile, am făcut înconjurul Parisului. Din Rue des Écoles, m'am mutat în Avenue des Gobelins, apoi în Rue de Rivoli, în Place de la Bastille, în Rue Lepic, în Rue Campagne Première, în Avenue de la Grande Armée şi în Rue de la Pompe, până ce într'o bună zi, mi-am făcut bagajul, m'am prezentat la ghişeul unei agenţii de voiaj şi am cerut un bilet circular pentru Italia.

Imi adusesem aminte că Phileas Fogg, făcuse înconjurul pământului în optzeci de zile. Şi doar pământul erà ceva mai mare ca Parisul. Dela moartea Lizichei mai ales, Parisul nu mai erà pentru mine decât o vagă expresie geografică, un nume care nu-mi mai spuneà aproape nimic, ceva cu totul inexistent, aşà cum trebuie să fi fost pe vremea Sfintei Genevieva.

Ori unde aşi fi stat şi orice aşi fi încercat să fac, erà acelaşi lucru. In fiecare odae nouă, eram aceeaşi scrisoare închisă într'un plic cu adresa vecinic greşită. Zadarnic după primele zile, rupeam plicul vechi şi băgam scrisoarea într'un plic nou... După trei luni de zile, nu-i putusem încă găsi, adresa adevărată... Probabil că scrisoarea existenţii mele nu mai erà destinată pentru Paris. Trebuià deci să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi-o adresez cu totul altundeva... pe lumea cea-laltă... acolo unde se găsea Lizica!..

Şi totuş, nu m'am sinucis!

In schimb, am plecat. Am plecat singur... Când eşti singur, înseamnă că eşti totdeauna alături numai de cine vrei tu să fii. Trebuia dar să-mi ţin cuvântul dat. Călătoria asta, i-o promisesem Lizichei încă din ajunul plecării mele în ţară, pentru majorat. N'o făcusem până atunci, fiindcă eram sigur că Lizica dacă ar fi trăit, ar fi amânat-o şi ea, tot pentru începutul primăverii. O fac deci acum ca să-i pot da Lizichei cel puţin satisfacţia postumă că în vieaţă nu i se refuzase nimic... Nu e vina mea însă, dacă o fac singur. Destul că n'o fac cu altcineva. In orice caz, o fac cu amintirea Lizichei mai vie decât oricând...

De data asta cel puţin, vom fi doi amanţi ideali. Lizica n'are să mă mai supere cu nimic şi tovărăşia ei n'are să mă coste decât lumânările pe cari am de gând să i le aprind în Domul din Milan, la San Marco, în Domul din Florenţa şi la San Pietro.

* * *

Din ţară, adusesem cu mine câteva cărţi şi reviste literare, apărute în lipsa mea, pe care însă n'avusesem încă timp să le citesc la Paris. Ele trebuiau să formeze «la fine fleur» a bagajului meu. Lectura, şi mai ales lectura subiectelor scurte, este recomandată ca cel mai bun medicament contra plictiselii în timpul călătoriilor mai lungi. Ori pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1991-1833

vremea aceea, subiectele autorilor români, erau foarte scurte. Păreau scrise anume pentru cei cari călătoresc, mai ales în trenurile de lux, unde rişti să te plictiseşti mai repede ca în trenurile populare.

Aşa e când călătoreşti singur în compartimentul tău. Dacă n'ai destulă imaginaţie să te crezi într'un fotoliu de teatru sau pe terasa unei cafenele, încetezi să mai fii o fiinţă propriu zis. Te identifici fără voe cu chipul patinat de vreme, dintr'o pictură veche, expusă în vitrina unui anticar. Subiectul n'are nici o importanţă. Preţul se socoteşte după vechimea tabloului, care de cele mai multe ori hotărăşte şi valoarea lui artistică... Din gările, prin cari te opreşti numai câte două, trei minute, în lipsa publicului obişnuit, amploiaţii căilor ferate te privesc, dacă nu cu o vădită ură, cel puţin cu indiferenţă... La fel priveşte şi marele public operele de artă, fie că nu le poate aprecia, fie că n'are bani destui ca să le cumpere.

Dacă aşi fi fost cu Lizica, probabil că prezenţa mea, cel puţin în vagonul restaurant, ar fi deşteptat mai mult interes. Singur însă, nu sunt decât una din feluritele etichete de pe sticlele cu vin sau apă minerală, pe cari chelnerii, le recomandă deopotrivă, cu acelaşi exagerat entuziasm de limbaj.

Majoritatea pasagerilor se găseşte în aceeaşi categorie ca şi mine. Afară de un german care ocupă o masă pentru patru persoane, cu nevastă-sa şi două fiice, toţi ceilalţi pasageri mănâncă singuri. Deocamdată, nici unul din ei, nu pare dispus să intre în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbă cu vecinul său. Atenţia lor, se îndreaptă mai mult spre oamenii de serviciu care circulă clătinindu-se printre mese, ca un şir de plopi bătuţi de vânt, dealungul unei şosele drepte. Uniforma lor, pare a-i interesà mai mult decât cele două, trei costume englezeşti de voiaj sau decoltajul demi-decent al celor două fiice ale Rinului.

In faţa mea, deocamdată nu stă nimeni. In şervetul de pe tacâm, însă, e înfipt un carton cu inscripţia: «*Rezervat*».

S'au servit aperitivele şi tacâmul din faţa mea, continuă să fie rezervat, dar neocupat... Titularul lui, trebuie să fie un englez care probabil nu admite ora meridianului din Paris. Mănâncă după meridianul din Greenvich.

Şi nu m'am înşelat. Nu erà, propriu zis, un englez. E drept. Erà însă tot un fel de anglo-saxon... O americancă... ba ceva mai mult o vagă cunoştinţă a mea, o doamnă cu care legasem oarecare prietenie în cercul artiştilor plastici dela «Closerie des Lilas» pe care-l frecuentam şi eu în ultimul timp.

Doamna Wendy Woods, soţia directorului unei mare bănci din San-Francisco, venise la Paris să înveţe sculptura. Visul ei, erà să facă statuia ecvestră a lui Washington pentru care primăria unui oraş din Statele-Unite, publicase un concurs şi mai multe premii de câteva mii de dolari.

O săptămână întreagă la «Closerie des Lilas» nu se consumaseră decât idei geniale. Naudin, Galanis

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md

şi Gozé, un francez, un grec şi un spaniol, o încurajau încântaţi de perspectiva unui voiaj gratuit, în America, cu prilejul inaugurării monumentului. Singur Manolo, un sculptor catalan, care pe vremea aceia cizelă inele şi alte bijuterii femenine, îşi băteă joc de viitorul Washington al doamnei Woods. Cu încăpăţânarea caracteristică rassei sale, Manolo susţineă că epoca sculpturii ecvestre, este încheiată

definitiv. Colleoni şi Gattamelata sunt singurii cavaleri de bronz ai omenirei. Restul sunt simpli călăreţi de circ sau de carnaval, iar autorii lor, anonimi, lipsiţi de orice decenţă artistică şi cinste profesională.

Iată pentru ce în ziua aceea, d-na Wendy Woods, luă masa împreună cu mine, în vagonul-restaurant al trenului Paris—Milano. Artista americană, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ducea să cunoască pe Verrochio şi pe Donattelo, la ei acasă.

Pe mine, întâlnirea neaşteptată cu d-na Woods, mă emoţionează ca şi cum aşi fi văzut pe Lizica aşezându-se în faţa mea. Amintirea Lizichei, mi-a diformat aparatul vizual. De trei luni de zile, eu nu mai pot vedea într'o femeie, oricine ar fi ea, decât o Lizică aproximativă...

Şi totuş, d-na Woods nu seamănă deloc cu Lizica. Nu este o femeie propriu zis frumoasă. Nu cred să inspire nimănui o pasiune profundă. Se impune însă prin ciudăţenia chipului ei. Are un cap prelung, un cap de zebră, sculptat în lemn. Părul ei roşcat, este tărcat de mai multe şuviţe albe. E înaltă şi când merge, cântă par'că la pian. Păşeşte solid ca un bărbat — un bărbat travestit în femeie şi nu discută niciodată problemele feministe la ordinea zilei. E o femeie interesantă din multe puncte de vedere, dar mai ales, o excelentă camaradă.

Pe mine totuş, tovărăşia d-nei Woods, mă jenează oarecum. Eu, femeilor dacă nu le fac curte, n'am ce să le spun. Noroc însă că d-na Woods nu e totdeauna curioasă să cunoască şi părerile altora asupra subiectului în discuţie. De cele mai multe ori, vorbeşte singură, şi după fiecare frază, pocneşte întotdeauna din buze ca şi cum s'ar săruta cu cineva.

Lizica dacă ar fi cunoscut-o, n'ar fi putut-o suferi. Ba de data asta, sunt sigur că i-ar fi aruncat cu farfuria în cap... D-na Wendy Woods vorbeşte de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Săgetătorul lui Bourdelle şi mănâncă marmeladă de portocale, amestecată cu muştar englezesc.

După masă, ficcare ne retragem în cabinele noastre. Probabil că tovărăşia mea n'o încântase prea mult nici pe ea. Multă vreme, mă crezuse pictor. Când a aflat însă că scriu poezii, a strâmbat din nas. Pentru ea, scriitorii nu sunt artişti adevăraţi, fiindcă le lipseşte elementul universalităţii. Opera lor nu poate interesà decât cel mult pe cei cari vorbesc aceeaşi limbă cu ei... Pe ea o interesează în primul rând artele plastice, apoi muzica... Literatura însă, nu-i poate da decât emoţii de periferie sentimentală.

Traducerile mai ales, oricât de exacte ar fi câteodată, nu pot avea nici măcar valoarea unor fotografii mediocre.

D-na Woods, are poate dreptate. Scriitorii nu pot fi niciodată artişti universali. Sunt numai membri în consiliul de administraţie al unei întreprinderi de intelectualitate pur patriotică, şi atâta tot... Şi încă d-na Woods, nu ştie că scriitorul român cu care vorbeşte, fusese corigent la limba română.

* * *

In revistele pe cari le luasem cu mine în tren, găsesc o poezie pe care răposatul Haralamb Lecca o scrisese par'că anume pentru mine:

«Pe lacul Magiore, din Pallanza, pleacă
Spre Isola Bella, o barcă cu doi...
Amândoi sunt tineri, trişti sunt amândoi,
Şi deopotrivă, plânsul îi înnecă!. »

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă n'aşi fi fost singur, la fel s'ar fi petrecut probabil şi cu noi, adică cu mine şi cu Lizica. Eu poate n'aşi fi fost tocmai amator de insulele Borromee. Lizica însă, care citise romanul lui Boylesve, s'ar fi oprit cu siguranţă la Pallanza.

Deşi coincidenţa asta mă întristează peste măsură, curiozitatea mă face totuş, să mă gândesc şi eu la eventualitatea unei plimbări cu barca pe Lacul Magiore.

D-na Woods, căreia îi comunic intenţia mea, găseşte idea excelentă şi o adoptă imediat cu entuziasmul cu care ar fi găsit soluţia proectului pentru statuia ecvestră a lui Washington. Imi propune să ne oprim însă la Streza, nu la Pallanza, fiindcă Streza este mai aproape de insule şi afară de asta, are hoteluri mai bune ca la Pallanza. Itinerarul lui Haralamb Lecca, îmi explică ea, nu corespunde realităţii şi afară de asta nu e nici practic. Este un itinerar poetic, care convine numai ofticoşilor din Pallanza.

Pentru a doua oară în douăzeci şi patru de ore, amabilitatea d-nei Woods, îmi strică dispoziţia de pioasă reculegere, cu care pornisem dela Paris, hotărît să călătoresc în Italia singur, sau cel mult, numai în compania amintirei Lizichei.

D-na Wendy Woods însă, cunoaşte localităţile astea mai bine ca mine, care deocamdată abia le dibuesc pe «ghidul Joanne». Cunoaşte apoi toate hotelurile, toate restaurantele şi mai ales, preţurile cari în Italia, variază după naţionalitatea clienţilor.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1967-1932

Pentru americani în special, italienii au preţuri cu totul excepţionale... De data asta însă d-na Woods şi-a pus în cap să treacă drept româncă. Cu românii, Italienii sunt mai generoşi. Ştiu că sunt de acelaş sânge cu ei şi mai ales, ştiu că sunt mult mai săraci decât Americanii.

* * *

La Streza sosim pe la ora cinci după amiază, când soarele spre asfinţit, cochetează par'că mai roşiu ca oricând, cu terasele de marmoră ale palatului din mijlocul lacului şi cu piscul munţilor de pe cari zăpada nu s'a topit încă toată. In schimb pe malul lacului, lămâii sunt în floare şi femeile în rochii decoltate.

Deşi tânără, d-na Wendy Woods, nu e romantică. Frumuseţea peisajului nu stoarce din sufletul ei nici o exclamaţie. Dacă ar fi fost George Sand, Alfred de Musset ar fi părăsit-o a doua zi chiar... D-na Woods este numai artistă plastică.

Palatul Borromeilor se oglindeşte în apă ca un Narcis conştient de frumuseţea şi grandoarea dublei sale perspective unice şi eterne. In materie de artă, D-na Woods nu este naţionalistă. Ii place chiar arhitectura italiană. Probabil, n'a stat niciodată de vorbă cu un arhitect român. Găseşte totuş că palatului îi lipseşte ceva. O statuie ecvestră. Un artist american, n'ar fi aşezat statuia Sfântului Carol Borromeo tocmai la Arona... D-na Woods cunoaşte numele tuturor proprietarilor palatului, dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cel care l-a construit acum trei sute de ani, până la contele Gilberto Borromeo care-l stăpânea pe vremea aceea. D-na Woods cunoaşte prea multe lucruri. Te umileşte cu atâtea amănunte pe cari nici nu le bănueşti. Lizica însă, care nu cunoştea decât un singur lucru, sunt sigur că ar fi găsit că palatului îi lipseşte altceva: Sărutul lui Rodin.

* * *

Seara luăm masa pe terasa hotelului Regina Margherita.

E o seară calmă, punctată de lumini discrete şă înfiorată de şoapte nelămurite... Pe lac, nu mai pluteşte nici o barcă. Şi totuş ecourile unor paşi misterioşi, dau apei sonorităţi umane... Cinevai umblă par'că pe lac... Sunt paşii lui Christos pe ape!..

La o masă alături mănâncă doi tineri blonzi, probabil doi străini ca şi noi, doi fraţi sau două rude apropiate. Prea seamănă unul cu altul... Două chipuri de păpuşi confecţionate în serie...

D-na Woods îi priveşte cu atenţia concentrată a artistului portretist în faţa modelului. Eu însă, n'aş vrea să fiu modelul d-nei Woods. Privirile artistei mi-ar schimba toată arhitectura figurei. D-na Wendy Woods are o privire sălcie. Par'că se spală pe ochi, numai cu apă de ploaie...

Cei doi străini însă continuă să mănânce ca şi cum nu s'ar găsi decât ei singuri pe terasa hotelului. N'au ridicat niciodată ochii din fundul farfuriilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

La un moment dat, d-na Woods mă întrebă:

— Care din doi, îți place mai mult?

Nici unul... Mie nu-mi plac decât bărbații cari seamănă cu mine... Dacă mi-ar fi cerut aceeași părere, despre o femeie, poate c'aşi fi avut ceva mai mult de spus. Pe d-na Woods însă, femeile n'o interesează. Nu vorbește niciodată de prietenele ei. Dacă nu mă înșel, la Paris cel puțin, n'aveà nici o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patratransilvania.ro/mdrr1901-1932

prietenă. Mi-am dat seama de lucrul acesta, mai ales în ultimul timp, când am încercat să-i vorbesc de Lizica. D-na Woods pretinde că în Italia, eloc-venţa morţilor iluştri, radiază atâta vieaţă nouă, că amintirea morţilor anonimi, oricât de scumpă ne-ar fi nouă, faţă de alţii devine o necuviinţă. Noaptea mai ales, nu trebuie să vorbeşti de morţi. Noaptea se celebrează numai perpetuarea vieţii istovită de prea multa lumină a zilei.

Or, noaptea, tocmai se aşezase cu noi la masă.

Cerul se unificase cu munţii şi munţii cu lacul din mijlocul căruia, cele trei insule se rotunjeau ca trei căpiţe de fân uitate pe câmp. O boare parfumată ne mângâia nările şi buzele umede încă de Chianti. Apoi, deodată, cuvintele noastre nu mai avură nici o rezonanţă şi pleoapele începură să se închidă, furate par'că de somn...

E prima mea noapte în Italia... Prima noapte în care dorm par'că deştept şi visez fără să dorm încă. Prima noapte în care nu mă mai gândesc la nimic, nici chiar la Lizica...

Pe doamna Woods însă, nopţile din Italia o impresionează altfel decât pe mine. D-na Woods visează cu totul altceva...

O nouă întrebare a ei, mă trezeşte deodată, ca soneria unui ceasornic deşteptător.

— Ia uită-te bine la ei... Cu care zici să mă culc la noapte?

Răspunsul meu o scuipă drept în frunte.

— Dece cu ei, şi nu cu mine?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-03

O clipă, doamna Woods pare că se clatină pe scaun. Repede însă începe să-mi surâdă ca şi cum şi-ar fi regăsit echilibrul.

— Iartă-mă, dar nu ştiam că mă placi. De două zile de când suntem împreună, nu mi-ai dat nimic să înţeleg... Nu mi-ai vorbit decât de defuncta d-tale amantă... Nu simţi că ai început să miroşi şi d-ta a cadavru?..

* * *

La Veneţia plouă...

Ploaia înseamnă abondenţă... Nu ştiu ce-ar puteà câştigà Veneţia de pe urma ploaei. Veneţia este însă oraşul amanţilor... Şi d-na Woods adoră să fie iubită mai ales când plouă. Ploaia este afrodiziacă. Miroase a cantaridă şi alte ingrediente pe cari cameloţii Parisului le vând pe sub mână numai clienţilor de încredere...

Fiindcă falşifică lumina zilei, ploaia suspendă lucrul în atelierele artiştilor. Un atelier fără soare, este mai trist şi mai incomod ca o cameră de mansardă. Când plouă însă, întreg pitorescul unui atelier se furişează pe sofaua din colţul căptuşit cu perne şi covoare persane. Or, sofalele astea deobiceiu, sunt destul de largi, că pot adăposti comod chiar două persoane...

Păcat numai că la Veneţia n'o să putem găsì aşà uşor un atelier pe placul nostru. O să ne mulţumim dar, cu o cameră de hotel. D-na Woods îmi propune hotelul Capello Nero, un hotel vechi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care miroase a mucigai, un mucigai veneţian autentic.

Gondola părăseşte Canal Grande şi se afundă cu noi printr'un labirint de canalette strâmte şi murdare. Veneţia, oraşul amanţilor, e tot aşa de murdar şi desgustător ca şi un sfârşit de dragoste...

A doua zi însă, Veneţia se reabilitează. Nu mai plouă. In piaţa San Marco e soare, lume multă şi porumbei... Majoritatea unora şi altora, sunt amanţi... Porumbeii se giugiulesc în văzul tuturor. Oamenii însă, ceva mai discreţi, se ţin numai cu braţul de talie, deşi gura celor mai mulţi, atinge mereu pâlnia urechii de alături. Femeile oftează şi admiră pacotila din vitrinele de sub colonade. Bărbaţii, oftează la fel şi-şi mai numără odată banii din buzunar... Dacă nu altceva, măcar un «Recordi di Venezia» au să le mai aducă aminte cândva de vremea când se credeau fericiţi.

San Marco şi Palazzo Dogale îşi primesc vizitatorii cu acelaş zâmbet ospitalier, cu care de câteva secole îşi fac mereu concurenţă unul altuia... Din sfert în sfert de ceas, orologiul din piaţă, bate odată, de două sau de mai multe ori... Mulţimea curioasă, îşi ridică ochii extatic spre cadran. Leul înaripat însă, îi întoarce spatele. El singur n'aude par'că nimic. Nu cunoaşte încă limba orologiului. De când s'a pomenit în vârful coloanei de porfir, stă de vorbă numai cu eternitatea şi cu infinitul...

In prima zi, vedem pe Colleoni, iar trei zile pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

rând, nu facem decât acelaş lucru mereu... Profităm de prezenţa noastră în oraşul amanţilor.

A patra zi, în loc de «bună dimineaţa» d-na Woods, mă întreabă:

— Vrei să ne despărţim?

— Aşa repede ţi s'a urit cu mine?

— Nu, dar mi-e teamă de ce ar mai putea urmà. Simt că încep să mă amorezez de tine... Şi eu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu vreau să-mi complic vieaţa... Eu sunt femeie serioasă... sunt măritată... Bărbatul meu este un om ideal... Nu vreau să-l pierd. Un bărbat ca al meu, e lucru rar... Amanţi ca tine însă găsesc pe toate cărările...

D-na Wendy Woods, are dreptate...

La Padova, ne-am despărţit. Ea a rămas să vadă pe Gattamelata. Eu am pornit înainte spre Florenţa şi Roma, să văd, nu ştiam încă, ce anume...

* * *

Iar sunt singur... Şi totuş vagonul nostru e ticsit de lume. In vagoanele italieneşti, circulaţia între compartimente e mult mai liberă. Nu poţi fi niciodată cu adevărat singur, mai ales că în Italia, nu se călătoreşte decât în bandă. Eu însă, călătoresc pentru prima oară în Italia...

Dela Bolonia la Pistoia, drumul nu e decât un şir nesfârşit de tunele şi viaducte. Apariţia câmpiei toscane, îmi aminteşte un peisaj identic din ţară, pe care-l admirasem cu Lizica în gând... Iată dar că nu mai sunt singur!..

Uitasem că dela Paris, pornisem însoţit de amintirea Lizichei... E drept că la Venezia, o înlocuisem cu altă femeie. Amintirile însă, nu pot rezistà totdeauna realităţii... Dealtfel, nu cred ca Lizichei să-i fi plăcut prea mult Veneţia. Oraşul amanţilor i-ar fi mărit febra şi agravat tusea... De data asta însă, nimic nu mă mai împiedică să mă alătur iar de vechea şi nedespărţita mea tovarăşă de drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Lucru ciudat însă — nu știu de ce, de data asta chipul Lizichei îmi fuge mereu din fața ochilor. Altădată, în nu importă ce chip de femeie, vedeam o Lizică aproximativă. De data asta însă, când cred că am prins-o mai bine, îmi dau seama că m'am înșelat... Femeia de lângă mine, nu mai e Lizica... E o străină... o necunoscută.

Probabil, Lizica e supărată pe mine... E supărată sau poate, călătoria prin Italia n'o mai interesează? Pe acolo pe unde se află ea, trebuie să fie cu mult mai frumos ca pe culmile Apeninilor toscani.

* * *

Florența...

Cum sunt singur, îmi pot da seama mai bine de ceeace văd. Când ești în compania altora, par'că nu te saturi niciodată îndeajuns. Ți se fură mereu câte ceva din merindele sufletului. Frumosul nu se gustă în colaborare... Natura ni-l servește numai în porții strict personale...

Sunt hotărît să însemn tot ce văd. Cu însemnările astea, m'așĭ puteà afirmà mai târziu ca om de litere... Scriitor de impresii de voiaj... Știu că majoritatea publicului românesc apreciază foarte mult spovedaniile acestor păcătoși maniaci dar inofensivi... Dealtfel cititorii români, nu voiajează decât grație acestor broșuri, tipărite anume pentru cultura masselor populare. Pentru mine mai ales, ocazia ar fi bine venită. Așĭ scăpà odată pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totdeauna de rușinea de a fi rămas corigent la limba română. Eu cel puțin pot dovedi că am voiajat cu adevărat... Nu mă inspir ca alții numai din Baedekerurile respective și din câteva cărți poștale ilustrate...

La Roma însă, îmi dau seama că în carnetul meu de impresii, n'am scris încă nimic. Ba ceva mai mult, titlul cu care-l cumpărasem dela librărie, începuse să se șteargă și el...

Ce obiect frumos e un carnet de impresii cu filele albe... E tot așa de frumos, ca și frumosul ce face să-ți piară graiul în clipa când îl descoperi...

Nu, nu... N'am scris nimic, și probabil, n'am să scriu niciodată. Dece ași face și eu aceeași greșală ca cei cari își închipue că pot spune ce au văzut în Italia?.. Impresiile de voiaj nu se pot povesti în limba vorbită de toată lumea. Ele sunt ca spovedaniile sufletești pe cari nu le poți face oricui, fiindcă nu oricine te poate deslegà de păcatul de a posedà și un al șaselea simț... Simțul frumosului... Sfânta cuminicătură ți-o dă numai preotul la biserică... Nu ți se trimite acasă prin comisionar!..

Cine vrea să știe ce este Italia, să se ducă s'o vadă, dacă poate. Dacă nu, în loc să citească ce-au scris alții, să-și procure mai bine ghidul-reclamă al unei societăți de voiaj. E tipărit mult mai curat ca broșurile culturale din România, și nu costă nimic. La cerere, se trimite gratuit.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Reapariţia mea la Paris, nu produce nici o senzaţie în cercul celor câţiva prieteni, cu care altă dată mă vedeam aproape zilnic. Dacă nu le-aşi fi spus tot eu, că fusesem în Italia, nici unul n'ar fi avut curiozitatea să mă întrebe ce am făcut timp de două luni de zile, cât lipsisem din Paris. Imi dau seama că absenţa mea din Paris, nici nu fusese remarcată. La Paris însă, nu se remarcă aproape nimic — nici chiar absenţa morţilor. Dovadă, moartea Lizichei. Nu-şi mai aduce nimeni aminte de ea. Când pleci, eşti bun plecat. Cine vrea să existe, n'are decât să steă pe loc. Parizienii mai ales, nu călătoresc decât foarte rar şi atunci chiar pentru foarte scurt timp. Parizienii nu se simt bine decât la ei acasă sau cel mult la «Père Lachaisse». De câte ori sunt nevoiţi să treacă frontiera, sunt de «mauvaise humeur». Un voiaj în Italia mai ales, îi înspăimântă ca un voiaj pe lumea cealaltă. Dar mult mai fanatici chiar decât parizienii adevăraţi, sunt studenţii români din cartierul latin. Pe aceştia, nu-i poţi mişcà din loc decât cel mult cu un decret de expulzare. Pentru ei, Italia este un fel de local de petrecere care şi-a pierdut voga. Amintirea îndepărtată a celor câţiva clienţi de seamă ca Goethe, Lord Byron, Shelley, Keats, Musset şi Richard Wagner, nu mai emoţionează pe nimeni. Compatrioţii mei nu citesc decât pe Georges Ohnet. Clienţii cafenelii Vachette, nu cred să fi aflat încă de existenţa unui Maurice Barrès sau Henri de Regnier, care în ciuda parizienilor sedentari,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fac aproape în fiecare an, câte un voiaj în Italia.

Pentru mine însă, Italia sau Parisul, este acelaşi lucru. De câtva timp nu mă mai simt bine nicăiri. Prietenii vechi au început să mă plictisească, iar localurile de noapte unde aşi putea face cunoştinţe noui, nu mă mai atrag. Imprejurimile Parisului în cari mă refugiez din când în când, în loc să-mi odihnească trupul şi mintea, mă chinue cu amintirea câmpiilor şi copacilor din ţara mea. De când călătoresc prin lume, n'am întâlnit nicăiri un copac la fel cu nucul din via noastră dela Slatina.

Nu mi-a fost niciodată aşa dor de ai mei... Şi eu care începusem să mă cred deslegat de tot ce lăsasem în urmă!.. Incep să cred că tot parizienii au dreptate. Nicăiri nu e mai bine ca la tine acasă. Păcat numai că de lucrul acesta, nu mi-am dat seama la timp. Mi-e teamă că acum e prea târziu. Nu mai e nimic de făcut.

Dacă n'aşi avea de preparat examenul din Iunie, m'aşi întoarce în ţară chiar acum. Nu ştiu însă ce-aşi putea inventà ca să nu par ridicol. Nu mai pot speculà nici măcar moartea Lizichei. M'ar da de gol, cărţile poştale ilustrate pe cari le trimisesem din Italia. Şi afară de asta, cei deacasă atât aşteaptă — să mă vadă întorcându-mă plouat ca un câine cu coada între picioare, incapabil să-mi trec examenele.

Dacă aşi fi rămas în ţară, poate ar fi fost mai bine. In ţară cel puţin nu se prea vede ce faci la Universitate. Dacă ai cu ce trăi, poţi stà la Bucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

reşti o vieaţă întreagă fără să treci nici un examen. La Paris însă, e altceva. In ţară dacă cheltueşti un milion într'un an, eşti om mare. Peste frontieră însă, n'ai voie să cheltueşti decât strictul necesar. Altminteri, eşti om de nimic... Şi barim dacă aşi fi sigur că am să mă întorc cu doctoratul sau cu licenţa măcar... Dar când mă gândesc că e foarte posibil să mă 'ntorc cu mâna goală, îmi vine să strig «stop» şi să mă angajez şi eu ca alţii în Legiunea străină, de pe acum chiar. Aşi avea poate norocul să devin mai celebru decât un oarecare doctor în drept «magna cum laude». Adevărul e că nu-i puţin lucru, să lupţi pentru civilizarea sălbaticilor din Africa. Ce carieră strălucită!.. Pleci anonim şi te întorci erou (dacă bineînţeles, ai norocul să te întorci teafăr). Ai ridicat prestigiul patriei şi ai binemeritat dela omenire. Apoi, o duzină de interviewuri, o serie nesfârşită de foiletoane în ziarele de tiraj, şi dintr'un biet corigent la limba română, iată-te deodată mare scriitor... Şi doar ţara are nevoie de scriitori... Doctori în drept dela Paris, slavă Domnului avem destui... Unul mai mult sau mai puţin n'are importanţă.

Să admit însă că acela aşi fi tocmai eu... Ce-aşi face în ţară cu doctoratul în drept? Aşi putrezi ca şi alţii în cine ştie ce fund de provincie. Locurile din Bucureşti şi oraşele mai principale, sunt rezervate pentru Cotan şi ceilalţi copii de prefecţi sau parlamentari. In ţară, cine mă cunoaşte pe mine? Nimeni... Mi-e teamă chiar că în curând n'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să mă mai cunoască nici ai mei chiar... Şi poate au să aibă dreptate... Când vrei să fii cineva, nu trebuie să le spui niciodată cine eşti. Aşteaptă până vor veni ei singuri să se intereseze cine eşti...

Şi totuş, nisipul Saharei mă atrage par'că mai mult ca praful de pe străzile oraşelor noastre de provincie. In orice caz, Parisul nu mă mai interesează. Simt că nu mai pot trăi în el. E un oraş în care trăeşti aşa ca şi cum nici n'ai există... Ori eu, simt că exist încă. Dar unde mi-aş putea da seama mai bine de existenţa mea?.. In Sahara sau în ţară?..

* * *

M'am hotărît să mă întorc în ţară. E drept că am lăsat să treacă vreme cam multă până să mă hotărăsc să fac ce trebuie. In schimb însă, la Paris, vestea plecării mele în ţară, a produs mai multă senzaţie ca întoarcerea mea din Italia.

La Vachette însă, senzaţiile nu durează multă vreme. Se consumă ca nişte simple cafele cu lapte... Numaidecât...

Sunt hotărîri însă pe cari nu le pot lua decât anume oameni. In această categorie de oameni, intru şi eu. De data asta, încep să simt că sunt şi eu cineva. In orice caz, sunt un om întreg. Până atunci nu fusesem decât o succesiune de proecte diferite pentru faţada unei clădiri neînfăptuite încă. Nu găsisem încă materialul necesar pentru cea mai potrivită faţadă. Astăzi, mi-am dat seama că ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

terialul acesta n'am să-l pot găsi decât tot în ţara mea. Atât mai bine. Va aveà şi ţara mea un constructor adevărat. Până azi, n'a avut decât meşteri lăcătuşi...

Voiu începe aşa dar să mă construesc eu singur. Imi voiu clădi însă existenţa, nu după sfaturile celor cari pretind că există mai de mult, ci după formula nebuloasă a celor cari nu şi-au putut încă dovedi existenţa. Nu-mi plac clădirile prea mari. «Mare» nu înseamnă numaidecât «Monumental». Monumentele nu se fac cu material mult. Creerul omului este cu mult mai uşor decât restul corpului. Nu-mi voiu face deci, prea multe etaje suprapuse, fiindcă până la cer nu te poţi ridicà decât cu mintea; nu cu trupul. Şi nu-mi trebuie nici ferestre prea multe, fiindcă o singură fereastră ţi-e deajuns ca să poţi vedeà tot ce există dincolo de tine. Nu ştiu dacă voiu găsi în mine artistul care să mă înţeleagă ce vreau. Arhitect aş puteà fi oricând. Arhitectul însă nu mi-ar fi deajuns. Arhitecţii noştri mai ales, clădesc numai... nu construesc. Arhitecţii noştri sunt ca profesorii de limba română. Iţi repetă aceeaşi clădire ca pe o lecţie de gramatică. N'au inteligenţă să facă ceva nou. Au numai o bună memorie, şi atâta tot. Fac mereu acelaş lucru... Exact ce-au mai făcut şi altădată... ce-au făcut mereu până atunci. Nu fac decât să terorizeze avântul personalităţilor răsleţe cu falanga macedoneană a uniformităţii legiferate...

Eu însă voiu încercà să construesc, nu să clădesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Voiu construi însă ceva, numai pentru mine şi pentru cei câţiva vagabonzi cari vor avea curajul să se adăpostească sub acoperişul fanteziei mele. Nu ştiu dacă va fi un palat, o biserică sau o simplă colibă de lut. Va fi însă ceva definitiv ca templele greceşti şi etern ca piramidele Egiptului. Nu va fi însă la fel cu nici una din construcţiile cari fac mulţimea să caşte gura şi să holbeze ochii. Bâlbâiţii şi miopii, oricâtă bunăvoinţă ar avea, nu vor putea niciodată să vorbească cum trebuie şi să vadă ce trebuie. Văzând-o, cei mai mulţi vor surâde. Alţii vor ţipà. Şi vor avea dreptate şi unii şi alţii, fiindcă nimeni nu o va vedea aşà cum are să fie. Eu singur o văd aşà cum trebuie să fie... O văd aşà cum bâltanul ocheşte din sbor peştele din fundul apei, aşà cum furnicile percep culoarea ultravioletă şi aşà cum apostolul Pavel a văzut pe Christos pe drumul Damascului.

* * *

La noapte plec. Plecarea mea n'are să fie remarcată de nimeni. Dealtfel, eu mă consider plecat din Paris, deaproape o lună, de când mi-am lăsat să-mi crească barbă. Am observat că barba dă oarecare prestanţă chiar manechinelor din vitrinele dela «Galeries La Fayette». Dealtfel, afară de Edison şi Maeterlinch cari sunt raşi... toţi oamenii mari poartă barbă.

Eri m'am dus la Vachette să-mi iau rămas bun dela prietini. I-am găsit pe toţi ca deobiceiu la aceeaş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr.1901-1932

masă. Când însă m'am îndreptat spre ei, mi-am dat seama că nimeni nu mă mai recunoaşte. Atât mai bine. Au să afle mai târziu cine a fost omul cu barbă care îi deranjase. M'am scuzat ca şi cum m'aş fi adresat din greşală unor persoane pe cari nu le cunosc. Adevărul este că, nu ne cunoscusem niciodată — nici ei pe mine, nici eu pe ei... La Paris, n'am cunoscut cu adevărat decât o singură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

persoană... Pe Lizica... Sunt sigur că Lizica m'ar fi recunoscut chiar şi aşà cum sunt acum. Ba ceva mai mult, ar fi ghicit şi pentru cine am lăsat să-mi crească barbă. Pentru ea... Galanis mi-a spus că în Grecia când îţi moare iubita, şase luni de zile nu te mai razi. Şi tot el mi-a făcut şi un portret aşà cum sunt acum, cu barbă... M'a creionat cu puţină coloare, cântând la ghitara lui — o ghitară de pictor pe care nu cântase nimeni până atunci. Ghitara asta însă, o să-mi amintească totdeauna de vremurile când amândoi ne străduiam la fel, să construim ceva, altfel decât toată lumea. Cine m'ar vedea în portretul lui Galanis m'ar luà drept un martir spaniol. Par'că aşi fi o frescă de Greco. Nu-mi lipseşte decât aureola de sfânt... Primul sfânt care roagă pe Dumnezeu din ghitară să-i ierte propriile păcate... Şi eu care nu ştiu să sdrăngănesc din ea, nici măcar cât bietul Ţăpuş... De Margareta nu mai vorbesc...

Oare pe unde o mai fi Margareta? Dar Steluţa?.. Tot cu Cotan o fi încurcată şi acum?.. Nu mai ştiu nimic de nici una din ele. Par'că nu lea-şi fi cunoscut niciodată. Afară de Kety, nici o altă femeie nu-mi mai turbură amintirea Lizichei...

In ţară însă, voiu căutà să-mi regăsesc toţi prietinii de altădată. La drept vorbind, nu mă gândesc decât la câţiva inşi. Mi-e teamă însă ca tocmai aceia n'au să-şi mai aducă aminte de mine. In liceu, la Piteşti, erà altceva... In lume însă, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

societate, un fost coleg corigent la limba română, nu-ţi prea face cinste.

* * *

La Paris, românii intelectuali se adunau la cafeneaua Vachette. La Bucureşti se adună la cafeneaua Kubler. In genere, intelectualii sunt oameni cari nu se ocupă cu nimic. Discută numai ce au făcut alţii şi atâta tot. Deobicei, discuţiile astea, ţin de dimineaţă până seara, se întind ca pecinginea dela o masă la alta şi câteodată continuă chiar zile întregi, fără nici un rezultat propriu zis. Verdictul judecăţii lor este mai totdeauna negativ. Intelectualii nu admit niciodată nimic din ce se face în afară de cafenea. Intelectualii români mai ales, sunt foarte exigenţi. La Paris ca şi la Bucureşti, de îndată ce se strâng doi, trei, în jurul unei mese, se şi constitue într'un fel de Curte supremă care condamnă fără milă aproape întreaga activitate omenească. Noroc însă că omnipotenţa lor, nu merge decât până la pedeapsa cu moarte. Altminteri populaţia planetei noastre, ar fi diminuată în mod simţitor. N'ar mai rămâne pe lume, decât intelectualii dela cafenea.

Mărturisesc totuş că pe intelectualii din Bucureşti, îi prefer intelectualilor români dela Paris. In ţara ta cel puţin, ai dreptul să faci tot ce vrei, chiar când n'ai face propriu zis, nimic de seamă. La Paris însă, cred că este o lipsă de bun simţ să nu faci nimic absolut, ani dearândul, când toată lumea se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străduește să facă în fiecare clipă câte ceva. Poate acesta e și motivul pentru care m'am hotărît și eu să plec din Paris, imediat ce mi-am dat seama că n'am să pot face nici eu nimic.

In țară însă e altceva. In țară sunt par'că alt om. Deși la București mă simt tot așa de străin ca și la Paris, faptul însă că de data asta mă găsesc în țara mea, mă face să-mi afișez personalitatea cu mai mult curaj. Doar sunt un om voiajat... Cunosc două țări, complect pe din afară și alte patru suficient ca să pot face la nevoie pe profesorul de geografie. In liceu dealtfel, la geografie am fost printre cei dintâi, în toate clasele... Să nu mai vorbim însă de ce a fost. Deocamdată, mă interesează cine sunt și poate chiar ceva mai mult... cine am să fiu.

La cafeneaua Kubler bunăoară, am inceput să fiu și eu cineva. Sunt aproape la fel cu ceilalți. Nu știu încă ce anume părere au de mine, intelectualii din București. Cei mai mulți însă, par a se interesà de mine mai mult decât intelectualii dela Paris. Dealtfel, aceia mi-e teamă că nici nu erau intelectuali adevărați. Incep să cred că, deși fost corigent la limba română, dintre toți studenții români dela Paris, eu eram singurul intelectual. Restul erau numai studenți eminenți, sau numai stâlpi de cafenea... Teatre însă, concerte, conferințe, expoziții de artă... i-a ferit Dumnezeu, și pe unii și pe alții...

Bine că am plecat la timp. Față de Paris, Bucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr.1901-1932

reştii sunt un fel de teren virgin, pe care îl poţi cultivă cum îţi place. N'ai decât să arunci în vânt o mână de săminţe selecţionate, şi recolta e gata... Nu-ţi trebuie nici plug, nici greblă, nici sapă... Soarele şi ploaia pătrund în pământ mai adânc decât orice fel de unelţă manuală. Aşă e pământul ţării noastre. Câteodată îl faci să rodească numai cu gândul, cu voinţa, cu entuziasmul... Păcat că intelectualii dela Bucureşti, nu se ocupă şi cu agricultura. Ţăranii sunt proşti — nu ştiu ce să facă cu rodul pământului lor. Mănâncă mămăligă şi umblă desculţi. Intelectualii însă, beau caputinere şi umblă cu tocurile scâlciate.

La cafeneaua Kubler intelectualii sunt împărţiţi în două tabere: *Tradiţionalişti* şi *Moderniştii*. Tradiţionaliştii sunt siniştri. Moderniştii sunt caraghioşi. Fiecare tabără îşi are mesele ei, unde se discută tot aşă de sgomotos şi se consumă tot aşă de timid. Discuţiile şi consumaţiile lor însă, au un punct comun. Plictisesc deopotrivă — discuţiile pe clienţii serioşi iar consumaţiile pe chelnerii zeloşi. Majoritatea intelectualilor discută în vânt şi consumă pe credit. Tradiţionalişti însă, sau modernişti, toţi intelectualii dela Kubler, sunt boemi. Clienţii cari obişnuesc să-şi plătească totdeauna consumaţia, se feresc să se apropie prea mult de mesele lor. In schimb, Papa Kubler îi apreciază şi îi cultivă ca pe nişte burueni de leac. Pe vremuri, făcuse şi el pe intelectualul la Heidelberg. Astăzi însă se ocupă cu lucruri mai serioase. Are o cafenea, un hotel, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

colecţie de pipe şi câteva icoane vechi, iar în orele libere, se duce să pescuiască prin lacurile din jurul Bucureştilor. Ştie tot felul de lucruri. Ştie mai mult ca toţi clienţii săi la un loc. Ştie bunăoară că «peştele mare cu râma mică se prinde». Şi ca dovadă că este aşa, majoritatea clienţilor cu plată, nu vin la cafeneaua lui Papa Kubler de dragul consumaţiilor, ci mai mult de dragul celor câţiva chibiţi intelectuali. Papa Kubler are monopolul chibiţilor din Bucureşti. In cafeneaua lui, la anumite ore, te poţi distra mai bine şi mai ieftin decât la orice alt spectacol.

Tot de dragul lor, am intrat şi eu pentru prima oară în cafeneaua Kubler. La început, după cum era natural, am căzut pe intelectualii din tabăra tradiţionalistă, cari nu vorbeau decât de Creangă, Eminescu şi încă alte două mari entităţi intelectuale contimporane: un profesor de istorie cu barba neagră şi un poet cu plete blonde. Mai târziu însă, tabăra tradiţionaliştilor s'a împărţit în două. Una a rămas numai cu istoricul iar alta numai cu poetul.

In tabăra moderniştilor am fost introdus de un pictor ratat pe care îl cunoscusem întâmplător la Paris, unde nimerise probabil din greşeală după ce fugise din München. Fiindcă n'aveà bani cu ce să se întoarcă în ţară, îmi propusese să-mi zugrăvească mobila din odaia de culcare cu chipuri de femei goale — dealtfel singura sa lucrare mai serioasă. Deatunci şi până ce l-am întâlnit din nou la Bucureşti, nu mai lucrase nimic. Probabil nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

fusese un pictor propriu zis. Dovadă că la Bucureşti nu mai făceă pictură. Făceă pe intelectualul în tabăra moderniştilor dela Kubler. Eu însă, deşi trecusem dintr'o tabără în alta, nu-mi puteam totuş da seama dacă sunt sau nu, un intelectual adevărat.

Intr'o zi, moderniştii mă roagă să le împrumut pe Baudelaire pe care nu-l citiseră încă, dar de care auziseră vorbindu-se foarte bine. Adevărul este că tot pictorul ratat îi pusese şi pe ei în curent cu numele autorilor din biblioteca mea din Paris. A doua zi le-am adus odată cu Baudelaire şi pe Rimbaud, Laforgue, Corbière, Aloisius Bertrand şi Contele de Lautreamont. Din ziua aceea însă, mi-am căpătat beleaua cu ei. Până atunci trăiseră ca nişte fraţi buni, şi se manifestaseră în devălmăşie intelectuală, fără ca vreunul din ei să-şi fi bănuit vreodată confratele că ar puteă aveă mai mult talent ca el. De data asta însă, intrase dihonia între ei... Se hotăriseră să-şi aleagă şi ei ca la Paris, un şef — n şef de şcoală bineînţeles, care să le îndrepte verurile şi să-i proclame geniali. Şeful însă nu se puteă lege fiindcă fiecare din ei, vreă să fie el şeful celorlţi. Rezultatul a fost că tabăra moderniştilor, s'a mpărţit şi ea, dar nu în două numai, ca tabăra radiţionaliştilor, ci în vreo douăsprezece grupuţe, unele formate chiar dintr'un singur intelectual umai.

Nu ştiu cum s'a făcut, dar cu ocazia asta, eu m rămas pe dinafară. Dealtfel, de mine nici nu usese vorba. Eu nu eram încă intelectualul. Eram

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un simplu agent de legătură între intelectualii din Bucureşti şi cei din apusul Europei. După câteva luni însă, după ce m'am văzut iar în posesia cărţilor mele, m'am jurat să nu mai iniţiez în secretele bibliotecii mele, pe nici unul din intelectualii dela Kubler.

De când însă am rămas iar singur, mă simt par'că mai bine ca în mijlocul lor. Mie personal, situaţia aceasta îmi convine de minune. Dar în cafenea, nu poţi sta tot timpul, numai tu singur la o masă Câtva timp, fiecare din ei, mă somaseră să mă pronunţ categoric. Ce sunt eu? tradiţionalist sau modernist?.. Trebuiă dar să mă alătur numaidecât, sau de unii sau de alţii. Dar de cine?.. Dacă n'ar fi fost decât două taberi, poate că m'aşi fi hotărît imediat. Din douăsprezece însă, e greu de ales. In asemenea cazuri, cea mai bună soluţie, este să rămâi independent.

Dealtfel, un om independent, are mai mult prestigiu decât un om înregimentat unui program fix. Dar independenţa este şi ea tot un lucru relativ. Un om independent nu poate trăi singur la infinit. Cu timpul simte nevoia să-şi mai arunce ochii şi el prin grădina vecinului...

Vecinii mei de masă sunt un grup de gazetari, tot oameni independenţi şi ei. Independenţa lor însă, este cu totul altfel decât a mea. Eu nu fac deocamdată nimic. Ei însă, scriu... Scriu, dar nici unul din ei nu scrie la aceeaşi gazetă cu altul. Fiecare aproape îşi are gazeta lui. Independenţi ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vărați, sunt numai acei gazetari cari nu scriu la așă zisele gazete de partid. Gazetarul robit unui partid politic nu poate fi intelectual fiindcă nu mai scrie din capul lui. Scrie ce-i dictează altul, sau mai bine zis, corectează și pune la punct, notițele pe cari i le furnizează zilnic, șeful partidului, vreun ministru, sau câte un parlamentar ahtiat după reclamă. Cu alte cuvinte este un simplu scrib...

Incep să cred că grupul gazetarilor, este cea mai bună afacere pentru mine. Deși intelectualitatea multora din ei, cam lasă de dorit, nu văd de ce nu le-aș da o mână de ajutor. Mie mi-e greu să mă ajut pe mine însumi... Dar pe alții, sunt gata oricând. Reporterii de fapte diverse, mai ales, mă interesează mai mult ca autorii anonimi ai articolelor de fond. Unii din ei sunt așă lipsiți de duh, că nu mă pot abține de a nu colabora cu ei la mai toate crimele, hoțiile, incendiile și alte fapte diverse din capitală. Dar asta nu înseamnă decât că unii au mai puțin amor propriu decât alții. Atât și nimic mai mult.

Apropierea mea de adevărații gazetari, se face aproape pe nesimțite, așă cum bunăoară te apropii de o sobă caldă, când ți-e frig, sau îți pleci gura însetată spre primul șipot de apă rece.

Intr'una din zile, unul din vecinii mei de masă, nu știu dece, dar pare foarte plictisit. Deși nu-l cunosc personal, eu îl salut cu capul și puțin chiar cu șira spinării. E directorul unei gazete politice — oficiosul unei fracțiuni dintr'un partid istoric,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intrat în putrefacţie. Până atunci nu vorbisem niciodată cu el. El însă care probabil aflase cine sunt, îmi răspunde la salut, cu oarecare uimire plăcută, se aşează lângă mine şi-mi întinde chiar mâna:

— Ce mai faci tinere?

— Mulţumesc... destul de bine.

— Bine!.. Pă dracu!.. Asta se chiamă bine la d-ta?.. Eu muncesc toată ziua şi tot nu pot spune că fac bine... Şi d-ta care stai toată ziua la cafenea... Ba nu zău, asta-i tot ce faci?..

Nu ştiu dece, dar ofensiva neaşteptată a omului cu care vorbeam pentru prima oară, în loc să mă intimideze, mă înviorează deodată ca şi cum stăpânul situaţiei aşi fi fost eu. E drept că până atunci nu scrisesem încă aproape nimic. Dar dacă toată lumea din cafeneaua lui Papa Kubler, nu făcea decât să scrie, de ce n'aşi fi scris oare şi eu?..

Ii răspund dar imediat şi încă zâmbind:

— Mă iertaţi; dar tot timpul cât nu stau la cafenea, scriu...

Directorul gazetei, holbează ochii. Par'că nu-i vine să creadă.

— Mi se pare că ai fost la Paris. Ştii să scrii franţuzeşte?

— Destul de bine... Nu chiar ca francezii... Dar în orice caz, mult mai bine ca alţii de pe aici...

Directorul oftează înnăcrit şi tamburinează cu degetele pe masa de marmoră.

— Păcat dragă... Păcat că n'avem şi noi o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gazetă scrisă în limba franceză. Vreau să zic, scrisă bine, să o poată ceti şi străinii... Nu ne cunoaşte nimeni... N'are cine să vorbească şi pentru noi... Cine dracu mai ştie româneşte în Europa, afară de noi?.. Nimeni.

Şi tot aşa, continuă câteva minute fără să se oprească:

— Uite, vezi?.. Eu dacă aşi putea să scap de gazeta asta pe care mi-au aruncat-o alţii în spinare, aşi scoate o gazetă în limba franceză la care te-aş angaja imediat... Nu vezi că româneşte nu mai citeşte nimeni? Nici noi românii chiar... Mă 'ntreb ce o să ne facem cu studenţii italieni?.. Vin peste trei zile la Bucureşti şi n'are cine să-i salute... Ce-au să priceapă ei din gazetele noastre? Nimic... Şi doar suntem latini şi unii şi alţii... Ar trebui barim să-i salute cineva în limba franceză că în italieneşte nu cred să se priceapă nimeni...

Apoi, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva:

— Apropos... Dar româneşte ştii să scrii bine?

— Aveţi nevoie de un redactor?

— A, nu!.. Slava Domnului, am destui... Dar mă gândeam că acum cu ocazia vizitei studenţilor italieni, ar fi bine să public un fel de salut, fie el chiar în limba românească... Ce-are a face?.. Sunt destui italieni la Bucureşti ca să li-l traducă... Nu e cine ştie ce mare lucru... Tragi două, trei fraze cu latinitatea lor şi a noastră, şi gata... Cuvântul latinitate, îl pricepe toată lumea...

Eu îl aprob mai întâiu cu capul, apoi cu vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bineînţeles. Ideia d-voastră este admirabilă... Articolul ăsta, trebuie să apară numaidecât...

Directorul îşi ridică disperat braţele spre tavan:

— Bine, bine... Trebuie... Aşa zic şi eu... Dar dacă n'am timp, cine vrei să-l scrie... Mie mi-e imposibil... N'aşi putea să-l scriu nici azi, nici mâine... Şi poimâine, vin italienii... O să fie prea târziu.

Eram sigur că directorul face aluzie la mine. Mă grăbesc dar să-l liniştesc.

— Imi daţi voie să vi-l scriu eu?

Directorul mă soarbe cu ochii pe sub gene.

— Crezi că o să iasă ceva frumos?

— O să vedeţi şi d-voastră... Eu n'am nici o pretenţie...

— Bine, atunci... Numai dă-ţi te rog ostenceala să-l scrii la noapte chiar, că mâine dimineaţă îmi trebuie neapărat... Şi dacă nu te superi, adumi-l tot d-ta la redacţie, că eu nu mai pot trece pela cafenea...

Zis şi făcut... A doua zi dimineaţă, mă prezint la redacţie cu articolul, pe care directorul, pune imediat «Bun de imprimat» fără să-şi mai arunce ochii pe el. Mă previne însă că articolul are să apară ca un «editorial» fără nici un fel de semnătură, deoarece numele meu nu prezintă încă nici un fel de garanţie în presa românească. In schimb mă asigură că cu altă ocazie, o să-mi publice şi un articol semnat şi bineînţeles chiar cu plată...

Pe mine însă, deocamdată nu mă interesă nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semnătura nici plata. Mă interesă articolul în sine. Eram foarte mulţumit de ce scrisesem. Nu-mi mai aduc bine aminte, dacă era chiar aşa, dar aproximativ, iată cam ce le spuneam eu studenţilor italieni:

«Da! Suntem latini... Şi suntem latini, nu fiindcă am fi citit lucrul acesta pe pietrile monumentelor milenare, sau în filele cărţilor de istoria universală, ci fiindcă simţim că suntem latini, oridecâteori privirile noastre se întâlnesc şi mâinile noastre se ating».

Iar mai departe:

«Da! Suntem latini, fiindcă purtăm în suflet cu toţi la fel, aceeaşi imagine calmă şi majestoasă a mării plină de soare, care ne-a zămislit primii strămoşi, fiindcă iubim deopotrivă Frumosul, Adevărul şi Dreptatea, fiindcă ştim să vorbim cu elementele naturei, cu cari noi cei dintâi ne-am înfrăţit şi fiindcă tot noi cei dintâi, am avut darul dela zei să domesticim cele mai sălbatice fiare ale creaţiunei: Raţiunea, Inteligenţa şi Fantezia... Şi mai suntem latini, fiindcă ştim să cântăm şi să plângem la fel, să iubim şi să urîm la fel, să uităm şi să iertăm la fel...

«Da! Suntem latini fiindcă Dumnezeu a vrut să fim aşa, iar noi ne-am încăpăţinat să rămânem în vecii vecilor latini...»

Iată primele mele rânduri de proză cari aveau să vadă lumina tiparului. Poeziile publicate până atunci nici nu mă mai interesau. Intelectualii dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Kubler, mă desgustaseră de poezie. Cu proza însă, în ţara românească poţi fi cineva, chiar fără să fii propriu zis un intelectual...

Aşteptam dar cu nerăbdare să văd ce impresie are să facă articolul meu în cercul intelectualilor cari la început nu aveau să ştie de cine e scris. Directorul avusese dreptate. Dacă articolul meu ar fi fost iscălit, probabil că intelectualii dela Kubler, l-ar fi găsit prost scris. Cei cari nu fac decât să vorbească, nu admit nimic din ce se scrie chiar când se scrie bine...

Câteva zile însă mă perpelesc ca pe jăratic. Studenţii italieni, îşi amânaseră sosirea în ţară cu o săptămână. Le făcuse mizerii legaţia Austro-Ungară care nu le vizase paşapoartele la timp. Dacă aş fi ştiut lucrul acesta dela 'nceput, aş fi scris poate mai pe îndelete, un articol mult mai bun. Dar acum e prea târziu. Directorul îmi spusese că articolul a şi fost cules şi că paginatorul nu aşteaptă decât ziua sosirii italienilor ca să-i dea drumul.

Pentru mine însă, ziua aceasta mult aşteptată soseşte ca o lovitură de măciucă pe care o primeam drept în creştetul capului. Articolul meu, e drept, apare după cum fusese vorba chiar în fruntea gazetei. Apare însă, nu ca un articol editorial fără semnătură, ci ca un articol personal, semnat cu numele complect al directorului, care de data asta îşi adăogase pe lângă titlurile sale profesioniste şi câteva alte titluri onorifice...

Şi barim dacă ar fi fost latin!.. Directorul ga-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zetei însă, era un împământenit proaspăt, care venise nu se știa încă bine de unde... din Bulgaria, din Turcia sau din Grecia...

De rușine și de ciudă, câteva zile n'am mai dat pela cafenea. Nu știam ce să cred. Nedreptatea asta, mi se făcuse din greșală sau cu bună știință?.. Dacă așa sunt toți directorii de gazete din România, trebuie să mă apuc de altă meserie. N'am să-mi pot pune niciodată în evidență personalitatea pe care o simțeam umflându-se ca un cozonac, gata să iasă afară din tingire.

Când l-am întâlnit însă peste câteva zile, directorul mi-a dat următoarea explicație:

— Ai văzut dragul meu ce încurcătură mi-a făcut nărodul cela de paginator? I-a plăcut așa de mult articolul că a crezut că-i scris de mine... Și cum era un articol festiv, m'a iscălit fără să mă mai întrebe. N'ai ideie ce furios am fost!.. Era cât p'aci să-l dau afară...

Mărturisesc că la așa satisfacție nu m'așteptam. Eram încântat că articolul meu plăcuse și că mai târziu d. a, aveam ocazia să scriu și altele, articole plătite însă și de data asta semnate de mine, nu de alții.

Directorul însă, nu sfârșise tot ce avea de spus. Nu mă lăsă să mă bucur nici măcar de perspectivele carierei pe care mă pregăteam să o îmbrățișez cu tot sufletul. Ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, chiar în clipa aceia, directorul mă întrebă deodată brusc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Apropos, dragul meu... Nu ştiu bine cine anume îmi spuneà mai zilele trecute, că d-ta ai fi fost corigent la limba română... E adevărat?..

Eu îi răspund fără să roşesc:

— E-adevărat... Dar ce-are face? Par'că mi-aţi spus adineaori că articolul meu v'a plăcut...

Directorul mă învăluie cu o privire şireată de vulpoi bătrân care o ia la goană cu gâsca în gură.

— Nu zic... De plăcut, mi-a plăcut... Dar... Ştiu eu, cine ţi l-o fi scris?.. Gazetar, corigent la limba română!.. Aşà ceva nu s'a mai văzut până azi... La noi în presă, nu te supără... dar cine nu ştie să scrie bine româneşte, se curăţă...

Şi totuş, pe vremea aceia, majoritatea gazetelor noastre, erau scrise numai de oameni, cari abià atunci învăţau să vorbească româneşte.

* * *

Eri m'am întâlnit cu Cotan, care nu m'a mai recunoscut. Atât mai bine. Ce i-aş fi putut spune?.. Nimic de seamă... Cotan nu frecuentează nici intelectualii, nici gazetarii...

De data asta erà singur. Mergeà însă preocupat şi greoiu ca şi cum s'ar fi sprijinit de braţul cuiva. Braţul acela imaginar, nu puteà fi decât braţul Steluţei. De când îl ştiu încurcat cu vară-mea, nu-i mai pot vedeà decât pe-amândoi împreună. Când l-am întâlnit la Viena, aproape nu-mi veneà să cred că e singur. Aşteptam par'că s'o văd apărând de undeva şi pe ea... pe Steluţa. Şi cu toate acestea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

pe Steluța, nu țin deloc s'o văd. Nu știu de ce, dar amintirea Steluței, mă desgustă. Poate fiindcă îmi este vară. Așa este când ai intimități cu rudele. Rudele trebuesc ținute la distanță chiar când sunt drăguțe ca Steluța. Dealtfel, de când mi-am luat majoratul, par'că n'aș mai avea nici un fel de rudă. De un an de zile aproape, nimeni nu mai știe nimic de mine. Probabil că ai mei, mă cred încă și azi la Paris. Pentru ei Parisul, este sfârșitul lumei. Și fiindcă mă cred tot la Paris, mă consideră pierdut. In țara ta însă, văd că-ți porți pierde urma mai repede ca în străinătate...

Nu m'am oprit nici la Slatina, nici la Pitești. Mi-a fost teamă par'că să dau ochii cu ai mei. Bucuria lor, n'ar fi ținut decât o clipă — clipa revederei. In schimb însă, explicațiunile reîntoarcerei mele, i-ar fi întristat pentru totdeauna. In mine, ei nu se văd decât tot pe ei... Or dacă ei sunt mulțumiți de cum sunt, de ce să nu-i las să creadă că tot așă sunt și eu? N'am vrut deci să-i înștiințez de pe acum. Poate că mai târziu, voiu avea prilejul să-i fac să se bucure mai cu folos și pentru mai multă vreme.

Cineva totuș cred că s'ar fi bucurat cu adevărat — Kety. Bucuriile adevărate însă, trebuesc trăite în doi. Dar bucuriile gemene nu trăesc nici ele la infinit. Cu timpul, Kety și-ar fi dat seama singură, că n'a avut nici un motiv să se bucure de întoarcerea mea. Și eu nu vreau să înșel pe nimeni... Dacă cineva se mai gândește cumva și la mine, atât mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine. Mie îmi face plăcere să știu că mai exist și în altă parte decât în mine însu-mi. Treaba lor dacă le place să mă creadă altul decât cel care sunt. Deocamdată însă, aici în țară, nu sunt decât ce-am fost și la Paris. Nu sunt nimic... Nu sunt nimeni... Nu știu cât timp voiu continuà încă să fiu așà. Dar când voiu fi cu adevărat cineva, am să mă grăbesc eu însumi, să le aduc la cunoștință, acest fericit eveniment. Până atunci voiu continuà să fac pe Johann Orth.

* * *

Și totuș cineva m'a recunoscut. Cine? Nu știu bine... N'așì putea spune încă, cine anume. Nu e un prietin propriu zis. E cineva pe care nu l'am cunoscut decât întâmplător la Paris. Nu l-am văzut și nu i-am vorbit decât o singură dată. Se pare însă că până azi, pe mine nu m'a cunoscut nimeni dintre cei cu cari am vorbit mai mult. Dacă știam că are să fie așà, n'așì mai fi vorbit poate cu nimeni, nimic...

Și când mă gândesc că «la 'nceput a fost cuvântul!..» Minciuni!.. Pune Doamne straje gurei mele, măcar de azi înainte...

Aproape nu-mi vine să cred. E poate singura întâmplare din viața mea care merită să fie povestită exact, așà cum a fost. Pe celelalte le-am mai literalizat eu... Asta însă, nu înseamnă că n'au fost și ele tot atât de adevărate. Povestirile însă, sunt ca medicamentele. Nu te vindecă decât dacă sunt adevărate. Numai că pe cele prea amari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le înghiți cu puțină apă zaharată. Zahărul este un aliment inofensiv. Nu alterează nici medicamentele, nici povestirile...

Incepusem să cred că pentru boala mea, nu există nici un fel de medicament. Ba la un moment dat, eram sigur că voiu murì și eu tot ca Lizica, fără să fi avut timp să trăesc cu adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Noroc însă că într'o bună zi, în cafeneaua Kubler își face apariția un client nou. Dealtfel, mai toate cafenelele vechi, trăesc numai grație clienților noui. Cu atât mai mult deci, cafeneaua lui Papa Kubler, unde vechi sau noui, toți clienții trebuie să fie cineva.

De data asta însă, noul client, nu pare a fi nici intelectual, nici gazetar. Deși schimbă în treacăt câteva saluturi și cu unii și cu alții, nu se oprește totuș la nici una din mesele lor. Probabil caută pe altcineva. Pe cine însă?.. Nu cumva mă caută chiar pe mine? De ce se îndreaptă grăbit cu mâna întinsă spre mine, de cum m'a zărit? Par'că m'ar cunoaște de când lumea... Și eu nu-l văzusem decât o singură dată până atunci...

— Bine că te văd... Am tocmai ceva pentru tine. Să știi însă că nu e aici la București... Trebuie să mergi cu mine la Constanța, în Dobrogea.

Intimitatea cu care-mi vorbește mă zăpăcește. Graba cu care îmi face această propunere neașteptată, nu-mi dă răgaz nici măcar să-i strâng bine mâna.

— Cred că ești liber... Nu?.. Mâine dimineață plecăm la Constanța. Nu-ți fie teamă, că n'ai să regreți... Ai te rog încredere în mine...

Eu nu îndrăsnesc să-l întreb decât atât:

— La Constanța?.. De ce tocmai la Constanța?

— Fiindcă deocamdată n'am decât acolo un post liber pentru tine... Cred c'o să-ți convină... Nu e cine știe ce mare lucru... Dar totuș, e ceva...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Secretarul contenciosului la Administrația Domeniilor Statului din Dobrogea.

Când aud ce fel de post mi se oferă, îngălbenesc.

— Vă mulțumesc. Numai că eu... Nu știu dacă știți... Nu mi-am trecut încă toate examenele.

— Nu face nimic... Ce crezi că advocatul nostru deacolo, are licența complectă?.. Aș... De unde!.. E un fel de advocat dăia de Târgoviște... Dealtfel, nu-ți fie teamă, că nu te pun să pledezi... O să îngrijești numai de dosare... Și bineînțeles, ai să faci și concepte pentru biurou...

Pe măsură ce binefăcătorul meu continuă să-mi explice rolul pe care aveam să-l joc la Constanța, simt cum din galben mă schimb în verde.

— Da, da... Înțeleg... Vă mulțumesc... Dar, vedeți... Eu nici măcar deatâta lucru, nu cred să fiu bun... Eu, în liceu, am fost... cum să vă spun... corigent la limba română.

— Cu atât mai bine... Eu n'am nevoie de premianți întâi... Ăștia sunt prea pretențioși. Și-afară de asta, nu sunt buni de nimic... Toată ziua nu fac decât să strâmbe din nas... Nu le plac Constanța... Auzi că Dobrogea e provincie de periferie... Nu pot trăi decât la București... la centru...

Câteva minute rămân cu ochii pironiți pe marmora mesei pătată de cafea turcească. Răspunsul îl aveam gata... Numai că mi-erà teamă să-i dau drumul chiar în clipa aceia... Mi-adusesem aminte că într'o vreme mă hotărîsem să plec în Sahara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi doar de Sahara nu mă simţeam legat cu nimic... Dobrogea cel puţin, e tot pământ românesc. De ce dar, n'aş încerca şi eu să-mi cunosc ţara întreagă, dela un cap la altul? Pela Vârciorova, e drept trecusem deatâtea ori... La Constanţa însă, nu fusesem niciodată ..

El însă continuă să-mi vorbească:

— Eh! Ce zici?.. Mergi cu mine? Par'că spuneai odată că-ţi place marea... Şi mie îmi place... Marea şi corăbiile... Corăbiile cu tot felul de mărfuri şi de oameni... Oameni şi mai ales femei!.. Şi încă ce femei!.. Femei venite de pe unde nici nu gândeşti... Femei pe cari le poţi avea chiar fără să le cunoşti... Femei fără nume, fără domiciliu, fără suflet, fără amintiri...

In clipa aceia, o femeie cochetă apare fantomatic în uşa cafenelei. E una din acele femei cu cari intelectualii şi gazetarii stau de vorbă cu plăcere nopţi întregi. Eu însă n'o cunosc personal. N'am vrut s'o cunosc niciodată. Nu ştiu dece, dar nu-mi place. Ba ceva mai mult, o urăsc chiar. De câte ori o văd în cafenea, închid ochii de teamă. Mi-e teamă de mine însă, nu de ea. Dacă aşi cunoaşte-o, aşi omorî-o poate. Femeia asta seamănă şi cu Margareta, şi cu Steluţa, şi cu Kety... Seamănă par'că chiar şi cu Lizica... Seamănă cu toate femeile pe cari le-am iubit eu... Apariţia ei mă face să tresar. Ea îmi recapitulează par'că întreaga poveste a vieţei mele de până acum.

Povestea asta însă, a durat prea mult. E drept

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că mai toate poveştile adevărate sunt lungi... lungi de par'că nu se mai sfârşesc. Cu cât povestea e mai lungă, cu atât copilul adoarme mai repede. Dar eu nu mai sunt copil... Dovadă că povestea vieţii mele a 'nceput să mă plictisească până chiar şi pe mine. Trebuie s'o sfârşesc dar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât mai curând. Dacă se poate chiar în momentul acesta... Dar cum?..

Omul care-mi vrea binele, îmi surprinde neliniştea, dar nu-mi ghiceşte şi intenţiile.

Probabil s'aşteaptă să-l refuz. Îşi închipuie că femeia care mă făcuse să tresar, nu poate fi decât o nouă prietină a mea — poate chiar femeia care mă împiedică să plec din Bucureşti. Mă crede cu alte cuvinte, acelaş căţeluş cu sgardă ca la Paris. Nu bănueşte că dela moartea Lizichei, port numai gulere scrobite şi cravate pe cari mi le înod singur...

Şi omul care mă recunoscuse, începe deodată să mă privească oarecum jenat, ca şi cum s'ar fi adresat din greşeală altuia, nu mie...

La fel însă îl privesc şi eu pe el. Privirile noastre se încrucişează ca nişte faruri marine, cari ne orbesc şi pe unul şi pe altul. Aproape nu ne mai vedem de loc. Nedumerirea mea însă, este cu atât mai mare, cu cât omul acesta nu-mi pare a fi om ca toţi oamenii. Nu există par'că decât în imaginaţia mea. Şi totuşi, e singurul om de care avem nevoie cu adevărat în vieaţă... E omul care ne ajută să sfârşim convenabil, povestirile cu subiect mediocru.

* * *

Iar am rămas singur. Omul care îmi vrea binele, a plecat după ce mi-a dat întâlnire pentru a doua zi dimineaţa, în Gara de Nord, iar femeia fantomatică s'a aşezat la o masă alături de mine. Aşi fi preferat să plece ea şi să rămâie el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inchid ochii să n'o mai văd nici pe ea. Nu vreau să mai văd pe nimeni. Vreau să mă văd numai pe mine singur. Dar nu pe cel de până acum. De acela sunt sătul. Vreau să mă văd altfel, așa cum aşi vrea să fiu cu adevărat, așa cum mi-ar plăcea să-mi apar mie însu-mi din întuneric... Şi ce mare încep par'că, să mă desluşesc în întuneric!.. Ce bine-ar fi să rămân aşa toată viaţa!.. Intunericul dă oamenilor proporţii de giganţi

Intunericul din jurul meu însă, nu ţine decât o clipă... Undeva departe, probabil spre răsărit, se crapă par'că de ziuă ..

E ziua naşterei mele adevărate...

Şi primul strop de lumină proaspătă, pătrunde în mine, odată cu ecoul unei chemări de departe, pe care o aud întâia oară:

— Sosesc corăbiile... Vino, să le vedem cum intră în port!..

Cine mă chiamă însă?..

Omul care îmi vrea binele, sau femeile cari îmi vor răul?..

Ultima e mai verosimilă!

Autorul şi-a pierdut vremea deajaba.

Nu mai spune ceva în altă mai bine